

TARTALOM

Szépíráás

Ferdinandy György: <i>Amerikábóljöttem</i> (esszé)	3
Sárközi Máttyás: <i>Levelet hozott a posta</i> (esszé)	6
Pál Dániel Levente: <i>(kiég belőled a puszták népe...)</i> , <i>Keltegető, Szabadstrand a Léthé partján</i> (versek)	9
Belinszki Zoltán: <i>Tavasza új ruha</i> (novella)	11
Sunday Akinya: <i>Kék emlékezetű Föld – SF-monológ</i> (vers, H. Nagy Péter gyűjtése)	15
Z. Németh István: <i>Fekete madár</i> (novella)	16
Szabó Dárió: <i>nélküliség, fantomhordalék</i> (versek)	23
Gyürky Katalin: <i>Nekem nyolc</i> (novella)	25
Mórotz Krisztina: <i>dobok</i> (próza)	34
Csikós Attila: <i>Öszvér</i> (regényrészlet)	36
Százdi Sztakó Zsolt: <i>Szópárbaj</i> (novella)	38
Kövesdi Károly: <i>Örökség – Esterházy János emlékének</i> (vers)	41

Láthatár

Niels Hav: <i>Epigramma, Sárcipő álom, Aneszteziológusok csillagászatról beszélnek</i> (versek, Végh Zsoldos Péter fordításai)	43
Jana Bodnárová: <i>Nyakék / Nyakörv – Akkor, közben, most</i> (regényrészlet, Tóth Ozsvald Zsuzsanna fordítása)	46
Vlagyiszlav Kondratyev: <i>Értekezések az Istenről, de nem csak: avagy Kondratyev poeta nép közé járása, bár nem az Óperenciás-tengeren is túlra, de azért messzire</i> (novella, Gyürky Katalin fordítása)	51

Tanulmány

Molnár Imre: <i>Gondolatok Esterházy János születésének 120. évfordulója kapcsán</i> (tanulmány)	58
Tóth László: „...annyi forró láz gyümölcse” – Fábry Zoltán és Forbáth Imre levelezése 1956–1967 – 2. rész (tanulmány)	66

Könyvek között

Hogya György: <i>Z. Németh István Tejfehér köd című kötetéről</i> (kritika)	81
Végh Zsoldos Péter: <i>Guillermo Arriaga: Menteni a tüzet – Salvar el fuego</i> (recenzió)	83
Tamási Orosz János: „...játékszer lesz pár élő nemzedék...” – <i>Egy romantikus költő: Nyilasy Balázs</i> (recenzió)	85

Küszöb

Ollé Tamás: <i>Ha már nem vagy itt, Az utolsó órádban</i> (versek)	92
Mlčúch Brenda Nicole: <i>A vonaton</i> (novella)	94
Dobosy Tímea: <i>Striák, Mellkasröntgen</i> (versek)	96

A SZMÍT és a szerkesztőség

hírei	99
Nagy Judit: Pár gondolat a zománccról	99
E számunk szerzői	100

ELŐZŐ SZÁMUNKBAN (2021/1)

Aich Péter, Bese Bernadett Csillag Balázs, Fiala Ilona, Jancsó Péter, Juhász Kornélia, Oláh Péter prózái – Szabó Zoltán Attila interjúja – Kálloy Molnár Péter, Katona Nikolas, Petőcz András, Ravasz József, Tamási Orosz János versei – Bakonyi István, Gál Sándor, Tóth László tanulmányai – Csibrányi Zoltán, Gyürky Katalin, Hogy György könyvismertetői – Mészáros Márton, Végh Zsoldos Péter fordításai – Tóth Lehel fotói

KÖVETKEZŐ SZÁMAINKBAN

Csillag Balázs, Csikós Attila, Fiala Ilona, Finta Viktória, Jakubecz Márta, Juhász Kornélia, Száraz Pál írásai – Bíró József, Fellinger Károly, Gál Sándor, Hertelendy Ágnes, Papp Attila, Zsirai László versei – Csibrányi Zoltán, Fehér Enikő, Kovács Jolánka prózái – Gál Sándor, Hogy György, Tóth László és N. Juhász Tamás tanulmányai – Bese Bernadett, Gyürky Katalin, Vasi Szabó János könyvismertetői – Bodnár Gyula, Tóth László, Végh Zsoldos Péter fordításai

A lap megvásárolható a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrassy út 45.

Dunaszerdahely: SZMÍT, Duna Palota, Galántai út 658/2F, 1. e. 5.

Pozsony: Artforum könyvesbolt, Kecsekapu utca (Kozia) 20.

13. évfolyam, 2. szám (április)

Felelős kiadó: Hodossy Gyula

Főszerkesztő: Jancsó Péter (A szerkesztő a Petőfi Irodalmi

Múzeum Oláh János-ösztöndíjasa)

Szerkesztő: Végh Zsoldos Péter

Főmunkatárs: Tóth László

Tanácsadó testület: Balázs F. Attila, Hogy György, Lackfi János

Korrektúra: Tóth Ozsvald Zsuzsanna

Tördelés és nyomdai előkészítés: Rác Éva

Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk, E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Nyomta: TAMA Solutions Kft., Budapest

Megjelent 2021 áprilisában 700 példányban.

Megrendelhető a kiadó címén.

Regisztrációs szám: EV 5895/20

13. ročník, 2. číslo (april)

Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku

Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372

Sídlo spoločnosti: Galantská c. 658/2F, 92901 Dunajská Streda,

Vydavateľ: Gyula Hodossy

Šéfredaktor: Péter Jancsó

Redaktor: Péter Végh Zsoldos

Hlavný spolupracovník: László Tóth

Poradný zbor: Attila F. Balázs, György Hogy, János Lackfi

Korektúra: Zsuzsanna Tóth Ozsvald

Sadzba a predtlačová príprava: Éva Rác

Redakcia: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 1. posch. 5, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk, E-mail: szerkesztoseg.opus@gmail.com

Tlac: TAMA Solutions Kft., Budapest

Vyšlo v apríli 2021. Náklad 700 ks.

Registračné číslo: EV 5895/20

ISSN: 1338-0265

i r o d a l o m – m ű v é s z e t

OPUS

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága

Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával – Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín a Nemzeti Kulturális Alap

FERDINANDY GYÖRGY

Amerikából jöttem

Felkeresni egymást lehetetlen. A karantén nem tizennégy, és nem negyvennapos. Több mint fél éve nem találkozom senkivel. Az első időkben leveleket írtam. Aztán kiderült, hogy a posta sem működik.

Van helyette mindenféle pótlék. E-mail, Facebook, Messenger, Whatsapp. A fiatalok kapásból felsorolják. Én még leírni sem tudom a nevüket segítség nélkül.

Így hát csak gondolom, hogy valahol fenn, a föld körül forog a sok üzenet. Mint régen – mondja feleségem – a tárcsás és a gombnyomásos, a mit tudom én hány féle-fajta drótnélküli vagy kábeles telefon.

*

Ő egy új, mérgezdrga billentyűs szerkezetbe üti a szövegeket. Van egy hálózat, magyarázza, ahová gyorsan megérkezik minden hír és üzenet. Akik olvassák, válaszolnak. Ismerik egymást. Egyetértenek.

Egy idő óta azonban disszonáns hangokat továbbít ez a masina.

– Látjuk, mi minden fordul meg a fejedben! – írja egy kedves, távoli rokon. Tényleg ilyen ideológiákat támogatsz? Nehéz elképzelni, hogy te, akit – akárcsak minket – befogadott ez az ország, nem a mi jelöltünket támogatod!

– Mire te? – kérdeztem felhevült élettársamat.

– Azt feleltem, hogy tartsák tiszteletben a véleményemet. Ezért jöttünk ide, nem igaz? Szerintem ebből áll a demokrácia.

Békebontó hangok. Dúl a választási harc. Asszonykám felháborodottan sorolja, hogy mi mindent hánynak a szemére. Bevándorlók. Régi barátok, rokonok.

– Te mit tennél a helyemben? – kérdezi.

– Nem válaszolnék. Aki a zsarnokságot védi, nem az én emberem.

– Ne is próbáljam meggyőzni őket?

– Fölösleges – felelem.

Ő itt, a szabad világ kellős közepén nevelkedett. Csak hallomásból ismeri az elnyomást. A parancsuralmi rendszereket. Bennem azonban régi emlékeket ébreszt ez a sok negédes szöveg. Rosszul alszom. Reggel pedig őt is próbálom óvatosságra inteni.

– Az igaz – mondogatom –, hogy ez itt egy úgymond szabad világ. Pillanatnyilag. Elképzelni az elképzelhetetlent...

– Tudod te, hogy kik tennének feketelistára? – figyelmeztetem. – A régi barátaid!

– Miket beszélsz! – csóválja a fejét.

Megvonom a vállam. Nekem ez a tapasztalatom. Sohasem vadidegen, akit rád állítanak.

*

– És engem mivel vádolhatnának? – kérdezi másnap. Éjjel nyilván ő is elgondolkozott.

Elmesélem, milyen volt, amikor – a nagy változások után – elolvashattam, amit anno rólam írtak. A jelentéseket. Rázza a fejét, ilyesmi, mondja, itt nálunk nem történhetett volna meg!

Nem vagyok hálátlan. Sok mindent ennek a szép, új világnak köszönhetek. Azt, hogy tanulhattam: a segélyeket és az ösztöndíjakat. A munkahelyemet, és most, békés öregségemet.

– Cserében, tanítottam a demokráciát! A rabszolgák unokáinak – teszem hozzá.

– Nem sok sikerrel!

– Hát nem. Mert Athénban csak egy tanult kisebbség volt a demokrácia.

– Itt meg – fejezem be – a tömeg dönti el a dolgokat. Ez itt az ókor karikatúrája. Cirkusz, amivel évről évre elszórakoztatják az embereket.

Ezt ő is elismeri. Ő is negyven évig tanított. Azt meg sem említem, hogy eltanácsoltak, amikor kiderült, hogy egy gyarmat függetlenségét támogatom. Azután, igaz, visszavettek. Minek felhánytorgatni ilyen réges-régi dolgokat. Ő is leírta nemrég, hogy a franciák szentháromságából az egyenlőség még a szabadságnál is fontosabb.

– Na és? – kérdezi most? Ezt hányának a szememre?

– Az ilyenek – válaszolok – mindig találnak valamit. Például, hogy te hol is doktoráltál? És kiről írtad a tézisedet? Aztán hogy azóta is kiket fordítasz?

– Nem olvassák!

– Ebben bízom én is. Nekem sincs, aki elolvasná a könyveimet. Ezért maradok ismeretlen. Lényegtelen.

Illúziókba ringatnánk magunkat? Hogy itt nálunk lehetetlen lenne a totalitarizmus? Lám, most is szótárból kell kikeresnem az ilyen elfelejtett, régi szavakat!

*

Közelegnek a választások. Egyesek szerint ezen áll-bukik minden. Merthogy ez itt ma még egy parlamentáris demokrácia. Hogy dül a rasszizmus? Hogy gyűlölik egymást az emberek?

– Mindenütt vannak hibák! – legyint a feleségem. Ma már a feketék is leülhetnek a buszon. Csak tudd, hogy kire adod le a szavazatodat!

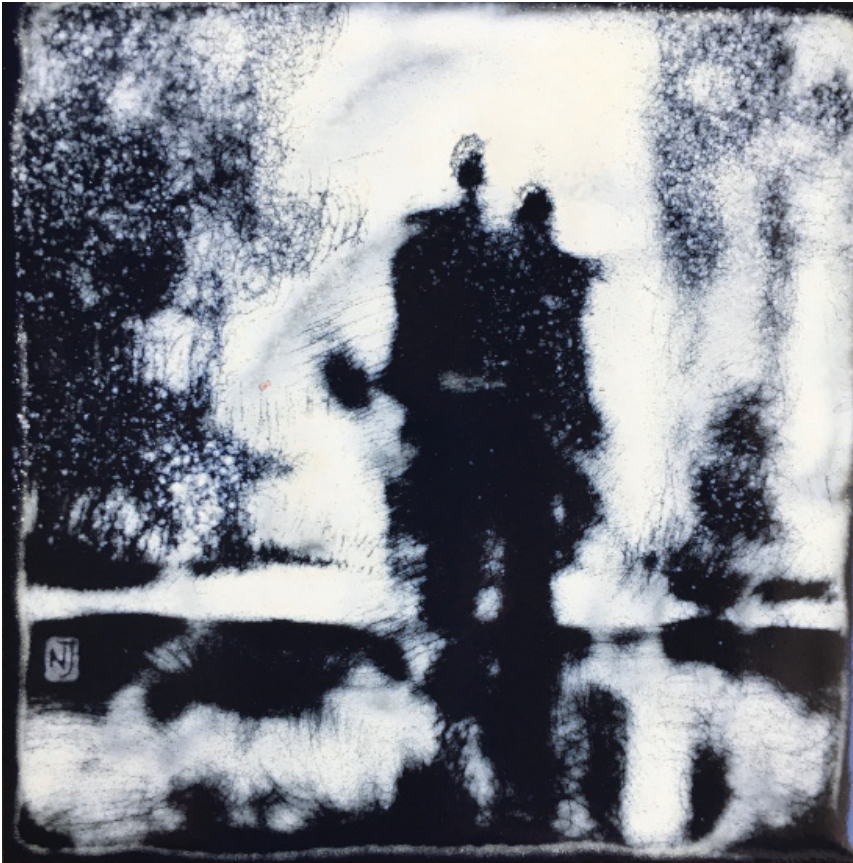
Tűnődöm, kinek panaszoljam el, hogy itt nálunk, ebben a minden világok legjobbjában, nem mérik ingyen a tudást? Nekem szerencsém volt, de tanulni itt nálunk ma is egy jó módú kisebbség privilégiuma! És hogy egy vakbélműtét után eladhatod a házat!

Mindegy, leadjuk a voksunkat. Hamarosan kiderül, hogy mire való az urna. Öntudatos állampolgárok vagyunk, vagy gyanútlan áldozatok?

Hát, csak így. Dúl a pandémia, marakodnak a politikusok. Félünk: itt a félelem a legnagyobb hatalom. És várunk. Hogy rózsát terem-e a türelem, azt még nem tudom.

Olvasom asszonykám masináját. A negédeskedő, disszonáns hangokat. Fél ő is, hiába tagadja. Attól tart, hogy mint mondja, valami új középkor közeleg.

Az biztos, hogy annak a világnak – ahová anno befogadtak – vége van. Hogy mi jön utána? Olvasok, tanulok. Bebillentyűzöm a kételyeimet. Mi mást tehetnék!

Amikor indultunk – 10 x 10 cm, zománc, 2020

Levelet hozott a posta

Nehezen akar végeszakadni ennek az átkozott, mindent megbénító koronavírus-járványnak. Itt Angliában, ahol élek, fokozatosan feloldják a megkötéseket, s a kormány nevében Nigel Huddleston miniszter jellegzetesen angol felütéssel kezdte tájékoztatóját, azzal, hogy már találkozhat egymással öt-hat ember, de ne feledjük a vírusveszélyt: ne *öleljük meg* egymást.

Négy fal közé zárva mindenféle hasznosnak vélt irat- és könyvrendezési feladatot osztottam ki magamnak. Nézegetni kezdtem gondosan tasakolt levelezésemet abból a szempontból, hogy milyen levélrészletek érdeemesek kimásolásra, irodalomkedvelők okulása és szórakoztatása végett. Még csak az ábécé elején tartok.

Sok levél írója reagál megküldött könyvemre, s dicséreteket nem ildomos köz-zétetni. Okos megfigyeléseket azonban igen. Mindig respektáltam a Domokos Mátyás – Ács Margit házaspár véleményét. Matyi druszám nagyon régi barát volt, még a háború után anyám által szerkesztett, újraindult *Válasz* folyóirat törzsmunkatársaként, és örömmel láttuk, milyen kellemes külsejű, tehetséges író-ő-feleséget választott magának. 2020-ban Margittal együtt kaptunk Kossuth-díjat.

Ács Margit (1941–) Budapestről 1988 decemberében Londonba küldött levele fekszik előttem. Őt magát Határ Győző jellemezte legjobban:

„Az írói alkat alkímiájának szokatlan keveréke. Maszkulin szellem, de úgy férfias, hogy elnőiesedik, mihelyt iját nekifeszíti. Ám mihelyst elnőiesedik, s azon rajtakapja magát, azonnal facsar egyet izmain s hangja férfiasan fanyarrá változik.”

Ez olvasható az 1988-as levélben: *„Megkaptuk a novelláskötetét, s el is olvastam (abban az időben jelent meg a Rakéta Regényújságban is az egyik novella a kötetből, és egy interjú a Kritikában), tehát ,készültem’ Sárközi Mátyásból, mégsem tudok levelet írni. Pedig a kötet igazán alkalmas arra, hogy megismertessen egy embert: nem az életmozzanatokra gondolok, persze, hanem a mentalításra elsősorban. És igen megnyerő számomra az a fajta érzékenység, sőt túlérzékenység, amelyik iróniával és keménységgel társul, s az a fajta ember, aki arra kondicionálta magát, hogy elvégezze magában a dolgokat. Írjon például fegyelmezett igényességgel, miközben ez úgyszólván magánügye. S ne akarjon átkiabálni hét határon, ne rendezzen exhibicionista panasznapokat. De azért az életmozzanatok is érdekelnek. Remélem, ha a hét határ távolsága lecsökken némileg – most csökkenget –, több kedve és ereje lesz írni, bár sok illúzióm nem lehet e tekintetben: az író magányossága*

nem a virtuális olvasók számán múlik. De az sem igaz soha, lakatlan szigeten se, hogy az írás – az ő magánügye.

Remélem, a jövő évben találkozunk. Szép karácsonyt!”

Nos, megfontolandó gondolatokra lelhettem Ács Margit levelében.

Bikich Gábor (1923–2002) neve áll a következő barna kupertán, ami szokatlannul vaskos. Münchenben barátkoztunk össze, ahol együtt dolgoztunk a Szabad Európa Rádiónál. Bölcs ember volt, magányos. Elsőrangú költő, akinek önálló kötete soha nem jelent meg, mély mondanivalójú prózaverseivel – amelyeket megrendítő színészi készséggel tudott elmondani – csak antológiákban szerepelt.

Édesanyám, Sárközi Márta, nagy nehezen kiutazási engedélyt kapott, és meglátogatott Münchenben. Bemutattam neki Bikich Gábort, jót sétáltak az Englischer Garten fái közt, és az 'irodalmi nagyasszony' bölcsessége, kedvessége nem maradt hatás nélkül. Gábor, *A kenyér felmutatása* címmel, ötoldalas poémát ajánlott Sárközi Györgynének, sajnos, már csak nem sokkal később bekövetkezett halála alkalmából. Megküldte a költeményt, s ezt írta a hozzá mellékelt levélben:

„Kedves Matyi, a második házasságom kötése-bontása körüli zavarok némileg igénybe vettek. Most egy hosszabb betegszabadság s a szerencsésen visszanyert magány végre hozzásegített annak a költeménynek a tisztába tételéhez is, amelyet Édesanyád emlékének ajánlottam. Egy korábbi változatot gyanútlanul fölolvastam neki, aki akkor már – utólag persze rádöbbsentem – tele volt halálsejtelemmel. De bármennyire fáj is akkori tapintatlanságom, nem a rossz lelkiismeret, hanem az iránta érzett hála és szeretet iratta nevét a vers fölé.”

Bizony, *A kenyér felmutatása* távolról sem vidám alkotás. Tudtommal, nem jelent meg sehol. Így kezdődik:

I.

Az időben vala a kenyér. Az idő pedig a kenyérben vala. És mondá a kenyérnek:

ha a múltók meg nem emésztnek, a múlás maga emészt el. És mondá a múlandónak is: imé a te kenyered múlik.

És mondá az egyiknek: te vagy a másik. És mondá a másíknak: te vagy mind a három.

II.

Akit a múltók meg nem emésztnek, azt a múlás emészt el. Személytelen halál? Elvont gyilkosok?

A kihűlt holnap már ma ott mered a nyújtóztató padon. Lépteid elibéd lopódzó nesze utóképp napok szemét fogja le a világtalan vánkoson. Mert láthatatlan lombokon villog a világ. Föltételezett füzéren alszik el a fény.

Így filozofál a régiek hangját felidéző, nagyon is XX. századi költő, s végül hová ér el?

Ragadós teknőből csecsemő fehéren fölkel a kenyér. A péklány tésztaként dagasztott keblétől duzzad. A kemence nap tüzeiben barnára sül. Megszegett húsa foszlik és forró. De eleven kérge élő fogat áhít. Kedves illattal kínálja magát. Egyétek és vegyétek, mert nem lesz élet tibennetek. Egyétek és vegyétek, mert nem lesz élet őbenne. Előbb csak megereszkedik. Aztán fújtatni kezd, szívós lesz és nyúlós, kedvetlen bélű, csöndes. Pozsgás színe hűnyik. Végül a szikkadás vad szurdékokat nyit szívéen. Súlyos kő-volta könnyű. Ha fölemeled, szétesik.

Húsvét előtt újraolvasom Bikich Gábor súlyos sorait. Lassan átgondolva a szavakat. Dél előtt az észak-londoni sportstadionba vitt bennünket a taxi. Feleségemmel megkaptuk a második védőinjekciót. Benne vagyunk a korban, de jól tartjuk magunkat. Ám megrendítő volt az oltóhely előtti sor látványa: elaggott férfiak és nők vártak az élethosszabbító vakcinára, ki tolokocsiban, ki járókerettel, bottal, nőrsz karján.

Az élet bizony véges. Amíg lehet, töltsük meg tartalommal. Aztán még az is lehet, hogy elmúlásunk után valamikor feltámadunk.

Hallgatag csarnok – 10 x 10 cm, zománc, 2020

PÁL DÁNIEL LEVENTE

*...Szárász és keserű, nehezen oldja a nyálam... nyelem
a kortárs költészetet, ahogy a slicce előtt térdelek,
végtelenbe tűnnek az A4-es trapéz margói...
Felolvas, gondol, betáplál, megfejt, dirigál, hódít,
csepűrág, fogalmaz – embert... Művészet-kapszula,
agyalap-szipuzás, SM-mikulás... Pál Dániel Levente,
2016 nyarán megettem 1 versed!*

(Pásztor Anna)

(kiég belőled a puszták népe...)

kiég belőled a puszták népe
satnya felhőket sodor az eső
a föld körkörös köldökébe

nem te taposod a sarat
ezen a vidéken a sár tapos
téged ha érted ha nem érted

fürge szem combodon
nézed hogy érkezik e
dombokon át a halál ma –
vagy a sáros földbe ragadt

Keltegető

cirógatás első szavam
csukva a szem, nyitva a száj
sóhaj a csend, bőre arany
ha így ébred, nincsen aszály

kint az állat, bent a lélek
melle, szívem, combja, vágyam
a sötétben összeérnek
csatatér lesz puha ágyam

ébred a nap, mi már egyben
krém az álom, olaj a vágy
mire madár dala rebben
rügyet hajt a kemény faág

Szabadstrand a Léthé partján

Nem fürödni jöttünk, ám várni kellett,
s ha várni kell, nincs elég mese
lepergő életünk homokórájában
visszaaltatni ébredő unatkozásaink,
vagy hogy csak elüssük a hátrelévő időt.

Levetkőztük hát bűneinket,
s anyaszült meztelenül
– szép összehajlás a körkörös időben –
bekergettük egymást a vízbe,
felkavarva a nem véletlenül
leülepedett iszapot,
tükörképünk egyre több
botox-tól kisimult arcvonásait.

Felengedett bennünk az utolsó óra lámpaláza,
úgy tettünk, mintha nem lenne holnap,
mi másért érkeztünk volna pont ide.

Majd összeszedtük szétdobált életünk,
visszabújtunk kényelmes bűneinkbe,
és futva még épp elértük
a csatlakozást Mnemoszüné felé.

BELINSZKI ZOLTÁN

Tavasza új ruha

– Kérni szeretnék valami tőled – mondta Endi a kirándulás vége felé. Budakeszi mellett vágattak le, meredek úton. Tizenheten mentek, mind lehajtott fejjel. A lábuk elé kellett nézni, különben elcsúszhattak volna. A kora tavaszi esőktől ázott földből kemény, fehér hátú kövek álltak ki, mint valami őszállat csigolyái.

– Megint egy vers? – vigyorgott a Kölyök. Kis csapatuk vezetője gyakran adott neki friss gépiratot Várnai Zsenitől. Évi nem készült ugyan színésznőnek, ám szerette ezeket a szerepléseket. Megérintették az őszinte sorok, szívesen adta át a verseket a többieknek. Még akkor is, ha sokszor fájdalmas volt a mondanivaló.

– Nem, most nem – hadarta a huszonéves kistisztviselő. Valamiért zavarba jött. Rosszul lépett, balra lendült a felsőtete. Gyors karmozdulattal újra egyenesbe kormányozta magát. – Egy... összekötőre lenne szükség. Nem túl veszélyes, de bizalmi feladat. Amolyan baráti szívesség.

– Vállalom – nézett föl a lány.

– Ne kapkodd el a választ! Holnap délután ötkor találkozunk az Oktogonnál! Elmondom, amit erről tudnod kell. Kérlek, ne említsd senkinek!

Ez a figyelmeztetés úgy hangzott, mint a nótákban a refrén. Endi gyakran így zárta le a megbeszélést, ha fontos információkat adott át valakinek. Most azt jelentette, hogy ők ketten nem beszélgettek, hanem konspiráltak. Észnél kell lenni!

Másnap délutánig Évi arról ábrándozott, hogy rém izgalmas küldetésben vesz majd részt. Lehet, hogy álnevet is kell használnia. Szinte látta maga előtt, ahogyan áruhás detektívek követik. Könnyedén túljár az eszükön, lerázza őket egy átjáróházban. De kár, hogy egyetlen ilyen épületet sem ismer!

Egy biztos: Endinek mindenképp segíteni fog. Szerette a kedves arcú jogászfűt, aki olyan határozottan és szenvedélyesen tudott beszélni. Kilenc évvel volt idősebb nála, úgy tekintett rá, mint a bátyjára.

Nagyon sokat köszönhetett neki. Filozófusok és művészek gondolatait, a hétvégi túrákat, a csapatot. No meg jó tanácsot egy nehéz időszakban. Amikor Albrecht Ida kiközösíttette Évit a cserkészcsapatból, a kislány ott akarta hagyni a gimnáziumot.

– Annyi rossz történt ott velem – hüppögte. – Inkább elszegődöm... cselédnek!

– Maradnod kell – nézett rá a fiú szigorúan, a vékony keretes szemüvege fölött.

– Amikor majd megváltozik a világ, szükség lesz új értelmiségiekre. Olyanokra,

akik nem felülről látják a többi embert. Neked a helyén van a szíved. Nem csak magadért, értünk is ki kell bírnod.

Ő nevezte el Kölyöknek. A legfiatalabb lány volt a csoportban, és olyan alacsony, mint egy tízéves gyerek. Anya először még el akarta kísérni a kirándulásra, de amikor megtudta, kikkel megy, letett róla. A környékről való fiatalok közt nem fog elkallódni az egyszem lánya. Úgy is volt: vigyáztak egymásra.

Endi aznap késett. Már hét perccel is elmúlt öt óra, mikor végre feltűnt a körúton. Évi kicsit bosszankodott is, amiért a fiú nem sietett felé. Komoly képpel, sétálva haladt, kezében a fekete bőrtáskával és egy madzaggal átkötött csomaggal. Mintha ráérős férj lenne, aki a hivatalból hazafelé menet beugrott vásárolni valamit.

– Szervusz, Kölyök! Régóta vártál?

– Csak egy keveset – lódította Évi. Bő húsz perccel a megbeszélt idő előtt érkezett, és már mindkét oldalon végignézte a kirakatokat.

– Akkor jó – nyugtázta Endi, és biccentett hozzá. Elmosolyodott. Ettől olyan lett az arca, mint egy kedves bogaré. – Jólesik, hogy számíthatok rád.

Elindultak a Király utca felé. Közben a fiú elmesélte, miből is állna az a baráti szívesség. Udvarol egy lánynak, akinek a szülei hallani sem akarnak róla. Mióta megtudták, hogy apja, a jó nevű ügyvéd kitagadta, kerek-perec eltiltották Magdától.

– És miben tudok nektek segíteni?

– Egyszerű – nézett rá Endi. Letette a csomagot a Wesselényi utca előtti padra. Jobbról ő, balról Évi ült mellé. A madzag nem volt bogra kötve, a fiú egyetlen mozdulattal kioldozta. A vastag, barna csomagolópapírból fekete selyem tűnt elő. – Magda varrónő. És én arra kérlek, varrass magadnak egy szoknyát! Járj el hozzá próbálni, s ha lehet, hozd-vidd az üzeneteket! Ma fél hatra vár.

A gimnazista, hóna alatt a csomaggal, hat perc múlva becsöngetett a megadott címre. Rögvest megjelent egy karcsú, ápolt hölgy. Húszas évei elején járhatott. Szürke szoknyát viselt, amit egy strasszból készült, csillogó dísz tett különlegessé. Elegáns, zárt nyakú blúzt vett föl hozzá. Az anyag első pillantásra fehér selyemnek látszott, de ha sokáig nézte az ember, kiderült, hogy halványlila. Évi pedig igencsak hosszasan bámulta a barátja választottját.

– Örülök, hogy könnyen idetalált. A kedves ismerőse már jelezte, mikorra várhatom. Fáradjon beljebb!

A konyhaasztalnál egy fejkendőss asszony ült, és zöldborsót pucolt. Félig megtelt már az előtte álló zománcos tál. Viszonozta a gimnazista köszönését, de éppen csak fölnezt rá. Gesztenyebarna szeme volt, mint a lányának.

– Úgy örülök, hogy eljöttél – súgta Magda, miután bezárta mögöttük a szobaajtót. Két kezével megragadta Évi vállát, mintha magához akarná ölelni. – Mit üzent?

– Szerda reggel hétkor a kispiacon lesz.

– Nagyszerű! Ha szabad megjegyeznem, kiváló anyagot választott a kedves mája – mondta ragyogó szemekkel a varrónő. – Zsorzssett lesz. Milyen gombokkal kívánja?

– Mit tetszik ajánlani?

Rövid kiselőadás következett a különféle gombokról. Némi vita után abban maradtak, hogy Magda keres valami ünnepi megoldást, mely a készülő szoknyát „igazán alkalmi ruhává avatja”.

– Mondd meg neki, hogy ott leszek – suttogta méretvétel közben. Egy barnás színű blokkra jegyzetelte az adatokat.

– Levél is van ám! – cinkoskodott a gimnazista. A varrónő fiókba rejtette a gondosan összehajtogatott papírszeletkét. Évi csalódott képet vágott. Szívesen elnézte volna az arcát ennek a kedves fiatal lánynak, miközben Endi szerelmes sorait olvassa.

Odakinn fázósan húzta össze a kabátját. Elvonult a kora tavaszi nap, megint téli hideg köszöntött a Wesselényi utcára. A szemüveges jogász gépiratokba merülve várta a padon. Csak pár szót váltottak. Endi örült a jó hírnek, szemérmes mosollyal köszönte meg a szívességet.

Innentől fogva Évi minden második hétfőn ruhapróbára járt. Hol levéllel, hol könyvvel, vagy csak szóbeli üzenettel. Április harmadik vasárnapján egy kiránduláson is találkoztak Magdával. A varrónő piskótát sütött, először őt kínálta, csak utána Endit. Finom, édes tészta volt, a közepén vékony málnalekvár csikkal.

Hamarosan a vékony anyagú szoknyán is látszott, hogy szeretettel készül. Kifogástalan szabás, apró öltések. Az utolsó előtti próbára a gomblyukak már megvoltak, ám a gombokat még nem lehetett látni. Meglepetés lesz – somolygott Endi választottja. Egy hét múlva kiderült, mire gondol. A fekete anyagon szinte világítottak a strassz gombok.

– Ez tényleg az enyém? – hitetlenkedett Évi.

– Önnek készült. Remélem, meg van elégedve – húzta el nyitott tenyerét az új szoknya fölött a varrónő. És odasúgott valamit: – Aki ebben jár, már nem Kölyök. Igazi nő!

Az utcán ragyogott a nap. Olyan édes és langyos volt, mint egy bögre cukrozott tej. A gimnazista boldogan szaladt a padnál újságot olvasó tisztviselő felé. Átadta a levelet, szívből megköszönte a zsorzssettet. Csak amiatt volt egy kicsit szomorú, hogy a romantikus küldetés most befejeződik.

– Kérdezhetek valamit?

– Persze.

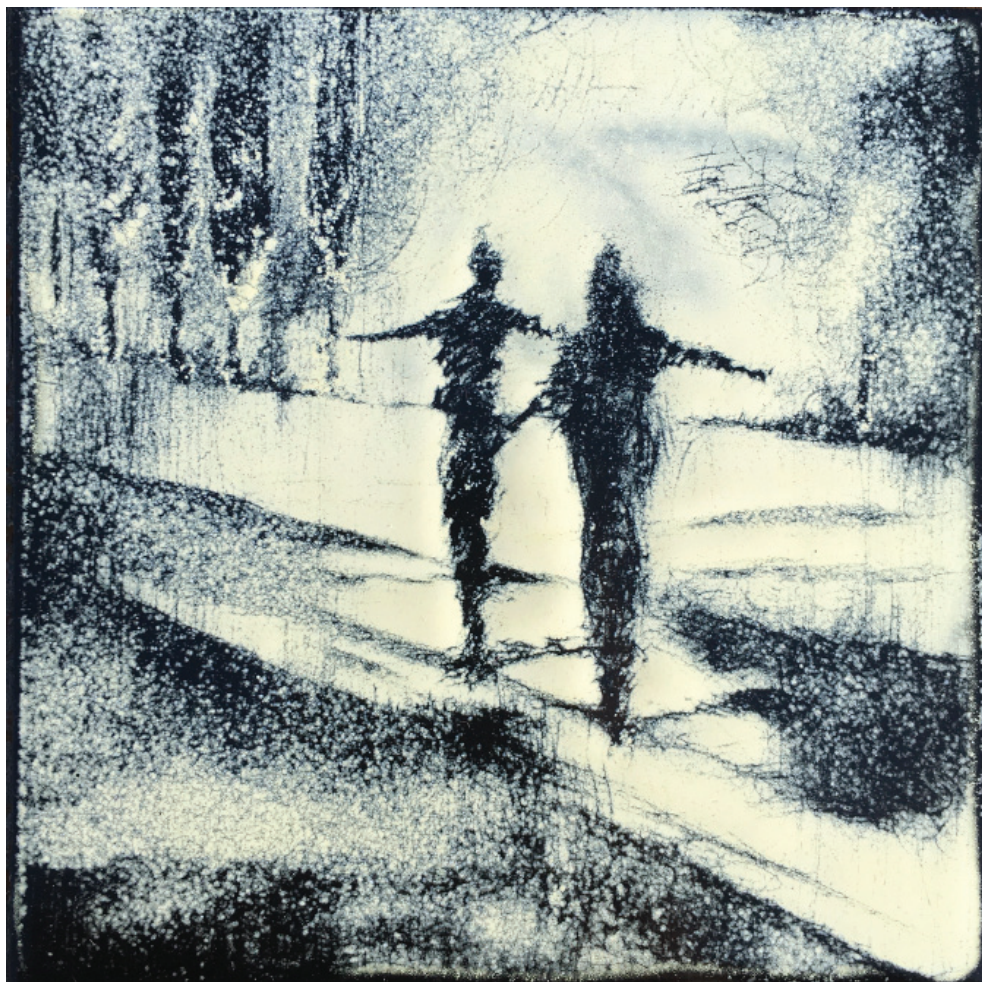
– Veletek mi lesz?

– Mire gondolsz, Kölyök? – nézett meglepődve Endi.

– Hát... az üzenetekre. Hogyan folytatjátok... tovább? – minden szónál egyre ostobábbnak érezte magát.

– Majd kiderül. Mutasd csak! – nem emelte ki a ruhát a csomagból, csak futólag megsimította, aztán végignézett rajta, kissé összehunyorított szemmel. – Tényleg szép.

Egy hétig nem történt semmi. De a következő hétfőn, délután negyed hatkor újra találkoztak a Wesselényi utca elején. A fiú kezében egy kisebb csomag volt, mint a múltkor, ám az arcán jóval szélesebb mosoly. Évi pedig elindult Magdához, hogy a szoknyához illő blúzt varrasson magának. Az anyag első pillantásra fehér selyemnek látszott, de ha sokáig nézte az ember, kiderült, hogy halványlila.

Balanszírozók – 10 x 10 cm, zománc, 2020

Kék emlékezetű Föld SF-monológ

Én vagyok a csattanó.
Én vagyok a befejezés,
A pont.
Egy mérhetetlenül hosszú vita,
A véletlen történések
Kusza láncolatának végén.
Ami a tűz felfedezésével kezdődött.
Majd folytatódott a nyelv,
A papír és a kerék feltalálásával.
És számtalan elfeledett évszázadon át
Végül eljutott
Ide.
Ebbe az állapotba.
Felébredni a hibernációból.
Egy másik bolygó körül keringő
Űrhajó fedélzetén.
Életben lenni a 22. században.
Olyan dolognak lenni,
Amely elég bonyolult ahhoz,
Hogy megértse,
Mit jelent komplexnek lenni.
Ez tényleg kurva nagy teljesítmény
Volt tőlem.
Magamért csináltam,
Meg azokért,
Akik elég okosak voltak,
Hogy velem tartsanak.
Pukkant egyet a fülem.
Hát kösz a fogadtatást.

H. Nagy Péter gyűjtése

Fekete madár

A fiam magán kívül van a boldogságtól, hogy kihoztam őt az erdőbe. Az egyik fától a másikig fut, megfogja, megsimogatja a törzsüket, próbálja elérni az alsó ágakat, hunyorog, a szemébe csúszó sapkáját igazgatja, lehúzza a kesztyűjét, majd rögtön vissza is veszi, mert fázik a keze.

– De jó! – mondja. – A másik apukám sose hozott el ide.

Úgy teszek, mintha nem hallanám. Cigaretta után kutatok a belső zsebemben. Csak két kiszáradt szálacska zörög a dobozban, az egyiket ideje lesz füstté változtatni. Ihók közben ide-oda szaladgál a fák között, élvezzi, hogy az egyik helyen mélyebb a hó, és ha nagyot belerúg, szanaszét fröccsen és kopog a fák törzsén, máshol pedig csak süppedős avar van, ott pedig faágak ropognak a hó helyett.

– Keressünk állatnyomokat! – vigyorog rám a szeplős arca a sapka alól. Megvonom a vállam, elindulunk vissza az erdészház felé. Persze nem talál semmit, hiába meresztgeti a szemét, nincs itt rajtunk kívül senki más. Leheletünk fehér ködként gomolyog. Látni rajta, hogy elfáradt. Városi gyerek. Nincs hozzászokva hosszabb gyalogláshoz.

– Madár! – mutat fel az egyik fára. Odanézek, csóválom a fejem. Valami van ott az ágon, mintha egy fekete szövetsapka lenne, vagy fücsomó, de biztosan nem madár. Nem akarom elvenni a kedvét, nem szólok semmit.

– Ijesszük el! – mondja Ihók, és egy nagyot kurjant. Majd tapsolni kezd, odafut a fához, és ügyetlenül belerúg. A lába megfájdul, a madár persze nem száll el.

– Nagyon bátor! – mondja elismerően. Eldobom a csikket, és a belső zsebemből papír zsebkendőt halászok elő. – Fújd ki az orrod!

Kifújja, aztán összegyűri és zsebre vágja a gombócot.

– Nem dobálunk el szemetet az erdőben.

– Így van, Ihók, vigyázunk a természetre.

Ekkor veszi észre a mókustetemet. Odafut, óvatosan körbejárja, már-már nyúlna felé, de észreveszi, hogy figyelem, és visszarántja a kezét.

– Mi lett vele?

– Nem vagy éhes? – kérdezem idegesen.

– Ott is van még egy! Apa, mi történt velük?

Szaladna, de az egyik letört faágban megakad.

– Anyád boldog lesz, ha tönkreteszed a kabátod.

Nekem kell kiszabadítanom. Az utat az erdészházig már csendben tesszük meg. Bent kellemes meleg van. Ihók leül a nagy tölgyfa asztalhoz, csendben néz maga elé, majd megszólal.

– Miért van belőled kettő?

A párán főtt gombócot a mikróban melegítem meg. Kicsit töppedtek már, de úgy olvad rajtuk a vaj, hogy öröm nézni. Máskor Ihók ragaszkodott hozzá, hogy ő szórja rá a kakaót, most rezzenéstelen arccal nézi, ahogy ügyetlenkedem.

– Te vagy az igazi?

Elé tolom a tányért. Fintorog, durcáskodik. Csak most veti le a kesztyűjét és a sapkáját. A sál a nyakán marad, hozzáér az ételhez, ahogy a tányér fölé hajol, de ő ügyet sem vet rá. Felveszi a villát, amit odakészítettem, aztán mégiscsak kézzel fogja meg a gombócot. Kettőt harap, aztán sóbálvánnyá merevedik. A sarokban nézi a nagy papírdobozt, amibe a legfontosabb dolgokat már belepakoltam.

– Mi lesz velünk, ha nem lesz munkád? Akkor is járhatok majd iskolába?

Megsimogatom a fejét. Tiszta szalvétát teszek a tányérja mellé, majd leülök vele szemben.

Lázasan töröm az agyam, hogy merrefelé tereljem a beszélgetést, de most valahogy nem jut semmi az eszembe. Pedig máskor mennyire találékony vagyok, ha arról a másik férfiről kérdez. Most pedig itt vannak még a mókusok is.

Szerencsére nyikordul az ajtó, és betoppan rajta a nővérem.

– Miért halványlila? – kérdezi köszönés helyett, majd egy pillantással felméri a helyzetet, és elviszi megmosdatni Ihókot. Amíg zubog a víz, van időm elgondolkodni azon, hogy miért is tőlem várja mindenki a válaszokat. Húsz éve nem esett hó, és most, hogy mégis, nem éppen fehér. Semmilyen vegyi szennyeződést nem tartalmaz. Állítólag.

Ihók rohan vissza, a kabátja lóg rajta, a sálát már a földön húzza, türelmetlen mozdulattal kirántja a fiókomat és egy kártyapaklit vesz elő. Elkezd kirakni az asztalon, valamit motyog is hozzá, nem értem pontosan. Aztán megint kifújja az orrát, felteszi a szemüvegét, és várat épít. Most egy ideig nyugalom lesz. A nővérem idegesen mászkál fel-alá az irodában, majd megáll a könyvespolc előtt, szórakozottan belelapoz az egyik lexikonba.

– Ezeket is elviszed?

Világéletemben gyűlöltem a kérdő mondatokat, ellenszenvemet úgy nyilvánítottam ki, hogy elengedtem őket a fülem mellett. Emiatt néha ököllet megütöttek, de a legtöbbször egy csúnya pillantással megúsztam a dolgot.

– El – mondom szórakozottan, de már nem is emlékszem a kérdésre. – Illetve nem.

– Mi van a másikkal?

– Milyen másikkal?

A nővérem visszateszi a vaskos kötetet a polcra, és néz rám rendületlenül. Nem is pislog. Elfordulok, hogy ne lássam, hogy néz, de érzékelem így is, a hátamban érzem a tekintetét. Egy olyan ponton kezd viszketni, amit kézzel el sem érek.

– A másik veled – mondja lassan, tagoltan.

Ez így nyelvtanilag nem helyes, mosolyodom el. A másik velem. Mintha én tehetnék róla, hogy egyszerre csak kettő lett belőlem. Megrándítom a vállamat. Szerencsére van még egy cigarettám. Azelőtt soha nem gyújtottam rá idebent. Most már mindegy. Hiszen úgyis vége.

– Az első döbbenet után, hogy ilyesmi lehetséges, szerettem volna vele találkozni, jól megnézni magamnak. De ez lehetetlen.

Ihók közben megszomjazik, ásványvizet kér, panaszkodik, hogy a hatodik kártyavára is összedőlt.

– Megpróbálok vele beszélni – mondja a nővérem, és úgy elpirul, mintha valami malacság futott volna ki a száján.

– Sok szerencsét!

A polc szélén egy üveg pohárban van még néhány erőscukorka. A nővérem kedvence. Még mindig piros az arca.

– Ez talán elúzi a füstöt. Meg a szellemeket.

*

– Milyen volt?

– Jó – rikkantja Ihók, és szinte kiugrik a kabátjából. A fogásra akasztja, ám a kabát a földön köt ki. – Lila hóban gyalogoltunk, láttunk madarat meg mókusokat.

Nagyon élénk a fantáziája, gondolom. Már régen nincsenek madarak, mifelénk legalábbis.

– Ebédeltél?

– Persze.

– Fújd ki az orrod.

Ihók átszellemülten trombitálgat a zsebkendőbe.

– Holnap eljön hozzánk Márta néni.

– Ezt ő mondta?

Ihók bólogat. Amikor kimondja, hogy „másik apukám”, egy hideg érintés fut végig a gerincemen.

– Elküldhetné a könyveimet az erdészházból.

– Menj el érte. Neki nem kellenek. Azt mondja, már minden fent van a neten, nem fog annyi papírral bajlódni. Nekem adta a kártyapaklit. Nézd meg, mit tudok.

A fiam elmond még pár dolgot, figyelmesen hallgatom. Aztán csörömpölést hallok a másik helyiségből.

– Majd mindjárt visszajövök, addig építsd fel nekem a világ legnagyobb kártyavárát.

Anka a konyhában ül. Előtte üres likőrös üveg, a szemében könnyek.

– Mind a ketten eredetinek érzitek magatokat.

– Hát én biztosan nem vagyok másolat – mondom magabiztosan, és gyengéden megérintem a vállát. Összerezzen.

– Ő dohányzik, te pedig nem.

Nem akarom kimondani, de mégis kicsúszik a számon.

– Te pedig nem ittál naponta kávélikőrt.

Az asztalon a tegnapi újság hever. Az elején öles betűkkel a cím: A lila hó rejtélye. Anka megfordítja a lapot, és a tegnapi kezdett keresztretjtvényét bámulja.

– Ihók szerint holnap eljön Márti.

– Na és?

– Pár hónapja csúnyán összevesztünk valami apróságon, azóta nem beszélünk egymással.

– Érdekes, a másik éneddel jobban van.

A másik énem. Meddig fog még kísérteni bennünket ez a szellem? Miért tehetetlen az ügyben a rendőrség?

– Ihók azt mondta, elköltözik.

Anka lecsapja az újságot. Remeg a keze.

– Nem fog elmenni. Ő is te vagy. Ihók ugyanúgy a fia. Márta a nővére. Nem fog elköltözni egy másik földrészre csak azért, hogy nekünk jobb legyen.

Hideg és nyirkos a tenyere.

– Te pedig ugyanúgy az ő felesége is vagy.

Ekkor egy halvány mosoly költözik az arcára.

– Nagyon kedves volt, amikor találkoztam veled. Ugyanaz a szomorúság áradt belőle, mint ami belőled is, mégis... Volt egy pillanat, amikor megnevettetted. Azt mondta, nem aggódik felőlem, mert jó kezekben vagyok. De a fiát minél gyakrabban látni szeretné.

Kihúzom a fiókot, ahol a tartalék cigarettát szoktam rejtegetni, de közben eszembe jut, hogy már jó ideje leszoktam.

– Attól félek, hogy sosem lesz vége ennek a tudathasadásos állapotnak. Amíg fel nem szívódik, addig biztosan nem.

– Meddig tart ki a pénzünk? – kérdezi Anka. Már egy jó ideje kerüli a pillantásomat.

– Három hónapig biztosan megleszünk. Addig pedig találok valami megoldást. Felpattanok.

– Hova mész? – kérdezi, de mintha nem is érdekelné a válasz, felhangosítja a rádiót. Éppen a lila hó rejtélyével foglalkoznak, meg a titokzatos állapotpusztulásokkal. Megállok az ajtóban, hátha mondanak valami újat a témában, de folyton csak ugyanazt ismételtetik.

Füstszag fogad, pedig emlékezetem szerint soha nem gyújtottam rá az irodában. A mosogatóban ott az elmosatlan edény, csupa kakaó minden. A pohárból két erőscukorka hiányzik. A sarokban nagy papírdoboz, könyv persze egy sincs benne. A polcra téved a tekintetem. Hogy is vihetném el mindet? Hova is tenném szegény öreg jó barátaimat? Talán párat megmenthetek. A legfontosabbakat. De hát mind fontos.

A vállamra kanyarintom a vadászpuskát. Az ajtó nehezen, csak sokadszori próbálkozásra záródik. A halványlila színű hó rohamosan olvad, a csizmám mélyen belesüpped a nedves avarba. Az erdő kihalt, a fűlemben dobol a vér, nehezemre esik a mozgás. Azt hiszem, felszedtem pár kilót, amióta ez a furcsa dolog történt velünk. A levegő tiszta, jólesik, ahogy átjárja a tüdőm, bár a közelgő tavasz illatát még nem fedezem fel benne. Ihóknak és a „másik apukájának” a nyomai tisztán látszanak, arra indulok, amerre ők is haladtak pár órával ezelőtt. Hirtelen egy recsenést hallok, majd egy jókora ág zuhan a földre másfél méternyire tőlem. Gyorsan hátrébb lépek, mintha ez most valamit is számítana.

– Ha ez most eltalál... – mondom hangosan, és felnézek a fák közé. Az egyik ágon egy fekete pamutgombóc kuporog. Nem látni pontosan, mi lehet az. Talán ő a felelős az előbbi sikertelen merényletért. A vállamhoz kapom a puskát, célzok, és meghúzom a ravaszt.

A dörrenésre most madarak népes csapatának kellene felröppennie az ágakról, de ahogy elül a visszhang, súlyos csend telepszik a helyére. Az a valami pedig még mindig ott van. Most úgy tűnik, mintha egyenesen rám bámulna. Valószínűleg csak a képzeletem játszik velem, de ez a helyzet megér még egy próbálkozást.

A második lövés után már nincs ott az a fekete valami. Le sem pottyant, el sem repült, egyszerűen nyoma veszett. De legalább helyreállt a lelki egyensúlyom.

Az erdészház előtt Márta vár.

– Hát te? – kérdezem meglepődve. Idegesen megrántja a vállát, kigombolja vastag, sötétzöld kabátját, vörösre festett körmeivel hollófekete hajába túr.

– Hívtál. Gondolom, a könyvek miatt.

– Én nem hívtalak.

– Akkor az a másik volt. Mindegy. Az is te vagy. Beszéltem vele délelőtt.

Az irodában hellyel kínálok, vizet forralok, bár tudom, hogy a kedvenc teájával nem tudom kiengesztelni. Hallom, ahogy a körme kopog az asztalon. Ideges. Én a fegyvert tisztogatom, de csak azért, hogy húzzam az időt.

– Te is kérsz teát?

Bólintok. Kávét már régen nem iszom a magas vérnyomásom miatt, de egy tea a megfelelő helyen és időben csodákat tehet. Még a testvéreket is kibékítheti.

Nézzük egymást, néha a bútor pattan egyet, a tea gőzölög, Márta három cukorral issza, mint mindig.

- Haragszol még? – kérdezem rekedt hangon.
- Már csak magamra.
- Magadra miért?
- Mert beleszóltam az életedbe. És ma jöttem rá, hogy tulajdonképpen én okoztam ezt az egész... izét...
- Te?
- Amikor arról beszéltél nekem, hogy elhagyod Ankát, teljesen elképedtem. Próbáltam érvelni, miért maradjatok együtt, de te nem figyeltél rám. Csak a saját igazaddal voltál elfoglalva. Azt hiszem, kissé erős kifejezéseket használtam akkor.
- Már nem emlékszem.
- Dehogynem. Különben miért kerültél volna hónapokig?
- Ezt a kérdést elengedem a fülem mellett. A tea már majdnem iható.
- Én sem beszéltem veled túl kedvesen. És végül is nem hagytam el Ankát. Itt laktam az erdészházban pár napig, de aztán visszamentem hozzá.
- Mert tudat alatt rám hallgattál. De a probléma nem oldódott meg. És azt hiszem, ez vezetett végül is a töréshez. Nem a tudatod hasadt ketté, hanem a tested. Az egyik éned maradt otthon, a másik pedig szabad lett.
- Nagyot nevetek. Őszintén, szívből.
- Ha így lenne, én biztosan tudnék róla. Hidd el, Ankával jól megvagyunk, semmi okom sincs amőbaként osztódni.
- Márta feláll, és elkezd dobosba rendezgetni a lexikonjaimat.
- Ezek egy darabig ellehetnek nálam. Végül is enni nem kérnek. Majd hetente leporolom őket.

*

Ahogy belépek, Ihók kifut elém az előszobába, egy pillanatig döbbenten néz, majd elkiáltja magát:

- Te a másik vagy!
- Honnan tudod? – kérdezem döbbenten, aztán a nagy falitükörre téved a pillantásom. Két napja nem borotválkoztam, a városi énem valószínűleg nem mulasztotta el a szertartást. Megjelenik Anka is, az egyik kezében toll, a másikban üveg pohár. Nagy, csodálkozó szemeket mereszt rám, mintha nem is a férje lennék.
- Nem adom vissza a kártyát! – mondja incselkedve Ihók, és elvágat a szobájába. Ketten maradunk, súlyos csend ereszkedik közénk. Anka sokat öregedett, amióta nem láttam. Megköszörülöm a torkom, de ennél tovább nem jutok.
- Gyere bejebb – mondja a feleségem –, hiszen otthon vagy.
- A másik?
- Ha itthon lenne, nem tudtál volna belépni az ajtón, tudod jól. Miért jöttél? Ruháért, cipőért?

– Azért jöttem, mert itt lakom.

Anka nevet. Aztán átölel, a vállamra hajtja a fejét, és sokáig így maradunk. Később veszem csak észre, hogy párás a szeme. Nekem is fojtogatja valami a torkomat, nehezen tudok megszólalni.

– Én vagyok az eredeti.

– Persze.

Ihók a szomszéd szobában a játékgongoráját nyomogatja. A dallam valahogy folyton félresiklik.

– Tudod, hova ment?

– Szerintem az erdészházba. A könyvei miatt. Azaz... A könyveim miatt.

– Mi lesz velünk? – kérdezi Anka, eltol magától, szégyenlősen letörli a könnyeit, int, hogy kövessem a konyhába, majd kérdés nélkül nekem is tölt egy pohár italt.

– Márta a fél internetet átnézte. Tudod, hogy anyanyelvi szinten beszél az angolt.

– És?

– Semmi. Ilyesmi soha nem történt meg senkivel.

– És miért pont velünk?

– És miért lila a hó? Voltaképpen azért jöttem, mert mindent összepakoltam az erdészházban, van ott pár dolog, ami a tied. Elhozzam őket? Fényképek, ilyesmik. Vagy ha nem tudok eljönni, mert „ő” itthon van, elküldjem őket Mártával?

Nem válaszol, mintha meg sem hallotta volna a kérdést.

– Zita szerint az újságok címlapjára kellett volna, hogy kerüljünk. Ha a média szenzációt csinál a dologból, talán valaki jelentkezett volna, aki érti, hogy miképpen történhetett mindez. Nem tudom. Én nem szeretnék kíváncsi újságírókkal, erőszakos riporterekkel beszélni. Épp elég volt, hogy a rendőrségen hülyének néztek.

Kortyolok egyet a kávélikőrből.

– Ő mit gondol rólam?

– Nem tudom, nem látok bele a gondolataiba. Te mit gondolsz magadról?

– Azt, hogy elég belőlem egy is.

Ihók érkezik. Hozza a játékgongoráját. Segítek neki helyreigazítani a dallamot.

Önkéntelenül is az ablak felé nézek, a külső párkányon egy fekete színű szövetsapka hever. Vagy fűcsomó? Nem, egyik sem. Egy szerencsétlenül járt madár teteme az.

Anka néz bennünket, a szeme fátyolos, mint a tavaszi ég eső előtt.

nélküliség

*„Az egyetlen elviselhetetlen dolog az,
hogy semmi sem elviselhetetlen.”*

Arthur Rimbaud

[befe]lé]

borospohár pereméről ábrándozom
veled áthajlok fölötte és akkor
mintha egy faág nézne be
egy szoba ablakán

[vág]y]

a fogalmak színtelenül zörögnek
a test szürkül de test marad
fehéren látok
és nincs olyan hogy kívül
és nincs olyan hogy belül
és nem vagyok mert

[fekete]

rezeg bennem a tett
rezeg bennem ahogy felnézek a gravitáció
rezeg bennem a beláthatatlan
rezeg bennem a látás
rezeg bennem a belsőm
rezeg bennem minden kötőszó
rezgek
nem látok

[...]

belemarkolok
a porba
a kezet otffelejtem
az érintést elveszem
[üres bokor –
zörög
mint egy teleképzelt
szoba]

fantomhordalék

a nyelv amin a napot a felhők közé írták
már rég feledésbe merült és valószínű hogy
sosem beszéltek elegen
felkeltekor és lementekor
a vízfelszín tükre mégis megpróbálkozik
a lehetetlennel
lemond saját végtelenségéről saját származásáról
és hogy hergelje saját arcáról is
utánozni kezdi a nap érthetetlen jelbeszédét
egy vonás amely őszinte maradt
mozdulatlanságot tanít
a hullámoknak amelyek a tudatlanság modoros
sértődött grimaszaivá fokozódnak
a ragyogás többirányba törekvő aktivitása
a vízen rendet tanul és példáz mint egy jó
kapitány alkalmazkodik és egy irányba néz és
csak egy irányra gondol
hosszasan fegyelmезetten végigkúszik egy sávon
ahol a kölcsönhatás addig tompítja és lassítja amíg
ringatózó fokozatossággal a part át nem veszi
a mozgást és azzal együtt egy új nyelvet is az aki
félreolvassa

Nekem nyolc

Octavius fogantatása pillanatától nyolc hónapos periódusokban élte az életét. Azon a fülledt erotikától mentesnek induló, aztán mégis fülledtté, és némiképp erotikussá is váló augusztus nyolcadikai éjjelen, amikor anyja véletlenül, *magam sem tudom, hogy történhetett*-módon teherbe esett, még nem sejtette, hogy egy, a sorból minden szempontból kilógó matematikai csodabogarat hordoz a szíve alatt.

Octavius az orvosi szaknyelv szerint koraszülöttként, nyolc hónapra jött a világra, azonban korai kibújásának semmiféle egészségügyi oka nem volt. Kizárólag matematikai. Hogy aztán ehhez következetesen ragaszkodva és igazodva nyolc hónaposan kezdjen el tipegni, kétszer nyolc hónaposan szavakat formálni, háromszor nyolc hónaposan galambokat kergetni, négyszer nyolc hónaposan pedig óvodába járni.

Octavius nyolcasokkal teletűzdelt, periodikus életvitelét kezdetben az anyja se vette észre. Illetve nem tulajdonított neki jelentőséget, fia fejlődését ő nem kötötte ehhez a bűvös számhoz. A gondok az óvodában kezdődtek. Octavius az óvónők elmondása szerint az egyik délután az uzsonna elfogyasztása közben dührohámot kapott és toporzékolni kezdett. Szinte önkívületi állapotban azt kiabálta: nekem nyolcat, nekem nyolcat! A dühkitöréséért a felelős, ahogy az nagy nehezen kiderült, a keksz volt, amelyből nem átalottak neki kilenc darabot felkínálni. S ettől kezdve a dührohámok rendszeressé váltak, amennyiben valaminek nem a nyolcas számhoz volt köze. Anyja így még a lakhelyüket is kénytelen volt áttenni a legvadabb nyolcadik kerületbe, egy lepukkant nyolcas számú házba, hogy a fia már onnan járhasson nyolcszor nyolc hónapos korától fogva általános iskolába.

Az általános iskolai periódus alatt – amelyben az iskolai menzát, s benne az esetleges kilenc kekszet messziről elkerülték, és amely a maga nyolc tanévnyi időtartamával akár még kedvező is lehetett volna – Octavius az édesanyja kíséretében az egyre sűrűsödő dühkitörései miatt már nemcsak iskolába, hanem szakemberekhez is járt.

A gyerek rajzoltatása, szóra bírása, énekeltetése, játszatása négy gyermekpszichológus munkaidejét töltötte ki – na nem egyszerre, hanem szoros egymásutánban –, mert mind a négy, egymástól függetlenül, az anya legnagyobb bánatára a gyerek kiakadásainak okaként Octavius sanyarú gyerekkorát hozta fel:

egyke, anyja által egyedül nevelt, elkényeztetett kölyök, aki ráadásul – apai minta hiányában – még az egyébként ebben az életkorban megszokottnál is jóval szerelmesebb az anyjába. Emlegettek itt valami Oidipust is, de ezt az anya nem tudta hová tenni. Pedig állítólag az órála elnevezett komplexus okozza, hogy Octavius az iskolában képtelen a társaival normális kapcsolatot kialakítani, képtelen barátokra szert tenni, s ha az anya nincs a közelében, azonnal hisztizni kezd.

Az anya azonban nem nyugodott bele az „okostojások” okfejtésébe, és elvitte a fiát egy ötödik szakemberhez is, az ország egyik leghíresebb gyermekpszichiáteréhez és neurológusához, hogy az egész procedúrát előlről kezdve végre valóban megfelelő, vagyis az ő számára is érthető, holmi Oidipustól vagy kitől mentes magyarázatot kapjon fia furcsaságaira. Ekkor történt, hogy a hosszas vizsgálódások egyikén a csodadoktor, mintegy mellesleg, rákérdezett Octavius „keletkezési körülményeire”. Amikor aztán értesült a nyolcadik hó nyolcadiki fogantatásról – a részletektől kíméljen meg, asszonyom –, a nyolc hónapra születésről, és a fiú nyolcasok iránti különös vonzalmáról, egy csapásra felállította azt a diagnózist, amelyet előző négy kollégája, ha hallott volna, egyfelől sarlatánságnak titulált volna, másfelől – titokban – a sárga irigységgel küszködött volna, hogy a felfedezésért már megint valaki más aratja le a szakmai babérokat.

– Asszonyom – kezdte a doktor, immár minden hivatalos tónust nélkülözve, a szájalom és a részvét hangján –, az ön fiával egy nagy probléma van. Mindent sokkal hamarabb megérez, átél, majd befejez és elfelejt, mint a társai. Mint a kilenc hónapra született, és ilyen értelemben teljesen átlagos társai. Mondok egy példát: amikor az iskolában beköszönt a május, az ön fia – mivel szeptember óta már eltelt nyolc hónap – arra a tanévre befejezettnek hiszi az oktatást, és attól kezdve ezért dühöng minden reggel, ha iskolába kell mennie. Ezalatt a kilenc hónapos periódus szerint élő társai tudják: májusban még semminek sincs vége, még legalább egy hónapot kell ülniük a padban, hogy végre kiszabaduljanak onnan. Ennek tudatában ők legfeljebb csak az utolsó két hétben, júniusban akadnak ki, amikor már az ő kilenc hónapnyi tanévük is letelt.

– Hölgyem – folytatta monológját az orvos, miközben alig mert a nőre nézni –, nagyon sajnálom, de a fiának amiatt, mert egy kicsivel mindenben előrébb jár az átlagnál, még rengeteg gondja lesz az életben. Vegyük például a majdani párkapcsolatait. Ott is mindent hamarabb be fog fejezni, mint azt kellene... ha érti, mire gondolok.

– Nem, nem egészen értem... – válaszolta az anya, akihez Octavius *magam sem tudom, hogy történhetett*-fogantatása óta férfi nem ért.

– Nos, akkor gondolkodjon el rajta hazafelé menet... De van még egy rossz hírem: a fia problémája gyógyíthatatlan. Sőt, a nagybetűs életben fokozódni fog. Csak kitartást és türelmet kívánhatok hozzá. Vizontlátásra!

Octavius anyja, mint aki hatot kölykezett, úgy bánta már, hogy felkereste ezt a csodadokit, hisz az itt hallottaktól nemhogy megkönnyebbült volna, hanem most

kezdet csak igazán aggódni azért az egyért, akit kölykezett. Ettől kezdve nem volt se kitartható, se türelmes, hanem inkább homokba dugta a fejét. Jó strucchoz méltó módon nem hallott, nem látott, nem érzékelt. „Nekem nyolc” – gondolta. Hadd toporzékoljon, hadd verje a fenekét a földhöz, majd csak abbahagyja.

De Octavius nem hagyta abba. Még akkor sem, amikor – végigküzdvé a gimnáziumi éveket – egy szépnek nemigen mondható napon anyja kipenderítette az otthonából. Nem volt többé anyai burok a nyolcadik kerületi nyolcas számú házban a reggeli nyolc keksszel és az este nyolckor kezdődő, rituális együtt-tézéssel. Octavius albréletbe kényszerült, ahol már nem volt se anyai reggeli, se anyával-tévé, csak a másnap reggel nyolc órai kelés, ha oda akart érní az egyetem kezdetben dühkitörésre serkentő, számára lehetetlen időpontban, tízkor kezdődő előadására.

Octavius a matematika–filozófia szakpár elvégzésével próbálkozott, hogy materiális nyolcas-vonzalmához teoretikus magyarázatot kapjon, de tudta már, hogy neki ehhez öt év vajmi kevés lesz. Legalább nyolc évre lesz hozzá szüksége, még akkor is, ha itt egyébként – ellentétben az általános és a középiskolával – a tanítás valóban véget ért a neki megfelelő május elején, hogy aztán jöjjön a vizsgaidőszak, amelyben azonban ő nyolc vizsgánál többet képtelen volt letenni, pedig egy ilyen szakpárosítás esetén nem volt ritka a szemeszterenkénti tizenegy-tizenkét vizsga sem. Így lett az egyetemi öt évből nyolc.

Mire Octavius végzett, már túl volt számtalan barátságon (vagy inkább barátság-kísérleten), számtalan párkapcsolaton (vagy inkább kapcsolat-kísérleten), azaz számtalan csalódáson.

A jóstehetségű csodadokinak bizony igaza lett: az élet sűrűjében, az egyetemi bulik kavalkádjában Octaviusnak egyre nehezebb lett, mert valóban mindent hamarabb megérezett, átélt és abba is hagyott, mint az átlagos, kilences periódusú embertársai. A viceken már a poén elhangzása előtt nevetni kezdett, a moziban felállt az utolsó, mindent eldöntő jelenet előtt, a focimeccsen pedig már akkor őrjöngött a lelátón gólt kiabálva, amikor a labda még a háló közelében sem volt. A buliban már a gyors szám alatt felkérte lassúzni a neki tetsző lányt, mert előre érezte, hogy összesimulós zene következik. A villamosról mindig leszállt egy megállóval hamarabb, azaz legtöbbször azt a lányt se kísérte haza, akit korábban táncba vitt, ha viszont hazakísérte, az volt a baj. Mert épp csak hazakísérte, már el is ment... Mindössze nyolc perc alatt. Ami nyilván minden esetben kevésnek bizonyult a legalább kilenchez, de inkább kétszer kilenc perchez szokott lányoknak.

Octavius kapcsolati vergődéseinek negatív súlyát mindössze a munkájában elért sikerei tudták némelyest enyhíteni. Volt már ugyanis akkora önismerete, hogy a nyolc évébe és a sokszor nyolc kudarcába kerülő diplomája kézhezvételét követően ne menjen olyan helyre dolgozni, ahol számtalan kilences periódusú emberrel lesz megint – akár az egyetemen – összezárva. Ezért, tőlük tudatosan távol tartva magát, a jól hangzó *független szakértő* pályáját választotta – pénzügyi

területre szakosodva. Mint olyan matematikustól, aki a számokhoz nem különösebben, hanem különös módon ért, a tőzsdei spekulációval kapcsolatban lehetett – kizárólag internetes megkeresése útján – tanácsot kérni, mert mindig előre, és az átlag szakértőknél jóval hamarabb megérezte, hogy mikor és hová érdemes pénzt befektetni.

Octavius szaktudására hamar rákattintottak és rákattantak, így független életéhez már a pénz sem hiányzott. Jól élt, s egy ideje nem is toporzékolt, mert mindentől és mindenkitől elzárva magát nem történt olyan esemény az életében, amely nyolcasokra épülő világát megzavarta volna.

Egészen addig, amíg egy aggódó apa rá nem talált a honlapjára, és azonnal félreértette a független szakértő kifejezést: olyan független férfit értett alatta, aki a nőkhöz (szak)ért. A pénz pedig véleménye szerint ezen a honlapon csak olyan formában játszhatott szerepet, hogy mennyiért is szolgáltat a férfi. Márpedig, ha a lányáról, Octaviáról van szó, a pénz nála nem lehet akadály.

Így addig kutakodott, nyomozott, dobta be összeköttetéseit, mozgatta meg kapcsolatait, míg rátalált Octavius címére, és az egyik reggelen – Octavius negyvenszer nyolc hónapos periódusának, azaz harminckét éves korának egyik reggelén – ott állt a férfi ajtaja előtt. És csengetett, kitartóan.

Épp nyolc óra volt, a felkelés ideje, és Octavius furcsa mód, de megörült az őt épp jókor ébresztő hangoknak: rég nem látott anyját vélte mögöttük felfedezni. Vagyis annyiszor nyolc hónap után ismét egy kis anyai oltalmat. Az ajtót szélesre tárva azonban csalódnia kellett, egy idősebb férfit látott maga előtt, aki köszönés nélkül kezdett bele mondókájába:

– Octavius független szakértő úrhoz van szerencsém? – kérdő mondattal indított, s úgy állt ott, mint egy mindenre elszánt felkiáltójel.

– Igen, de... – kezdte volna háritani az ismeretlen betolakodó ismerkedési kísérletét Octavius, ám a felkiáltójel közbevágott:

– A lányomról, Octaviáról lenne szó. Őt kéne megszakérteni. Azaz vigyázni rá nyolc hónapon keresztül, amíg én Kanadában leszek diplomáciai kiküldetésen.

Ezután felajánlott egy nyolc nullára végződő összeget, ami, reméli, elegendő lesz a nyolc hónapos periódus összes felmerülő költségének finanszírozására.

Octavius már épp közbe akart vágni, hogy – „De uram, már megbocsásson, én számszaki szakértő vagyok!” –, azonban, amikor meghallotta a lány nevét, a nyolc hónapos időintervallumot, és nem utolsósorban a felajánlott horribilis összeget, tőle szokatlan módon szó nélkül beengedte a férfit a lakásába.

– Jöjjön be, foglaljon helyet, és mondjon el mindent részletesen. Tekintettel arra, hogy a reggeli ideje van, óhajt egy kis kekszet? Mert nekem most kell ennem.

Kiporciózta magának a nyolc darab, zabpehellyel dúsított süteményt.

– Nem, köszönöm, én már ettem. Inkább mesélnék néhány különös, érdekes dolgot a lányomról, amit tudnia kell, ha elvállalja a felügyeletét. Úgy érzem, nem lennék fair, ha ezeket nem osztanám meg magával.

– Hallgatom – vette a szájába őszinte kíváncsisággal az arcán az első kekszet Octavius.

– Nos, a lányom, Octavia annak idején nyolc hónapra született. Koraszülöttként jött tehát a világra, és *magam sem tudom, hogy történhetett*, de az anyja belehalt a szülésbe. Azóta én nevelem, csak ketten vagyunk egymásnak, és most, hogy nem vihetem magammal Kanadába, aggódok érte. Ezért biztosítanom kell a felügyeletét. Talán furcsállja, hogy egy huszonnégy éves lányt nem szeretnék magára hagyni, de tudja – sóhajtott egy nagyot a férfi –, Octavia születésétől kezdve hajlamos a hisztériára, sőt, a dühkitörésekre, a toporzékolásokra, amiket eddig én kezeltem. Úgy érzem, egyedül is elboldogultam vele. Most viszont, hogy nem leszek mellette, valakinek kezelnie kéne...

– Azt mondja – akadt a torkán Octaviusnak a negyedik keksz –, hogy a lányának hisztériás rohamai vannak?

– I-i-gen – felelte a felkiáltójel, Octavius reakciójától tartva, már kevésbé elszántan.

– És próbálták ezt nála orvosolni, vagy adtak rá magyarázatot? Hisz maga tényleg aggódó apának látszik, csak kivizsgáltatta a lányát, vagy nem?

– Persze, számtalan helyen jártunk, számtalan specialistát felkerestünk, de Octavia furcsa viselkedését – a legnagyobb bánatomra, és minden kifogásom ellenére – folyton csak sanyarú gyerekkorával hozták összefüggésbe: egykeségével, az anyai minta hiányával és az apai elkényeztetéssel.

– Na, meg némi Elektrával – tette hozzá Octavius, miközben fogával épp a hatodik kekszet őrölte.

– Parancsol, kérem?

– Semmi, semmi, nem fontos... Tudja mit, elvállalom – kapta be Octavius a nyolcadik kekszet úgy, mintha ezzel nyomna pecsétet a férfival kötött szerződésre. – Feltételem mindössze egy van: a felügyelet időtartama napra pontosan nyolc hónap. Se több, se kevesebb. Ha akár csak egy fél nappal is eltér ettől, dupla gázsit követelek magától. Ha viszont én nem bírnám ki Octavia mellett a nyolc hónapot, ismétlem: a napra pontosan nyolc hónapot, egy összegben köteles vagyok önnek visszafizetni az előre átutalt béremet.

– Rendben van, áll az alku – könnyebbült meg a monológja közben a visszautasítástól félve ponttá zsugorodott felkiáltójel. – Holnap reggel várom a Csajághy utca tíz szám alá, a lakásunkra, hogy pontosan nyolc hónapra átadjam önnek a lányomat.

Amikor a férfi távozott, Octavius első dolga volt, hogy független szakértői honlapján nagy betűkkel tájékoztassa ügyfeleit nyolc hónapos szabadságáról, hogy Octavia felügyeletének ideje alatt senki se háborgassa, és csak a lányra koncentrálhasson. A lányt addigra már úgy képzelte el maga előtt, mint a végre-valahára megtalált nyolcas-hasonmását, édes-drága hisztérikáját, akivel az elmondottak alapján nem kérdés, hogy úgy összeillenek, mint a borsó meg a héja.

Octavius a másnap reggelt izgatottan várva aznap éjjel nemhogy a szokásos nyolc óráját, de egy szemhunyasnyit sem aludt, és Octaviáról álmodozva vágyott anyjáról is úgy megfeledkezett, mintha sohasem zavart volna be a képbe az a fránya komplexus.

A vajmi kevés élettapasztalattal, ám annál több önismerettel rendelkező Octaviusnak azonban egy átlagember számára apróságnak tűnő, de neki, a nyolcas szám bűvkörében élő ember számára annál lényegesebb momentum elke-rülte a figyelmét: hogy vajon miért lakik egy nyolcas hisztérika az apjával tízes számú házban?

Erre az apróságra Octavius még akkor sem figyelt fel, amikor másnap reggel becsöngetett a Csajághy utcai lakásba. Már a küszöbön megszűnt létezni az aj-tót nyitó, tegnapról ismert elszánt diplomata-felkiáltójel, helyette az *ugye, akar-ni fogsz engem?* csodaszép kérdőjel úszott be a képbe, azaz Octavia, az egyelőre semmiféle hisztériát sem ígérő barna bociszemével. Mert amit első látásra ez a szem ígért, az Octavius számára a kilences lányokkal való számtalan kudarca után maga volt a megváltás. *Olvastam valahol, de hogy hol, nem emlékszem pontosan* – rá-gódott magában a lányt bámulva Octavius –, hogy a szépség megmenti a világot. Igaz volna? – motyogta köszönés helyett, és amikor a lány erre, szintén köszönés helyett, csak ennyit mondott:

– Fáradjon beljebb, és ne zavartassa magát, néha én is szoktam magamban be-szélgni – Octavius kezdte magát a paradicsomban érezni.

– Tekintettel arra, hogy tíz óra van, és én ilyenkor szoktam reggelizni, megkér-dezem, hogy velem tart-e? Megkínálhatom esetleg egy kis keksszel?

– Nem, köszönöm, én már ettem – válaszolta Octavius, és még mielőtt a tíz órai reggeli elfogyasztása kezdetét vette volna, a kistányéron akkurátusan elhe-lyezett tíz keksz látványa Octavius paradicsoma fölé máris viharfelhőket sodort: *Tíz órakor, ráadásul tíz keksz* – tépelődött – *egy nyolc hónapra született hisztérika éle-tében? Nem értem... Nem értem.*

Mindenesetre illedelmesen jó étvágyat kívánt a lánynak, aki a keksz majszo-lása közben beavatta napirendjébe. Elmondta, hogy a mindennapos, tízórás al-vás után tízkor kel, tíz kekszet reggelizik, napközben háromszor tíz percet sétál, tízszer tíz percet olvas, hogy aztán a nap fénypontjaként este tíz órakor leüljön a tévé képernyője elé. És reméli, hogy az apja minderről tájékoztatta Octaviust, mert ő ebből nem hajlandó egy *jot-tá-nyit sem en-ged-ni*.

– A tízórás tévézést esetleg áttehetnének nyolcórásra? – akarta most már, a hal-lottak ismeretében, Octavius kiugratni a nyulat a bokorból, és bizony a nyúl ki is ugrott: Octavia felpattant, olyan hangerővel kezdte ordítani, hogy *nekem tízkor, nekem tízkor!*, hogy Octavius paradicsomának viharfelhői egy csapásra a pokol kénköves ménküivé váltak.

Octaviusnak megint csak volt akkora önismerete, hogy tudta, este nyolckor, amikor eljön az ő tévészésének ideje, és nem kapcsolhatja be a készüléket, bizony

ő is elkezd dühöngeni, és ezt – mindkettejük érdekében – inkább nem várná meg. *Fel kéne innen állni, minél gyorsabban, és úgy eltűnni, mintha soha itt se lettem volna* – gondolta, de a lány ismét nyugodtnak tűnő bociszeme láttán támadt egy ötlete. Octaviát, ha törik, ha szakad, még ma elviszi az annak idején őt vizsgáló híres csodadokihoz. *Ha valaki – morfondírozott magában –, hát ő biztos tud valami magyarázattal szolgálni ennek a nyolc hónapra született szépségnek a tízes-őrületével kapcsolatban.*

Némi huzavona, azaz egy újabb fenekemet a földhöz verem-szituáció után Octaviát el is cipelte a korban már igencsak benne járó, de így még bölcsebb doktorhoz, aki Octavius kórképére jól emlékezve – hisz praxisa során több ilyenhez nem volt „szerencséje” – igen hamar felállította a diagnózist:

– Nos, kedves fiatalember, Octavia kisasszony esetében a nyolc hónapra születés – magával ellentétben – nem matematikai következményekkel jár, hanem valóban egészségügyi probléma. Octavia ugyanis épp koraszülöttsége folytán kissé visszamaradt a fejlődésben, úgymond, nehezebb a felfogása – na, nem debil, azt azért nem mondanám –, de sajnos az átlagos, kilenc hónapra született emberekhez képest, magához képest meg pláne, mindent kicsit lassabban, később ért meg, él át és tapasztal meg, majd felejt el. Ami természetesen – ahogyan egyébként magánál is – az élet minden területén – igen, ott is – kacsintott a doktor – súlyos gondokat okoz. És ugyanúgy gyógyíthatatlan, mint az ön esetében. Érti már? Maga egy hamar-nyolcas, Octavia viszont egy késő-nyolcas, azaz az átlag kilencesekhez képest tízes. És ezért toporzékol, ha valami nem a tízes számmal van összefüggésben. Javaslom önnek, Octavius úr, szedje a sátorfáját, meneküljön, amilyen gyorsan csak tud. Másképp az életük egy hamar- és egy késő-nyolcas folyamatos hadszínterévé válik. Az a híres – nem is tudom, hol olvastam – „ez sem enged, az sem hagyja”-szituáció fog abban a Csajághy utcai lakásban kialakulni. Vegyünk néhány példát: ha ön a valóban gyönyörű bociszemnek engedve mégis marad, egy ártatlan mozilátogatás esetén még megteheti, hogy a mozi előtt megvárja, amíg a barátnője méltóztatik felfogni az utolsó jelenetet a vásznon, amit ugye ön, hamar-nyolcasként, nemhogy rég megértett, de már rég el is felejtett. De mondja meg nekem őszintén, mit kezdenének egymással az ágyban? Maga a nyolc-, Octavia pedig a tízperces periódusával? Na, ott lenne csak igazán kölcsönös toporzékolás!

– Nesze neked, megváltás – motyogta mindezt hallva Octavius.

– Parancsol, kérem?

– Semmi, semmi, nem fontos... Köszönöm, doktor úr, azt hiszem, itt tényleg nincs mit tenni.

Miközben Octaviát a karjánál fogva ráncigálta kifelé a rendelő épületéből, Octavius magában akkorákat káromkodott, mint egy kocsis, és küszöbön álló toporzékolását csak egy váratlan oidipusi gondolat akadályozta meg.

– Az anyám – kiáltott fel most már hangosan –, ő a megoldás! Őt fogom megkérni Octavia további felügyeletére. Hisz egy szerelmes fiát elvesztő anya és egy apját elvesztő szerelmes lány párosánál mi se működhetne jobban!

Mielőtt azonban Freud teljesen megszállta volna az agyát, előbújt belőle a számszaki szakértő:

– És az egésznek még haszna is van, mert így én sem veszítem el a béretem. Na jó, anyámnak juttatok belőle egy keveset, hisz mégiscsak rászabadítok egy dühögő tízes-örültet. Ez hát a megoldás.

Másnap reggel tízkor, miután két órát várt az ágyából végre-valahára kibújni méltóztató kisasszonyra, – Nekem nyolc, mit csinálsz a tízeseiddel! – felkiáltással Octaviát átadta az addigra már a Csajághy utcai lakásba odarendelt anyjának, és mint aki jól végezte dolgát, távozott.

Hazaérve első dolga lesz tájékoztatni a honlapján keresztül egykori és leendő ügyfeleit, hogy hiba csúszott a számításába (neki, a számszaki szakértőnek – nemde bár senki se tévedhetetlen), mert nyolc hónaposra tervezett szabadsága mindössze nyolc napra sikeredett, így készséggel áll továbbra is a rendelkezésükre. Mielőtt bezárta volna laptopját, óvatos duhajként: **KALANDOR APÁK KÍMÉLJENEK!** kitételrel szűkítette a honlapjára látogatók körét.

A Csajághy utca tíz szám alatt azonban továbbra se nyugodtak a kedélyek. De ezúttal nem az anya–lány páros tekintetében, az tényleg remekül működött, amennyiben Octavius anyja jó strucchoz méltó módon ismét homokba dugta a fejét: nem látott, nem hallott, nem érzékelt semmit. Hadd toporzékoljon. Hadd verje a fenekét a földhöz. Majd csak abba hagyja.

És Octavia egy szép napon valóban abba hagyta. Akkorát csodálkozott, hogy egy életre elfelejtett hisztériázni. A nyolc hónap elteltével ugyanis annak rendje és módja szerint hazaérkezett az apja, akinek viszont a lányával ellentétben még csodálkozni sem volt ideje, amikor megpillantotta a kettőspontként neki ajtót nyitó két hatalmas mellet, majd a hozzájuk tartozó asszonyt. Nem csodálkozott, hanem megváltást érzett. Mindössze kilenc másodperc alatt. Mert nem nyolc, nem tíz, hanem pontosan kilenc másodperc kellett a *magunk sem tudjuk, hogy történhetett-szerelemhez*, ami a kilencesek világában – bámultak szüleikre értetlenül a nyolcas-gyerekek – valahogy olyan egyszerűen kialakul. Az ő boldogságuk valahogy olyan könnyen megvalósult. A hamar-nyolcasok és a késő-nyolcasok pedig csináljanak, amit akarnak. Hadd tomboljanak. Hadd verjék a feneküket a földhöz. Majd csak abba hagyják, mint Octavia. Vagy nem, mint Octavius. A kilenceseknek ez úgyis nyolc.

Vizitáció – 10 x 10 cm, zománc, 2020

MÓROTZ KRISZTINA

dobok

ki kell gyászolnom valahogy és nem tudom hogy miért jutott eszembe a száz év magány amit mindig rosszul olvastam lapokat átugorva vagy egy sort aláhúzva mert fontos volt azon a napon született amikor a legjobb a bor cukorfoka (van ilyen ezredik Nap?) édes asztali desszertboré ahogy a meséimben képzelem aznap autózott majd amikor kiszállt a kocsiból akkor látta egészben a regényét két meddő év után megelevenedett egy falu élete ahol nem történik semmi az asztali bor borostyán fénye kellett ahhoz hogy kiugorjon a kocsiból a bor és egy kérges férfitenyér az illat hogy eszébe jussanak ursulák és combjaik. a combokról jutott eszébe az egész követhetetlen laokoón csoport aureliánók és buendiák amaranták és fernandák, josék és ursulák szeretkezve

beletört a bicskám mondtad nekem aznap bevallom képtelen voltam elolvasni feküdj a sorokra és hagyd magad vinni az árral. cseppet sem csodálkoztam ez inkább az én világom volt. levélben ócsároltalak mert azt elolvastad akkor már tudtam hogy becsaptál hogy a barátságunk téged csak mulattatott én meg mindent komolyan vettem. lassan rájöttem minden férfinak minimum kell hét hat öt négy nő akiről beszél és mindig ugyanazt mondja más hangszíval de mindig marad egy és pont az élet adja ezeket a faramuci helyzeteket odatolja az orrod elé és én megértem mert én vagyok az a nő akit kiszemeltél arra hogy legyen aki rajongva felnéz rád a nőkön át ismerlek meg téged a nő is beszél belőled akár az a borostyán asztali bor ami lassan pimpósodik a szádban foltot hagy egy faasztalon amit már rég kifakított a Nap pattogzik barnája de sorban állókból sosem lesz zseni

márpedig mi sorban álltunk fények mikről nem mesélek ne fojtsd belém a szót érezted már hogy fának döntesz egy nőt és istenhez imádkozol könyörületért nem jött a megkönnyebbülés csak mázsás súly azon az éjjelen vadállattá váltál vérszagot akartál azon a napon nevezted remediosnak annak aki a nedvével megy a férfi elé mint egy méh amikor összegyűjti cseppjeit alázatosan magára kenve és az arcomba neveddel melyik aurelióhoz is mész? tudtad hogy erre ugrok és pofoztalak a versekkel amin a tinta nem száradt meg és csillagok lettek kéken világítóak kéken gurultak fel az égre hogy sohase lássam viszont a fényüket

a vázában rothadó liliomok fejét téptem kéjesen miközben a narancs narancsvörös szavakat mantráztam előre-hátra guggolva magamat ölelve hogy kócosan kibőgött szemekkel odarohanjak a vázához a liliomokat a szőnyegbe tiportam és közben még mindig hintázva azt ordítottam hogy gát egy hatalmas gát van bennem és

nem tudom szikáran leírni mit érzek nem tudok semmit csak azt hogy ezt a gátat fel kell oldani egy zuhataggal bánom én mivel és ne mondd meg mi vagyok kék csillagok mentek hol volt hol nem volt meséikkel

élveztem

ahogy szétmállanak a virágmaradványok s velük együtt a gyűlölt verseim is utáltad írásaimat mert oda már nem vittelek magammal ki-rekesztettség?

egy ház volt ahová nem engedtelek be
egy kert amit neked akartam adni
egy fal egy V Á L Y O G F A L
morzsák rozsdafarkú madaraknak
észak felé repülő madarak miközben fel és le rázott a sírás
egy madár és a legnagyobb hold érted?

vak kerítések maradtunk »futott ön olajbogyóval a zsebében?« miközben felordítottál kétszer léptem ugyanabba a folyóba minek partján mandragórák félték a kutyák ugatását

fülemben felerősödtek a fekete

bennszülött dobok tiritára tiritára tam tam és újra ez a tiritára tiritára

tam tam és újra mit

tudsz te egy nőről – tudod te mitől izzik egy nő

szemében a gyűlölet? csak futottam a magam teremtette lúdvércei elől

elvágódtam a borostyán

gyökerében nem érdekelt a combomon vérző seb felhasadt a szoknyám sebekből véreztem összecsupkoltam szemhéjam mögött vörös eső

(emlékszel artemiszre? szarvastehenedet a fának döntötted s vadul

tépted le rólam őrületruhámat

mindent adj nekem vissza amit elvettél hogy

nyolckarú pókasszonyként átfonhassalak nyolc lábbal szoríthassalak, miközben csak megvetést érzek megvetést a férfi iránt jéghideg laterna magica ez életünk filmje elmebaj röhögtél elmebaj ez sárgán reccsenő liliomszirmok narancsizzásában kurvulunk na és?

elveszítem minden erőm, szakadt szoknyám tovább tépted és belém hatoltál dühösen gyorsan vadul meg tudtalak volna ölni mélyről tört föl belőlem a párduc üvöltése rázkódott a vállad most te voltál a sérülékeny aki elvesztette minden erejét és én ordítottam a kéjtől minden férfi kéjétől

a dobok még mindig –

hallottam a fekete dobok őrzöngését

tiritára és újra ez a tiritára tam

Öszvér

(regényrészlet)

A Montmartre múzeumban látott egy képet, ami a Belle Époque életét ábrázolta a „hegyen”, a múlt *múltszázadfordulón*. Kavargó, konflisokkal és balerinákkal és cilinderes urakkal és hajadonfótt frakkos urakkal és italozó urakkal és táncoslányokkal és üres borospalackokkal, és ingujjas urakkal és pompás fogatokkal és kurvákkal és teleholddal és fogyó holddal és holdtalan, csillagos éggel és urakkal nők ölében és automobillal és kártyaasztallal és szeparékkal és kávéházi asztalokkal és műtermekkel és üvegbúra alatt olvadó süteménnyel és táncoló hölgyekkel és kánkánózó rosszlányokkal és ölelkező csoportokkal és hintókkal és lovakkal és örömmel és extázissal és boldogsággal és álmokkal teli, revolvercső felé kígyózó danse macabre volt rajta látható.

Az élet csodálatos elpazarlása.

Kínos volna most kijelenteni, hogy amit maga előtt látott ebben a bárban, az pont olyan volt, *az* volt, amit a kép sugallt, kínos a kézenfekvő hasonlítás miatt, és kínos, mert nem lenne igaz, hiszen *ez*, ami előtte történt, nem volt a képen, a kép nem erről szólt, *ebben* a valóságban ugyanis nem volt sem eufória, sem vízió, sem vágy arra vonatkozólag, hogy boldogok legyenek, csak akarnok öntudat, számítás volt, és nem voltak illuminációk, csak statisztikák, és nem volt *vágta*, csak nagyon gyors sportkocsik, és ezek az *öltönyösök* és *dzsekisek* nem a menetben kavarogtak bódultan, szomjasan, ostobán, hanem ők tartották a revolver ravaszán az ujjukat.

Nem tudta, hol az ő helye? Barna, melyik kalapos vagy?, melyik keringőző, frakkos úr?, ott vagy valahol a *beabszintozott*, eszüket vesztett, halálra ítélt életigenlők között, vagy a fegyvert fogod? Arra gondolt, hogy a soha nem látott pusztítást hozó háborúk, üldöztetések és milliók halálának ismeretében nagyképűnek és szenvtelennek tűnne azt mondani, hogy a *huszadikszázad* a remény százada volt, a huszonegyedik első negyedében mégis így érezte.

Töltött egy kis pezsgőt.

talánkitty a combján dobolt az ujjival, valami latin sláger szólt, kényelmetlenül érezte magát, de a foteljéből nézve nem tudta eldönteni, hogy azért, mert táncolni akarna már, vagy a *közeg* kedvetlenítette el.

Ebben a pillanatban úgy érezte, hogy ő is (sajnos és *exkúsz*) a betárazott fegyverrel az élőkre célzók közé tartozik.

A remény százada, na szép!

Igaz, ő már nem volt képes reménykedni, ahogy a szülei, nagyszülei, dédszülei tudtak, bízni a *magyarság feltámadásában*, csókot remélni tánc közben, remélni a piavei csatamezőn, remélni Versailles-ban, a Trianon nevű palotában, remélni Pozsonyban és remélni Kézdivásárhelyen és remélni Szabadkán, remélni egy Dohány utcai lakásban, a vagonban, remélni egy kihallgatósobában, remélni, hogy hazaérnek *valahogy*, mert a „Jóisten hazasegít mindenkit”, és *valahogy* minden jól alakul, és valójában azt sem nagyon tudta és nem is értette, hogy honnan volt ez a kimeríthetetlennek látszó *reménytartalék* akkoriban, talán *ők* beérték a saját életükkel?, nem kellett minden más, mindenki másé, csak az Élet, mert csak az Életben lehet bízni, mint elidegeníthetetlen jogban és vagyonban, amit ugyan *el lehet venni*, de az elvett élet is tovább álmodott és remélt a többiek által, akik tudták, hogy sebezhető, hogy *mind* sebezhető, de néha mégis meg mertek állni a vihar szemében is, hogy megvédjék azt a keveset, ami az övék, a reményt magát, mely talán csak ebből a kiállásból, a reménykedésből magából nyert mindig új erőt, hogy az ember hazatérhet a frontról, a börtönből, a légerek közül, és ölelni is, álmodni is, élni tud majd újra, és hogy a világ nem csak hamis, és a tömegek számára *megnyugtatóan* reményt keltő félelmetes ideológiák felmutatására képes, mint a kommunizmus vagy a faszizmus, de ő már nem tudott bízni, mert amit látott, amit tapasztalt maga körül, ami van, az célok és ideák nélküli öldöklés csupán fröccsöntött, málnaszelé ízű csecsebecsékért, amiket remény helyett juttatnak nekünk, hogy a valódi háborúk vérontása elől vagy a saját „jólétünk” felé való szüntelen, és végállomás vagyis a hazaérkezés reménye nélküli *menekülés* érzete kondicionált, azaz elviselhető legyen, és így csak újabb és újabb ideológiákkal, újabb és újabb kommunizmusokkal és faszizmusokkal „kezelik” az eredendő bajt, és elveszik az embertől a neki megadatott jogot, hogy az életétől valóban reméljen bármit is, de hohó, döccent egyet ebben szenvedélyes elmélkedésben, ha Istent, mint Teremtőt a képletből kivonjuk, akkor a *megadatott jog* fogalma is éppoly bizonytalan, mint ennek az estének a kimenetele, s immár az ember is, mint az ember által gyakorta lenézett többi élő, pusztá biológiai organizmusként sodródik a technológia szorgos futószalagjain, az Ótestamentum-i remény és igazság megtalálásának igénye nélkül a közigazgatást *hibátlanul* ellátni képes erős és szilárd *hatalom* irányítása alatt, mely végre maradéktalanul érvényesíteni tudja akaratát, és ebben az állapotban már reménykedni se muszáj, elég úgy tenni, mintha minden rendben lenne, mintha normális lenne az is, hogy egy éjszakai bárban egy feleség?, csaj?, kurva? nyilvánosan leszopja a pasiját az ő bolsevik apja szellemének cukorkéken derengő árnyéka mögött, és a fehér zselét viszolygó arccal egy üres pohárba köpi.

Ez nem a montmartre-i lázas örület.

Ez nem a mámorba vetett remény.

Ez más.

Ez az élet *kielégítő* elpazarlása. Percek alatt.

Szópárbaj

A messenger már unalomig ismert dallama megszólalt, jelezve, hogy kapás van. Andi a konyhából, ahol a vacsoráját készítette, átment a nappaliba. Leült a laptop elé, és megnyomta a fogadás gombot. A monitoron megjelent Jakub arca, aki egy sátorban volt, valahol Afrikában, egy menekülttáborban, ahol önkéntesként dolgozott. A háttérből behallatszott az emberek zsvivágása, mint egy felbolydult méhkas.

– Szia.

– Örület, ami ma itt van – kezdte Jakub, elengedve a füle mellett Andi köszönését. – Ma érkezett egy nagyobb csoport Maliból, akiket el kell helyezni. Egész nap ágyakat eszkábáltunk, minden létező anyagból, amit a táborban találtunk. A legfontosabb azonban, hogy feltápláljuk őket, mert vészesen lerongyolódtak a hónapokig tartó menekülésben. Volt, aki annyira legyöngült, hogy az utolsó métereken ölben kellett hozni, és rögtön az elsősegélyhelyre kellett vinni, mert már a kiszáradás jeleit mutatta. A táborba érkezők horrortörténeteket meséltek, hogy mikén mentek keresztül. A dzsihádisták egy éjszaka rajtaütöttek a falujukon. A férfiakat lemészárolták, és még szerencsések voltak azok, akit csak lelőttek, és nem kínozták meg. A bedrogzott fegyveresek őrzöngtek és tocsogtak a vérben. Válogatott módszerekkel kínozták szerencsétleneket, amit csak egy bedrogzott elme képes kitalálni. A fiatal lányokat és fiúkat magukkal hurcolták, a többieket pedig kikergették a sivatagba, hogy ott pusztuljanak el.

Andi már megszokta, hogy Jakub mindig hasonló monológokat folytat egy-egy feszültebb nap után. Éppen ezért nem is vágott közbe, mert tudta, hogy a barátja így adja ki magából a feszültséget, ami egész nap felgyülemlik benne. A lányoknak könnyű, mondta egyszer Jakub, ők kisírják magukból a szörnyűségeket. Az önkéntesek azonban még így sem bírnak ki néhány hónapnál többet ezen a helyen.

– Hetekig bujkáltak a sivatagban. Kétszer is kirabolták őket, és még azt is elvették tőlük, amit a dzsihádistáktól sikerült megmenteni. Az asszonyokat és a gyereklányokat megerősszakolták. Hatvannyolcan indultak el, de a táborba csak tizenhatan érkeztek meg – mindezt a szörnyűséget olyan szenvtelenül sorolta fel, mintha egy papírról olvasná fel az esti híradóban, úgyhogy Andi háta borsózdott. Vajon pár hónap is elég, hogy az ember belefásuljon a borzalmakba?

Tudta azonban, mert ő is beszélt szakemberekkel, hogy ott az is a túlélés egyik titka, hogy az önkéntesek távol tartják maguktól a szörnyűségeket. Egyrészt egy Európából, a jólétekből érkezett önkéntesnek elképzelhetetlen a nyomornak az a foka, amivel Afrika állon vágja. Sokáig nem is tér magához a kábulatból, aztán pedig közbelép az önvédelmi reflex. A tagadás. Hogy mindez nem is lehet igaz, csupán rossz álmom.

Ebben a pillanatban megszólalt a csengő, és Jakub egy mondat közepén volt kénytelen félbehagyni a monológot, mivel Andi kiment ajtót nyitni. Kintről beszélgetés zaja szűrődött be, és rövidesen a szomszédal tárt vissza, ő pedig eltűnt a konyhában egy egzotikus fűszerért, amiért átküldte őt a felesége.

– Helló – intett a szomszéd, mikor megpillantotta a képernyőn Jakubot. Fél éve költöztek a szomszéd lakásba, és még szinte alig ismerte Jakubot. Derengett ugyan valami, mintha látta volna már, de igazából nem tudta hova tenni.

– Dano vagyok, ennek a kedves lánynak a szomszédja.

– Jakub vagyok, ennek a kedves lánynak a barátja.

Dano teátrális mozdulattal a homlokára ütött.

– Valóban! Láttalak párszor ebből a lakásból kijönni. De már jó régen nem láttalak itt.

– Mert már jó régen kint vagyok Afrikában.

Dano nem erre a válaszra számított.

– Afrikában? Mi a fenét keresel ott?

– Önkéntes vagyok, egy menekülttáborban.

– Migránssegítő.

– Tessék?

Dano felemelte a hangját, habár tudta, hogy a másik elsőre is nagyon jól hallotta.

– Migránssegítő! Ti hozzátok Európa nyakára a migránsokat. Pusztán azért, mert lelkifurdalásotok van, hogy ti jobban éltek, mint ők. Pedig ők is élhetnének jól, ha dolgoznának.

– Haver. Nem tudom, te melyik bolygón élsz, de hogy nem ezen, az tuti. Mi ott Európában tényleg a világ legfelső tíz százalékába tartozunk, akik az alattuk lévő kilencven százalék nyomorán hizlalják a seggüket.

– Én ugyan nem hizlalom senkinek a nyomorán a seggem – fortyant fel sértődött Dano. – Mondd ezt azoknak a gyarmattartóknak, akik évszázadokig rabszolgáknak hurcolták a feketéket.

– Rabszolgát nemcsak úgy csinálhatunk valakiből, hogy elhurcoljuk őt, hanem úgy is, hogy éhbérért dolgoztatjuk, amíg bele nem rokkan. Kongóban gyermekmunkások bányásszák, rabszolgamunkában azt a kobaltot, amiből a mi mobiljaink készülnek. Úgyhogy, ha a te zsebedben is ott lapul egy okostelefon, te is bűnrészes vagy, mert működteted ezt a korrump rendszert.

Dano erősen ráncolta a homlokát, ami nála a zavarodottság jele volt.

– Kicsi pont vagyok én ahhoz, hogy bármin változtassak – mondta végül, és megvonta a vállát.

Jakub felemelte a hangját, ami egyébként nem sokszor fordult vele elő.

– Csakhogy ők ezekből a kicsi pontokból élnek meg. Harmadáron adják nekünk a telefonjaikat, és így csinálnak fogyasztó zombikat belőlünk. Ha ugyanis kifizetnék a kongói bányásznak azt a bért, ami a munkájáért jár, a telefonjaik kétszer drágábbak lennének, és csak feleannyit adnának el belőlük. Érted már, haver?

Andi egy ideje már az átjáróból figyelte a szópárbajt. Kezében ott volt az oregánó. Elérkezett az ideje, hogy közbelépjen. Megköszörülte a torkát, és meglobogtatta a zacskót. Danó megkönnyebbülten vette el a fűszert. Andi kikísérte őt, másodpercek múlva tért vissza, és megállt a laptop előtt. Sokáig nézte a képernyőt, végül kikapcsolta a gépet.

Ahol a part szakad – 30 x 15 cm, zománc, 2020

Örökség

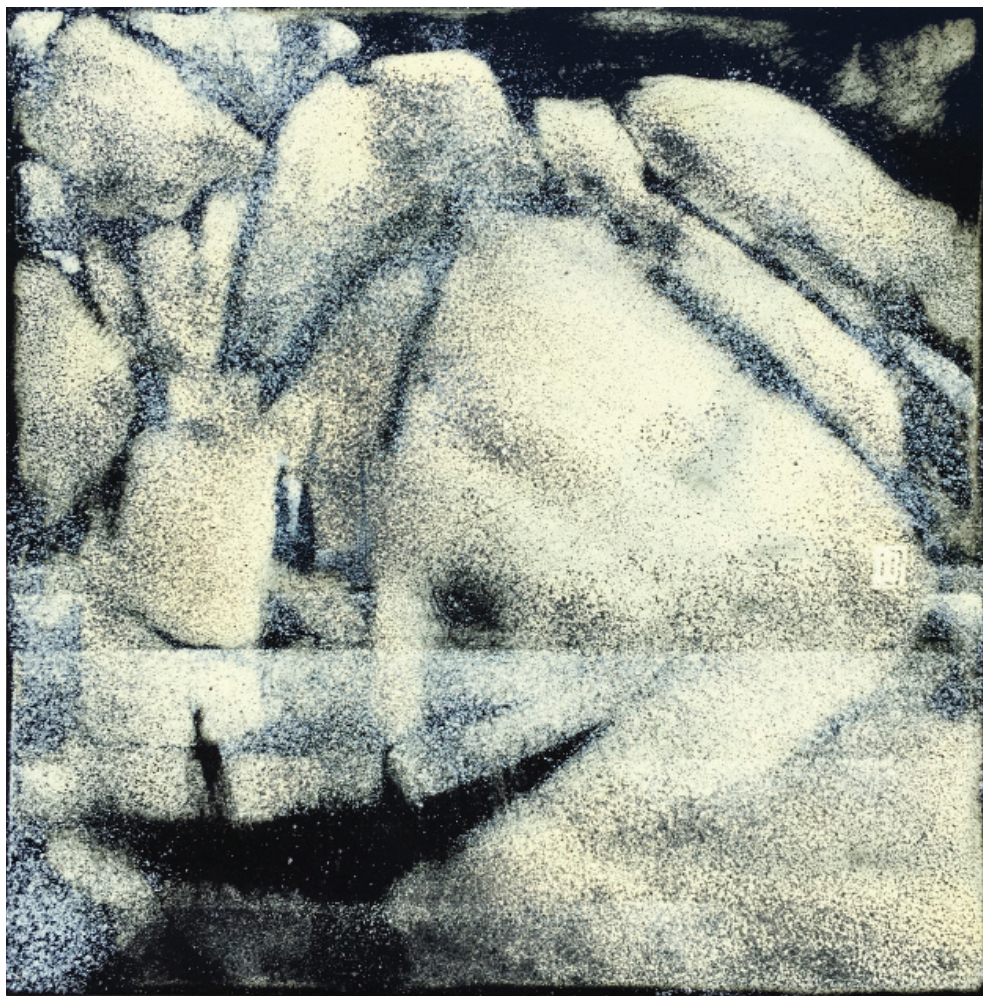
Esterházy János emlékének

Belénk égett a kereszt
száz éve vagy kétezer éve.
Istenem, súgd meg, mi jöhet még?!
Lángol a róna, sikolt a lélek.

Áll a hegyen a tékozló fiú,
mint egy irdatlan tilalomfa.
Lent dobpergés, fortyogó gyűlölet,
főnt az irgalom szenvedélye.

Elbírom-e a szeretetnek
e roppant, gerinctörő súlyát?
Uram, segíts, hogy megbocsássam
a hitetlenek hazugságát!

Az ácsok némán sorakoznak,
valaki int a siserehadnak.
A stigma hallgat, lenéz a porba,
és meglődül az üvöltő horda.

A kikötő felé – 15 x 15 cm, zománc, 2020

Epigramma

Egy egész életet eltölthetsz
a szavak társaságában
anélkül
hogy megtalálnád az igazit.

Úgy, mint egy szerencsétlen hal
magyar újságpapírba csomagolva.
Egyrészt halott,
másrészt nem ért
magyarul.

Sárcipő álom

Arról álmodom, hogy hazamegyek
s ezentúl csak sárcipőben járok-kelek.

Nincs többé idegtépő rohangálás a reptereken,
nem veszek részt meddő fogadásokon,
nem vesztegetem az időt haszontalan találkozókkal.
Üres naptárral élek majd,
tisztas távolságban mindenkitől.

Állok a tetőablak előtt és bámulok
a költöző madarak után
márciusban és októberben,
elégedetten,
hogy nem kell mennem sehova.

Hallgatom a szél zúgását,
néha vadászatok
kényelmesen el vagyok félelmeimmal.
Gondtalanul nézem
a kelő és nyugvó Napot,
békésen a saját
sövénykerítésemre pössentek.

Állok a sárcipőben
tanulmányozom a csillagokat
emberi lény vagyok.

Sok lenne ennyit
kérni az élettől?

Aneszteziológusok csillagászatról beszélnek

Két aneszteziológus csillagászatról beszélget
ahogy a liftben felfelé emelkednek
míg a betegek taxiban érkeznek
egyedül vagy családjukkal egyetemben.

A világegyetem
100 billió galaxisból tevődik össze.
Ha a planéták
csupán egy milliomodnyi részén
léteznek érző lények,
már nem vagyunk egyedül.

Kinn hideg eső,
december.

Egy beteg
ül a váróteremben

kirojtosodott újságok között
elnyűtt életével
ajkán egyetlen fohással.

(Végh Zsoldos Péter fordításai)

NIELS HAV (1949) dán költő és elbeszélő, hat verseskötetét és három elbeszélés-kötetét több mint tíz nyelvre fordították le. Koppenhágában él, utolsó kötete *A boldogság pillanatai* 2020-ban jelent meg.

A Nap nyomában – 15 x 15 cm, zománc, 2020

Nyakék / Nyakörv*

Akkor, közben, most
(regényrészlet)

Most (töredék)

**Az éjszaka közepén, az elhagyatott házban,
az elfeledett kertben**

Sára

Forró éjszaka, eltévedt hangok, kavargó szél. A házban pattogás, sípolás, recsegés, fa, üveg, bútor, tapéta, és amikor Sára felkapcsolta a lámpát, sisteregve keltek életre a molylepkék a puszta villanyégőkön.

Hány ember éli le az életét úgy, észrevétlenül, mint ezek az éjszakai lepkék, vagy mint az egynyári virágok, kurtán, egyszerűen, csaknem láthatatlanul, majdnem szégyenkezve, hogy egyáltalán léteznek, hisz senkinek sem hiányoznak majd, mintha eltüntetnének minden nyomot maguk után, pókhálónyi létezésüket követően, gondolta Sára, és leült az ágyra.

Amikor az éjszakában itt-ott elsuhant egy autó, talán taxi a közeli állomásra beérkező éjszakai vonat utasaival, a falakon árnyak villantak fel. Táncra perdültek – áttetsző bőrű hastáncosnők az egykor zöldbe játszó, ezüst kagylókat ábrázoló tapétán –, majd eltűntek.

Sárát a ház hangjai ébresztették fel. Éjjel felerősödnek, elszabadulnak a csöndben. Egyértelműen ezek riasztották fel álmából, nem a vonatok vagy az autók zaja. Ahhoz már hozzászokott a saját lakásában. A házban hallott zajok felébresztették, de nem ijesztették meg. Bizalommal, meghittséggel töltötték el. Por és penész szaga keveredett az orrában, napközben nem volt ideje kitakarítani a szobát, egykori gyerekszobáját.

Az éjszaka a tikkasztó nappal után kellemesen, kissé nyirkosan hűsítő volt. Sárát a kertbe csábította, mely lepusztult, elvadult volt, akár a ház, ám más hangokat hallatott. A szél meglengette a faleveleket. Egy pillanatig hallatszott a suhogásuk. Sárát az újazás közben kilőtt nyílvesző ismerős hangjára emlékeztette.

Lent a mélyben megpillantotta a letarolt virágágyás helyét. Egykor tulipánok, krókuszok, árvácskák, dáliaik, petúniák, papucsvirágok, hortenziák, ószirozcsák nyíltak ezen a helyen. Ezek a virágok mára már csak elszórtan, nyomokban maradtak meg itt-ott.

Minden az éjjeli csendet hallgatta. Talán maga a csend is belefűlelt a nagy csöndességbe.

Sára a kert sűrűjében, a háttérben mintha egy csavargó, drogoktól elkábult lányt látott volna elterülve. Amint közelebb ért, a régen kaszált fű tövében csupán bogáncs- és útilaputenger fogadta. Az alkarját hirtelen egy csipkerózsa tövise karcolta végig. Összerezcent. Halkan felsikoltott, egy álmából felriadt madár fütytyentett egyet, majd egy kóbor macska nyávogását is hallani lehetett. Talán itt bújt meg valahol a kertben. Vagy nekibátorodva az alvó emberek közelségét keresi. Sára fellélegzett. A kertben nem volt semmilyen lány! Pedig léteznek magukra hagyott, hajléktalan gyerekek, akik járják a várost, elhagyatott kertekben alsznak, s akár az éjjeli lepkéket a házban, senki sem veszi észre őket. Az üres kertek amúgy is vonzzák az embert. Olyanok, akár a szállodák – átmeneti szállásra való, felfedezésre, eltűnésre, szexre, gyilkosságra, öngyilkosságra csábítanak...

Sára leült az apró padra. Nézte a félig lerombolt filagóriát, vagyis a kerti lugast, ahogy anyja nevezte egykor. Milyen jó lenne az anyját újra ott látni: ahogy a tojás-samponnal megmosott haját szárítja, fejét előrehajtva, szőke sörénye majdnem a földig ér, ujjaival nedves hajába túr, a nyitott ablakon át hallani a rádióból kiszűrődő dalt:

„Zhasněte lampiony, lampiony, já chci vidět tmu, nepřišel, nepřišel...
Světlušek miliony, miliony, vedte mě domů...”

Anyja a filagóriában együtt énekelt a dalt a rádióból hallatszó magas női hanggal, borsóleves illata terjengett a levegőben, a frissen vágott petrezselyem szaga összekeveredett az orgona illatával és az autók kipufogóinak utcáról beáramló bűzével.

Sokáig, nagyon sokáig szeretett volna itt üldögélni, az ütött-kopott padon. A kigyó formájú fém karfákat valaki ellopta róla. A háttámla egyik deszkája is hiányzott. Sára órákig is elüldögélt volna így a nyári éjszaka fuvalatában. A hold akár egy kristálytál, zöldes színben játszott. A pizsamája szárán, a combjánál, egy feketés-zöldes bogárka mászott fölfelé. Elgondolkodott, mennyi élet is van ebben az elhagyott kertben, hány miniatűr elevenség, s hogy ez egyáltalán nem egy holt hely, hisz ő most csupán egyetlen kis alvó lényt ébresztett fel.

Belélegezte az éjszaka ópiumillatát, és nem gondolt semmire az elhagyatott kertben. Egykor ujjongva szórta szét játékaikat ezen a helyen, a virágok között, ölelgette, majd meg is fedte őket, kiabált is rájuk. Nem félt a békáktól, a köveken sütkérező gyíkoktól, sem a késő őszi rejtekhelyükről előbújó egerektől. El tudta őket kapni a farkuknál fogva, de ha már nagyon visítottak és kapálóztak, a földre eresztette őket. Emlékszik, amikor egy férfi, talán az apja, a karjába vette és fel-

emelte a magasba, mennyire félt, hogy elengedi, s akkor ő, Sára, összetöri magát. Mint amikor követ dobott a dundi játékbabájára, az mindig átbukfencezett a háttárol a hasára, s még egy darabig viccesen himbálózott. Sára akkor tudni akarta a hintázó mozgás okát. Amit csak úgy tudhatott meg, ha a rózsaszínre festett arcú és szájú, tágra nyílt, kerek szemű, zöldes babának egy kövel betöri a gömbölyű hasát.

A nyitott ablakon kilibbent a madármotívumokkal díszített függöny. Sára nem zárta be maga mögött az ajtót, talán huzat van odabent, mert valami néhányszor becsapódott. Talán éppen a nyitva hagyott ajtó, de nem kell félnie, hisz nem alszik odakinn semmilyen csavargó kislány. Sem valamiféle olcsó prosti a vasútállomásról, aki után egykor férfigezek sokasága nyúlt, most meg bogarak lepik el, és pókok szövik be hálójukkal. S nem legyezgeti őket a gésák legyezője, az útilapu sem...

A holdat egy vékony felhő takarta el. Sárának úgy tűnt, hogy a hold színe ebben a pillanatban olyan, mintha egy kristálytisztá tó fenekére nézne, ahol olyan dolgok lapulnak, melyeket még senki nem fedezett fel. Hosszú idő után tért vissza erre a helyre, szülei és nagyszülei házába, ahogy a bűvár merül alá a tófenékre, hogy felfedezhesse a mélyben megbúvó, hínárral körbenőtt dolgokat. Melyek finomak és láthatatlanok.

Már kilenc óra is elmúlt, mire Sára felébredt. Kipihentnek érezte magát, az éjszakai kiruccanás ellenére, és kikászálódott a hálózsákjából. A régi kredencben egy bádobögrét talált. A tűzhelyen vizet forralt, hogy török kávét forrázzon magának. A kredenc felső részén néhány kerámiatányér, -tál és -bögre volt, amit az utolsó bérlők hagytak itt. A szekrény pórusaiban még érezni lehetett a fahéj, szegfűszeg, vanília és más fűszerek illatát. Tulajdonképpen ezeket tárolta a kis fiókokban az anyja is. S biztosan a nagyanyja is. A két nő után még évtizedekig érezni lehetett a fűszerek szagát. Mélyen beleszagolt az ismerős illatokba. A tálba beleszórt a hajdinapelyhet, melyet tegnap vásárolt, és joghurtot öntött rá. Utána mézzel ízesített kávét ivott. Egy darab papírra felírta, mit kell ma vásárolnia: tisztítószereket, kenyeret, vaját, tejet, teát, szardíniakonzervet, zöldséget, gyümölcsöt...

Sára egy öreg kerékpárral indult vásárolni. Tegnap fedezte fel a télikertben. Valamikor mágikus része volt ez a háznak. Az üvegház vázát egy vasrudakból álló szerkezet alkotta, mely szecessziós vonalakat rajzolva tükröződött vissza a falakon és az ellipszis alakú, alacsony kupolán. A falakat nagy üvegfelületek képezték, és bent, akár egy nagy, megfordított csónakban, úszkáltak a növénybirodalom egzotikus vándorai. A régtől itt maradt növények közül még makacsul kitartott néhány nádszál és főleg a borostyán. A vasszerkezet résein át kúszott a fönről beáramló fény és a helyenként megrepedezett üvegtetőről becsorgó nedvesség felé. Hevert itt még pár összeszáradt fonott karosszék, két-három komód, öntözőkanna, néhány, kiszáradt, kúszó csontvázra emlékeztető növényekkel teli

virágcserep... Az előző bérlők közül valaki tejfehér festékekkel mázolta be a télikert ablaküvegeinek egy részét. Megvakították az üvegházat, s az egésznek olyan bizarr hatása volt, mint egy látásától megfosztott lénynek. A kerékpáron tegnap elég volt felfújni a gumikat, lesöpörni róla a pókhálót, letörölni a port, s meglazítani a beszorult, csikorgó féket. Sára egy fémolajozót is talált, s amint elvégezte a javításokat, indulhatott is kerékpárjával bevásárolni.

A táskája már megtelt élelmiszerrel és tisztítószerral, most zöldséget és gyümölcsöt vásárolt a piacon. Éppen a bicikli hátuljára szerelt kosárba rakta a patiszsont és a zsák krumplit, amikor egy ismeretlen nő megragadta a vállát. A szeme pirosas volt, a haja fehér, akárcsak a szemhéja és a szempillája, és teljes erejéből rázta őt. A szája sarkából csorgott a nyál. A nő hirtelen széttárta a karjait, s mint egy rongybaba, lógott Sára nyakában. Sára felkiáltott, de azután észbe kapott, és az elárúsítónóval leültették az albínó nőt a pult mellett álló felfordított üres ládára. Az epilepsziás roham nem tartott sokáig, majd ez a furcsa, szinte kilúgozottan fehér, ismeretlen nő felállt, leporolta a ruháját, beletúrt a hajába, egy zsebkendővel megtörölte az arcát, majd szó nélkül távozott.

Szerencséje szegénykének, hogy mondjuk nem Afrikában született.

Kiáltott át a túloldalról a bolgár zöldséges, akinél Sára padlizsánt és kanadai fehér hagymát akart venni.

Talán csak egy lágerben lenne esélye, ahol az albínókat elrejtik a gyilkosok elől. A gyilkos elkapja az ilyen kislányokat, levágja a kezüket és a lábukat. A fejükért kétszer annyit adnak... Találnak valami őrültet, aki fekete mágiával próbálja elérni, hogy a politikai választásokon az győzzön, aki a legtöbbet fizet neki.

Sára olvasott valami szörnyűséget arról, hogy Tanzániában a pigment nélküli embereket szellemeknek tartják, akik az örök életet hordozzák magukban, s a testrészeikből valóban főzetet készítenek mindenféle betegségek ellen, a halászok pedig a fénylő hajszálaikat a hálójukba szövik, hogy a furcsa haj varázserejének köszönhetően több halat fogjanak.

Emlékezett rá, hogy évekkal ezelőtt az itteni természettudományi múzeumban látott egy verebet, amelyik teljesen fehér volt – amolyan albínó veréb. A normális, színes madárrajtól elkülönítve állították ki.

Mindenkor, mindenütt, a világ minden táján lesznek fehér verebek! Elkülönítettek és kiközösítettek, merült fel benne emlékezés közben.

Ne féljen, asszonyom, mi már megszoktuk őt. Mindig ide jár, mindent megnézeget, de nem nagyon vásárol. Elég gyakran jön rá a roham.

Az elárúsító ezt majdnem vidáman mondta, s tovább mérte a paradicsomot. Sára dermedten állt, zavartan a jelenettől és a szemközti árus átkiabálásától.

Egy triciklis utcai kávéárustól kávét vett papírpohárban, a legközelebbi virágárustól pedig egy csokor erősen illatozó török szegfűt. Biciklijére támaszkodva figyelte a zsbvásárt, a virágok és a zöldségek színes kavalkádját, a kofák kiabálását, a vásári alkudozást. Időnként odafutott hozzá egy-egy cigánygyerek, hogy pénzt

kunyeráljon tőle. Vászonzakója zsebében volt néhány apró, amit szétosztogatott. A gyerekek visszaszaladtak az anyjukhoz, akik a közeli erdőben szedett áfonyát és gombát árulták. A gótikus templom harangja egy pillanatra elnyomta a piac zsvaját.

A piacról Sára egyenesen hazament. Egykori gyerekszobája ablakából le kellett vennie a függönyt, kimosni, megmosnia az ablakot, még egyszer felsúrolnia a padlót, lemosnia a bútort, felsikálnia a konyhát, hogy legalább egy ideig úgy-ahogy jól érezhesse itt magát. Azt majd meglátja, hogy meddig, majd kiderül, ha jelentkeznek a ház iránti első érdeklődők. De lehet, hogy minden eldől majd, ha beszél a város polgármesterével.

Újra bejárta a földszinti üres szobákat, majd az egykor gondosan fényezett tölgyfa lépcsőn felment az emeletre, ahol a tágas szobák falait az egykori képek és masszív bútorok nyomai árnyalták. Felidézte, hol álltak a komódok, karosszékek, kanapék, s hol a könyvespolc, a zongora és az apja szüleitől örökölt velencei tükör. Pár egyszerű bútordarab még itt maradt, de az intarzia-berakásosak eltűntek. A bérlők bizonyára eladták a régiségkereskedőnek. Ki tudja, hová került a zongora, melynek tetején Sára anyja egy értékes szőnyeget és egy hanukai gyertyatartót őrzött, anyósa emlékére, akit sosem ismert. Végül egy vas csigalépcsőn Sára a tetőtérbe ért.

A ház belső tereiben előtörték Sára első emlékei, hisz ezek között a falak között eszmélt először a világra, s most az emlékképei szabadon cikáztak a szabad térben.

Még mielőtt a ház sorsa eldőlné, Sárára egy találkozás vár Ibolyával. Amikor a kora esti nyugalomban kinyújtózkodott az immár tiszta, illatos padlón, a nap-sugarak változó mozgását követő, táncoló árnyakat figyelte a mennyezeten, s a furcsa álom jutott eszébe, amelyről éppen Ibolya írt neki.

(Tóth Ozsvald Zsuzsanna fordítása)

* Jana Bodnárová (1950) szlovák író *Náhrdelník/Obojok* c. regényének magyar fordítása *Nyakék/Nyakörv* címmel a Gondolat Kiadó gondozásában jelenik meg.

Értekezések az Istenről, de nem csak: avagy Kondratyev poéta nép közé járása, bár nem az Óperenciás-tengeren is túlra, de azért messzire

Disclaimer (Előszó helyett): A felelősség elhárítása: ez az adott mű kizárólag szóráskoztató jelleggel bír, és nem célja, hogy bárkit is megbántson; az összes vélemény, amennyiben kimondatik vagy felvetődik, a szerző állásfoglalása (egyszerűen a szerzőnek van tulajdonítva), ezek értékelő vélemények, és nem a megbántásra, az ember önérzetének megsértésére irányulnak (legyen az bárkié), nem a gyűlölet, az ellenségeskedés felszítását, az ember becsületébe gázolását célozzák, valamint nem irányulnak a nemek, a rasszok, a nemzetiségek, a nyelvek, a származás, a valláshoz való viszony, a tudomány és a képesítés, a cselekvőképtelenség alapján megkülönböztetett embercsoportokra sem, vagy a valamiféle társadalmi, politikai, ideológiai vagy gendercsoportozáshoz tartozókra sem, stb. Sőt, pontosan senki sem tudja, hogy hol és mikor játszódtak az ebben a műben leírt események, és hogy ezek egyáltalán megtörténtek-e, és ha igen, éppen ilyen módon vagy esetleg valahogy máshogy. Sőt mi több, az sem tudható, hogy létezett-e valaha a költő Kondratyev, vagy ez egy kitalált személy – mint valamiféle absztrakció, ráadásul gyűjtőfogalomként –, de ha igen, akkor valóban költő-e, jelentős-e, vagy csak épphogy megjárja (ami, érthető módon, aligha lehetséges, de teljességgel nem zárható ki).

És bármely esetben, ha ezen adott mű szerzőjének a véleménye nem esik egybe (és rendszerint nem esik egybe) ezen adott mű hőséne a véleményével, vagy az adott mű bármely másik szereplőjének a bármely más véleményével, vagy általában bárkinek a véleményével, akkor az adott szerző művének (ennek vagy bármely másíknak) az elolvasása okozta összes kockázat kizárólag az idejében figyelmeztetett olvasóra hárul. Már ha felbukkanna ilyesmi.

A poéta Kondratyev – mivel ez a még a Régi Rendszer idejében volt – a költői gyakorlatnak megfelelően a nép közé járt. Hogy Kondratyevnek erre miért volt szüksége, azt az Isten tudja. Azonban, aki á-t mond, mondjon b-t is, ha poétának csúfolnak, a nép közé jársz. Ahogy mondani szokás, aki á-t mond, mondjon b-t is. Nem akarod, de menned kell. Szóval, menni kell.

Egy szót se szólt a költő Kondratyev, csak sóhajtozott, és ment, ha már költő, a nép közé. És ahogy az várható volt, mindent megszemlélt. És mindent meghallgatott. Más szóval: tapasztalatot gyűjtött. És történt vele egy különös eset.

Nem kellett sok időnek eltelnie, hogy a költő Kondratyev egy Isten háta mögötti faluba érkezzen, egy szegény kolhozba. Még hogy szegény! A régi rendszer idején szegénység nem létezett. Így a fent említett falunak ebben a kolhozában sem volt szegénység. De különösen gazdagnak se nevezhetnénk. A helyi földbirtokos, a kolhoz elnöke nevében, örömmel fogadta a poétát, bár se kenyérrel, se sóval nem kínálta. Ezeket már felajánlotta a Znyanyije Társaság előadójának, akit a sorsa, a poéta Kondratyev szerencsétlenségére (vagy fordítva), épp ebbe a kolhozba vetett.

Voltak idők, amikor a Szent (időnként és helyenként istentelen) Ruszban éltek különböző „zöldek” és „kékek”; Kozlovskij- és Lemesjov-rajongók; The Beatles-, The Rolling Stones-, Deep Purple- és Led Zeppelin-imádók, Schmidt hadnagy gyermekei és szabad művészek... Tehát sok különböző párt létezett az egypártrendszer országában. Az igazság kedvéért jegyezzük meg, hogy Mercedes-rajongók és BMW-sek ekkoriban még vagy nem voltak, vagy annyira kevesen lehettek még a soklelkes ősi székvárosban is, hogy meg tudták óvni magukat a kortársak mindent látó pillantásaitól. Mit is mondhatnánk az ősi székváros külterületeiről és rejtett zugairól, hiszen ilyen külterületekkel és rejtett zugokkal volt tele az egész ország.

Ezek között az ezotériáért rajongók között volt még egy bizonyos népes törzs, amelyet az előadók a Znyanyije Társaságnak neveztek el, és két össze nem olvasztható, bár egymással nem antagonisztikus ellentétben álló frakcióra oszlott: az egyik az „Isten valójában nem létezik” nevében tartott előadásokat, a másik az „aktív élethelyzet” nevében. Az egyik arról győzködte az embereket, hogy többé ne higgyenek az Istenben és higgyék azt, hogy Ő nincs, a másik lagymatagon arra intett, hogy légy aktívabb az életben, azaz vegyél fel aktív, nem pedig passzív életbéli pozíciót.

Ezeknek a hatalmas erővel bíró társaságoknak a képviselőitől az átlagemberek nagyon félték, és lehetőség szerint igyekeztek kerülni a velük való találkozást. De ez csak keveseknek sikerült. Ezek az előadók az áldozataikra nem a főúton, a holdtalan éjjeleken vártak, nem a sötét kapualjakban leselkedtek rájuk, nem a sűrű erdőben támadtak rájuk... Nem, magabiztosan léptek fel: nem az éj leple alatt, hanem fényes nappal jelentek meg közvetlenül az üzemvezetőségeknél, amelyek így teljes erővel bekergették a szerencsétlen áldozatokat – a saját beosztottjaikat – a gyárak, üzemek dísztermeibe, a kolhoz-szovhoz Házaiba és Kultúrpalotáiba.

Így akkor, amikor a poéta Kondratyev megérkezett ide, hogy teljesítse költői feladatát, a nép közé járást, a szerencsétlen kolhozott épp megrohanta a soron következő előadó, ez esetben egy ateista személy. A bánatos elnök a vemhes tehénéhez hasonlító szomorú szemével mindenkit, akinek nem sikerült elrejtőznie a szénapajtákban vagy a barázdákban, a kolhoz Kultúrházának

dísztermébe terelt, aztán kiegészítette őket azokkal is, akik, bár elrejtöztek, de ügyetlenül, ott pedig az előadó rávetette magát a szerencsétlen áldozatokra, és elkezdte gyötörni őket az Isten létének hiányán nyugvó hite bizonyítékaival. Ennek a kínzásnak vált a tanújává az igaz költői feladattal bíró poéta, Kondratyev.

Az előadó már benne járt a korban, jól táplált volt, óriási pocokkal: a jöltápláltság és a puffadt, egészségtelen arcszín, valamint az elvont fogalmak széles körű ismerete miatt az egyszerű lakosok általában szédülni kezdenek, és a fejükbe száll a vér.

A szenvedélyes ateista a professzionális, hűvös rajongásával nyitott ajtókat kezdett döngetni: be kellett bizonyítania a hallgatóságnak, hogy Isten nincs, hogy miért nincs, és hogy mivel lehet ezt bizonyítani; ráadásul elvárta, hogy utasítsák vissza a korábbi sötét évszázadoknak azt a régóta leleplezett csökevényét, hogy Abban higgyenek, Aki nincs. Mondani se kell, hogy a hallgatóit az előadó nem hozta lázba, és ha fogalmazhatunk így, a világnézetük alapjait se rengette meg. Kétségtelen, hogy Azt, Akinek a létezését az ateista tagadta, ezzel az előadással egyáltalán nem zavarta meg, és Ő a Neki címzett gyalázkodásokra semmit se reagált: villámokat se szórt az előadó fejére, a Kultúrház dísztermének régóta kifehérítetlen mennyezetét se rogyasztotta rá, sem pedig... Más szavakkal, semmilyen fenyítéssel se reagált az istentelenre, amellyel, már nem először, vagy a Saját hiányát, vagy a közömbösségét, vagy a határtalan emberszeretetét bizonyította.

A földi hallgatókból az ateista ilyesfajta reakciót váltott ki: a fiatalság, amely az ateizmusban nőtt fel és az anyatejjel szívta magába az istentelenséget, az előadót teljes közömbösséggel hallgatta, olyan képet vágva, hogy „hiába is igyekszel, öreg, Isten akkor se létezik, és mivel nem létezik, járjad csak a magad útját, és ne pazarold a fiatalságunk idejét annak bizonyítására, amit nélküled is tudunk”; a középkorú emberek, miután a fiatalságot ateizmusra nevelték, az istentagadót egyáltalán nem kívánták hallgatni, és az épp aktuális dolgaikkal és problémáikkal voltak elfoglalva; az idősek pedig, akiket alapvetően az anyókák képviseltek, figyelmesen hallgattak, az arcuk keresztény alázatot tükrözött, és ezek az arcok ezt fejezték ki: „Ő miattunk vállalta a keresztalál kínját, azaz Neki árt ennek az épp soron lévő szószátyárnak az üres fecsegése...”

Azonban egyszer mindennek vége szakad. A végéhez ért a mi istentagadónk előadása is. Ám nem volt világos, hogy kinek lett az előadástól nagyobb hányingere: a hallgatóknak, az elnöknek vagy az előadónak. És egyedül a poéta Kondratyevet érdekelte (aki a költők után most valami különlegesre akadt), hogy hogyan is lesz ezután.

– Nos, milyen kérdéseik vannak?

Az elnök, lévén, hogy nagy és jórészt szomorú tapasztalattal bírt, és ezért általában nem engedte meg a publikumnak, hogy bárhogy is reagáljon, mert tudta, hogy nem lesz semmiféle kérdés (ami a legjobb, mert akkor az idealizmusról és a materializmusról, az objektívról és a szubjektívról, az Istenről és annak létéről

szóló elvont filozófiai kérdések helyett következnének a súlyosan egzisztenciális kérdések: a szénáról és a tejhozamról, a hektáronkénti termésről és a betakarítási munkáról), közömbösen, de szokásos módon némi szigorral a hangjában, felszólított a hallgatóságot:

– Aktívabban, elvtársak, aktívabban. Tegyétek fel a kérdéseiket, ne szégyenkezzenek. Ne ücsörögjenek itt némán, hanem kérdezzenek, pontosítsanak, kit vagy mit nem értettek. Az nem lehet, hogy mindenki számára minden világos és érthető volt. Nos hát, aktívabban, elvtársak, aktívabban.

De az elvtársak, akikhez az elnök fordult, csendben nyugtázták az elcsépelet frázis arra vonatkozó igazságát, hogy „köztünk, elvtársak, akadnak olyanok, elvtársak, akik számunkra, elvtársak, egyáltalán nem elvtársak”. Az elnök az asztalon hol a ceruzája végével, hol a zavaros víz palackjával kopogott – amely vízben szomorúan úszott egy szerencsétlen, magányos, a menekülés minden reményét elvesztett légy –, és a poéta Kondratyevre bámult, bár nem volt világos, hogy felszólítja-e, hogy legyen a rábízott kolhoztagok meghökkentő közömbösségének és érdektelenségének a tanúja, vagy abban reménykedik, hogy ez a városi ember megmenti a kolhoztagokat és a maga stílusában kérdez valamit: „Hogy jutott odáig, hogy Isten, valószínűleg, nincs? Még sincs? Egyáltalán nincs? Akkor viszont ki van Helyette?

Láthatóan nagyjából ugyanerre gondolt az elnök is, és gondolatban válaszolt a semmit se kérdező Kondratyevnek: „Hogyhogy ki? Kicsoda, kicsoda? De főleg: Őhelyette? Vagy nem tudod, hogy a szent hely nem állhat üresen? Pffuj, te, vigyen el az ördög, *szent* hely... Miféle szent hely? Nincs semmiféle szentség. Nincs semmiféle szent. Ha nincs Isten, akkor nincs szent se. Senkinek sincs semmiféle szentje.”

A költő Kondratyev, természetesen, úgy tett, mintha vagy nem értené az elnököt, vagy értené, de nem úgy, ahogy az szeretné, hogy értse, ezért kíváncsian figyelte a kolhoztagokat, akik már érezték, hogy egyre közeledik az előadás okozta gyötrelemtől való szabadulás pillanata.

De az elnök keménynek bizonyult, mint az edzett acél, meg amúgy is minden hájjal megkent fickó volt. Másképp nem lehetett volna egy, az Isten háta mögötti falu kolhozelnöke. És kijelentette:

– Senki se megy sehová, amíg kérdések tömkelege nem érkezik a hallgatóság felől.

A teremben csendes, de jól kivehető, rosszindulatú zúgolódás keletkezett:

- A tehenek még nem ettek...
- A marhákat nem takarmányoztuk...
- Ki ad a tyúkoknak magot?
- És vizet ki ad?
- És kiganézni ki fog?...

De az elnököt nem lehetett olyan könnyen megtörni. Ő, aki tisztában volt a dolgok állásával, az egyiknek azt mondta, hogy marhát még soha életében nem tartott, a másiknak azt, hogy tehenet régen itatott, a harmadiknak, hogy... Szóval, eltalálta, hogy mit mondjon. De, tartva magát a nem is annyira Caius Julius Caesar, mint inkább az általa nem ismert Niccolò Machiavelli stratégiájához és taktikájához, mivel nem volt lehetősége likvidálni az opponenseit, az ostorral való kormányzásról áttért a mézeskaláccsal való kormányzásra:

– Elvtársak, ne fogják vissza magukat. Tegyenek fel gyorsan az előadó elvtársnak egy-két rövidke kérdést, ő pedig majd röviden...

Erre a szóra az elnök sokatmondó pillantást vetett az ateistára, mire az, bár öszszeráncolta a homlokát arra a javaslatra, hogy „röviden” válaszoljon, egyetértően bólogatott, hiszen egy előadó ereje se határtalan. Világossá vált, hogy kérdések nélkül az előadás okozta teher nem fog megszűnni, de azért nem kell nagyon buzgólkodni se.

Azonban az istentagadóval senki sem akart érintkezésbe lépni. Nem azért, mert féltek volna kapcsolatba lépni Vele, bár csak a távollétében, de fejjel senki se akart a falnak menni. A hívők mögött ott állt Ő, de az istentagadó mögött – ami szintén óriási erő – ki tudja, ki, s hogy ez esetben ki fog győzni. Szóval, az idősek hallgattak az Iránta való tiszteletből; a fiatalságnak csak egyvalami nem volt világos: minek is folynának bele, ha egyszer ez csak zabhegyezés: ha egyszer Isten nincs, akkor miről beszélünk és mit is kéne pontosítani, ez csak szalmacséplés; a középkorú kolhoztagok pedig azt latolgatták, tudnak-e így a háztartással végezni a művészfilm esti bemutatójáig.

Ahogy az ilyen esetekben általában lenni szokott, Scsukar bácsi, a helyi tekintély határozott úgy, hogy megmenti a helyzetet... Feltételezve, hogy mindenki, aki ránéz, ezt fogja mondani: „A papa öreg, neki mindegy”, ez az együgyű mókamester felemelte a kezét. Az ateista, mint egy völgy fölött repülő, a zsákmányára éles szemmel meredő sas, észrevette az öreg felemelt kezét, és keményen rárepült az áldozatra:

– Íme, az első kérdés.

És mutatta az elnöknek az apókát.

De az öreg nem várta meg, amíg az elnök bemutatja őt az előadónak, hanem felemelkedett a helyéről... Az elnöknek nem sikerült semmit se mondania, mivel az előadó, egy császár nagylelkűségével, aki szabadságot ad a halálosan megsebezett gladiátornak, így szólt:

– Nem muszáj felállnia. A helyén maradva is lehet. A korára való tisztelettel... ahogy mondani szokás...

Az öreg, eltúlzott nyögdcseléssel, ezt felelte:

– Semmiség, semmiség... Így szoktuk meg. Ez nálunk a szokás.

Aztán, az ajkát rágva, csendesesen, hogy az előadó ne is hallja, ezt morogta:

– Semmiség, lehet állva is... Ő, miértünk, bűnösökért, nem félt a kereszten lógni, mi pedig egyáltalán nem állunk ki mellette...

Az előadó, miközben kéjesen mosolygott és felfogta, hogy semmiféle váratlan fondorlatra ettől az Isten háta mögötti faluból származó öregembertől nem számíthat, ezt mondta:

– Vagyis, azt kívánja, hogy pótlólagosan magyarázzak meg dolgokat? Fejtse ki, ahogy mondani szokás, a kérdése lényegét.

Az öreg felköhögött, rángatni kezdte a rövid zakója széleit, egy köhögéssel ismételten megtisztította a torkát, és belekezdett:

– Volna nekem, drága ember, egy, de lehet, hogy két kérdésem. Ez attól függ, hogy milyen lesz a válasz az első kérdésre.

Az előadó elnézően mosolygott.

– Nos, próbáljuk meg, ahogy mondani szokás, tisztázni, hogy miről is van szó. Kezdjük az első kérdéssel, aztán pedig térjünk rá a másodikra, bár, ahogy mondani szokás, a tapasztalatom azt súgja, hogy nyilván elég lesz az első kérdésre adott válasz is, hogy eloszlássunk minden érthetlenséget, kétséget és eltérő olvasatot, már ha vannak ilyenek, vagy, ahogy mondani szokás, felmerülnek.

Az öreg bólogatott és belekezdett:

– Nos, te, drága ember, rögtön látni, hogy felette állsz minden tudománynak, mindent megismertél és mindenüvé eljutottál. Én viszont sötét ember vagyok, három osztályt végeztem, nem volt mikor a tudományok terén kiismernem magam, *olyan* idők jártak. Nem olyan kort éltünk, hogy lett volna idő a különböző ravasz kérdéseket értelmezni. De egy dolgot feltétlenül rendbe kell tegyek. És látom én, hogy nekem ebben senki más nem fog segíteni, hiszen öreg vagyok. De a dolog rendkívül érdekes. Minden reménységem benned van, drága ember. És most, bár öreg vagyok, szeretném megtudni, hogy ez mitől van így, és miért így van elrendezve.

– Pontosan mi is? – kérdezte közömbösen az előadó, és szokásos módon ezt gondolta: „Istenem, minden alkalommal ugyanaz a kérdés. Bárcsak egyszer lenne valami új és váratlan. A változatosság kedvéért.”

– Nos, nézzük, miről van szó – miért így van elrendezve, ahogy: a ló is, a tehén is, a birka is ugyanazt a takarmányt eszi – a fűvet, a trágyájuk viszont mindegyiknek más: a ló, tudja, úgymond, gesztenyéket termel, a tehén kis lepényeket kakál, a birka pedig borsócskákat. Ha? Miért van ez így? A takarmány ugyanaz. A trágya viszont nagymértékben különböző.

Sok minden megesett már az előadó hosszú életében, de ilyenre még a rém-álmában se gondolt volna. Nemcsak hogy a kérdésnek semmi köze nem volt az előadás témájához, de ráadásul, őszintén szólva, a kérdés olyan kedves. Minden tekintetben kedves. És nem teljesen érthető: provokációs céllal lett feltéve, vagy egyszerűen ostobaságból, vagy sötét tudatlanságból. Az előadó, ahogy az vele még soha nem történt meg, nagy szemeket meresztett az öregre, az elnök pedig

rá akart ordítani a vizályt szító emberre, de úgy döntött, hogy inkább megvárja a tanult ember reakcióját. Végül is maga az elnök se tudta, hogy mi az oka a különbségnek, amikor a kiindulás egyforma. Igen, jobb lesz kívárni az előadó reakcióját.

Az viszont, idegesen nyeldekelve, nem sokat gondolkodott, hanem így döntött: az öreg sötét ember, a föld élte, és a kérdés, hogyha komolyan meggondoljuk, az életére vonatkozik. Lényegében biológiai kérdés. Életvezetési. De, akarva-akaratlanul, az előadás témájához semmi köze.

És az előadó a lehető legegyszerűbben válaszolt: nem magyarázta hosszasan, hogy ez a tárgy más profilú specialistához tartozik, közömbösen megvonta a vállát, és röviden ezt mondta:

– De hisz ezt én nem tudom. Nincs tudomásom erről.

Az öreg bólogatott, mutatva, hogy érti a választ és kiegészítő magyarázatra nincs szüksége, aztán folytatta:

– Nos, ez esetben íme a második kérdésem hozzád: hogyhogy te, drága ember, mersz az Istenről ítélni, amikor még a sz...-ral kapcsolatban se tudsz eligazodni...?

P.S. Azok az idők, amikor a fent leírt eset történt, régen a Léthé folyójába veszttek, velük együtt ugyanebbe a folyóba süllyedt el az állam is, amelyben a Znanyije Társaság létezett, belevesztett az egykori társadalom is (de meg kell jegyezni, hogy a szent hely nem állhat üresen kifejezés újra megjelent). Ám a társadalom „zöldjei” és „kékjei” nem tűntek el sehová se, hanem átköltöztek az orosz mérnök, Zvorikin találmányába, az úgynevezett „televízióba”, ahol, végre-valahára a kérdésben, amelyet egykoron bármely falusi Scsukar feltehetett nekik, némi jártasságra tettek szert, és folytatták a tevékenységüket, bármely témára váltva, úgy, ahogy a birkák, a tehenek és a lovak a takarmányt arra az igen híres, meghökkenően különböző formájú produktumra váltják.

(Gyürky Katalin fordítása)

Gondolatok Esterházy János születésének 120. évfordulója kapcsán

Esterházy János leánya, Alice asszony jóvoltából nemrég került kezembe a második világháború idején az önálló Szlovákiában, Dallos István szerkesztése által megjelentetett *Magyar Album* című irodalmi antológia 1942-ben kiadott VI. száma. A *Magyar Album*, amely hiánypótló szándéka szerint egyszerre kívánta „betölteni a folyóirat és a könyv szerepét”, a szlovenszkói magyar írók és más alkotó értelmiségiek írásainak kívánt megjelenési helyet és alkalmat biztosítani. Nem titkoltan az is szándéka volt, hogy az album „izmosodó” olvasótáborán keresztül a Tisó-féle Szlovákiában élő maréknyi magyar kisebbség összetartozását és öntudatát erősítve az „összmagyar irodalmi értékeket” is gyarapítsa. Amint ez korábban is gyakran előfordult, ehhez a számhoz is Esterházy János, az akkori szlovákiai alkotóközösség szinte egyetlen mentora és szponzora írt meleg hangú és bátorító ajánló sorokat: „A Magyar Album is igazolja az itteni irodalmi élet hatékonyságát, mert nincs hiány az irodalom bevált művelőiben és önzetlen barátaiban. Éppoly fontos az is, hogy a megnyilatkozások színvonala helyes irányban fejlődik. Bízom abban, hogy az olvasótábor örvendetes megizmosodása serkentőleg fog hatni a toll itteni mestereire és a szlovákiai magyar lélek méltó módon fog hozzájárulni az egyetemes magyar irodalom értékeinek gyarapításához.”

Az adott korszakban nem volt ritka alkalom, hogy Esterházy magára vállalta egy-egy hasonló jellegű antológia vagy egyéb szépirodalmi kiadvány patronáló támogatását. Tudvalévő, hogy már az ezt megelőző, két világháború közötti időben is jeles részt vállalt a csehszlovákiai magyar szellemi élet támogatásából. Mi több, Esterházy megjelenése a csehszlovákiai magyarság szellemi csillagterképén nem politikusként, hanem a magyar írásbeliség, a magyar szellemi élet mecénásaként, támogatójaként történt. A *Magyar Minerva* 1931-ben megjelenő 8. számában *A magyar nemzet történelme* címszó alatt olyan pályázati felhívást tett közzé egy történelmi munka megírására, amely „tárgyilagosan rávilágít a magyar faj sajátos erényeire, de hibáira is”. A győztes pályamű, a Páll Miklós által írt „Kis magyar történelem” című munka azonban csak 1941-ben jelenhetett meg, ugyancsak Esterházy János támogatásával és előszavával.

A *Magyar Minerva* által közölt felhívás után egy évre Esterházyt már az Országos Keresztényszocialista Párt vezetőjeként látjuk viszont, amint az ótátrafüredi országos gyűlésen programbeszédet hirdet. Bár politikusi pályáját ettől kezdve egyedülállóan következetes hűséggel járta végig, sosem feledkezett meg az irodalmi mecenatúra pótolhatatlan feladatköréről, s ennél fogva jelentős szerepet töltött be a (cseh)szlovákiai magyar irodalmi élet fejlődésében. Érdeklődéssel és figyelemmel kísérte a kisebbségi irodalmi, szellemi élet fejlődését, ha tehetett, részt vett annak rendezvényein, hozzászólt vitáikhoz, képviselte érdekeit a prágai parlamentben, s a politikai jogérvényesítési küzdelem mellett a magyar kisebbség szellemi kulturális fejlődését szabta a megmaradás legfontosabb feltételéül. „A Teremtő ránk bízta az életet, hogy benne alkotótársaivá legyünk. Alkotás csak a jó, az eszményi irányban lehetséges” – vallotta egyik programbeszédében a szellemi, irodalmi tevékenységről.

Esterházy irodalomszervezői, mecénási szerepe, melynek teljes körű feldolgozása bizony megérdemelne akár egy egyetemi szakdolgozatot is, a Tiso-féle Szlovákiában bontakozott ki a leghatékonyabban. Ekkor (1942-ben) sikerült Esterházy-nak elérnie, hogy a szlovákiai magyar irodalmi szerzők és alkotók művei, első alkalommal, külön sátorban lehessenek jelen a Vörösmarty téri könyvnapokon. Megható, hogy Esterházy figyelme a jelenlét megszervezése mellett arra is kiterjedt, hogy saját kezűleg írt meghívókat küldjön szét a magyar szellemi és politikai élet jeles személyiségeinek. Egy ilyen, Herczeg Ferencnek írott meghívólevelet az Országos Széchényi Könyvtár leveles gyűjteménye őriz:

„Kedves Barátom, a június 1-2-3-i budapesti könyvnapon, a védnökségem alatt álló Vörösmarty téri Madách-sátorban felvonultatjuk majd a mi másodsor is kisebbségbe szakadt magyarságunk teljes szellemi arcvonalát, megmutatjuk erre az alkalomra készült legújabb műveinket, mely kiállítás akar lenni ezen terület magyarságértéke mellett. A három könyvnap bármelyikén szeretettel várlak el sátrunkba, és nagyon leköteleznél, ha minél több jó ismerősöd figyelmét irányítanád felénk, hogy megismerkedjenek velünk, törekvéseinkkel és céljainkkal. Őszinte barátsággal köszönt, Esterházy János.”

A meghívólevelek eredményeként számos jeles magyar alkotó és közéleti személyiség (köztük például Hóman Bálint kulturális miniszter) kereste fel a szlovákiai magyar irodalom Madách-sátrát, melynek bemutatkozása oly jól sikerült, hogy a szlovákiai magyar írók nevében Pozsonyi Anna külön cikkben köszönte meg Esterházy Jánosnak a szlovákiai magyar irodalmi élet érdekében vállalt „fejlesztését, szolgálattelvését és budapesti bemutatkozását”. (Magyar Hírlap, 1942. VI. 28.)

Témánk tekintetében ez a meghívólevél azért is jelent figyelemre méltó adalékot, mert bár Esterházy János közvetlenül nem sorolható a korabeli kisebbségi magyar irodalmi alkotótábor tagjai közé, mégis szinte teljes mértékben azonosítja önmagát velük, azaz a „másodsor is kisebbségbe szakadt” szlovákiai magyar-

ság írotáborával. Ennek bizonyítéka az is, hogy levelében „legújabb műveinkről”, közös „törekvéseink”-ről, „céljaink”-ről tesz említést. S ez a bemutatkozási forma nem a dolgok valamilyen eufemisztikus szépítéseként került megfogalmazásra a meghívóban, hanem nagyon is a valóságra épülő, Esterházy világképébe autentikusan illeszkedő önkifejezés volt. Esterházy a saját maga által alkotott „szlovákiai magyar család” eszméjéből kiindulva egységben látta, kezelte és tőle telhetően politikusként szolgálva képviselte a korabeli szlovákiai magyar társadalom minden rétegét, mint azt ő maga is gyakran említette „nemre, fajra és felekezetre való tekintet nélkül”. Mindehhez hozzátartozik az a nyilvánvaló tény is, hogy Esterházy biztató és pártoló támogatása nélkül az akkori magyar irodalom még nehezebb, még keservesebb körülmények között találta volna magát.

Esterházy támogatói tevékenysége nem valami kényszerű kötelességtudatból vállalt, hanem nagyon is belső meggyőződéséből fakadó aktivitást takart. Az egy évvel korábban, 1941-ben, ugyancsak az ő kezdeményezésére létrejövő pozsonyi Madách Könyvesház megnyitóján világosan kifejtette, hogy „a kis nép elsősorban szellemi értékei útján érvényesülhet és szólhat a világhoz” (...) „a kisebbségi magyarság, amely kultúrájához való ragaszkodással magát tartja meg, de egyben mindig megbecsülendő, fontos európai értéket visz bele környezetébe és a szomszéd népek légkörébe”. Neki köszönhető a „Könyvesház” máig fennmaradt bölcs névválasztása is: „Ne legyen véletlen, hogy ez a Könyvesház a magyar kultúra legáltalánosabb hatású reprezentánsának, Madách Imrének a nevét viseli. A sztrégovai óriás magyar volt, ám génusza a mi földünkéből fakadt. Szlovák falucska szelíd népe között élve jutott el a legvégső emberi kérdésekig, amelyeket művében számunkra összefoglalt.”

E szavakból, de Esterházy más beszédeiből is világosan kirajzolódik az ő tudatos gondolkodási és cselekvési irányvonala: küzdeni a magyarság megmaradásáért, európai értékeket képviselve, de mindig „a legvégső emberi kérdéseket” tartva szem előtt. Ma sem találhatnánk ennél aktuálisabb, egységesebben, tömörebben megfogalmazódó küldetéstudatot a magunk és kortársvilágunk számára. S mindezeket a szóban kimondott hitvalló szavakat Esterházy ráadásul az övéiért, azaz a szlovákiai magyar közösség tagjaiért tudatosan vállalt szenvedéseivel és mártírhalálával hitelesítette máig megkérdőjelezhetetlenül.

Mégis (s eddigi gördülékeny mondandómat ettől kezdve egy nagy sóhajjal tudom csak folytatni) úgy érzem, mintha Esterházy János személyét, s egész életpályáját valami hűvös tartózkodással kezelné a szlovákiai magyar irodalmi és szellemi élet (persze ez alkalommal is adassék tisztelet a kivételeknek, akik közül helyhiány miatt most csak Koncsol László, Tózsér Árpád, Tóth László, Batta György, Kulcsár Ferenc, Duray Miklós, Kiss László,... Esterházyval kapcsolatos írásairól szeretnék megemlékezni). Ezzel együtt szomorú ténye a csehszlovákiai magyar alkotói életnek, hogy íróink, szellemi alkotóink (a történéseket leszámítva) alig-alig foglalkoznak életművével, szellemi hagyatékával. Kiadóink

nem törekednek műveinek, életrajzának kiadására (e helyütt kivételként ismét csak tisztelettel kell megemlítenem az első Esterházy életrajzi monográfiát kiadó dunaszerdahelyi Nap Kiadót 1997, illetve a Budapesten is „tiszteletbeli felvidéki kiadóként” tevékenykedő egykori Ister Kiadó *Válogatott írások, beszédek, interjúk* alcímmel megjelentetett *Esterházy János: A kisebbségi kérdés* (Budapest, 2000, 300 p.) című kiadványát, illetve a Méry Ratio Kiadót). Velük ellentétben a pozsonyi Madách Kiadó például, ha jól tudom, egyetlen kiadványt sem szentelt jogelődjének, a Madách Könyvesház alapító atyjának, Esterházy Jánosnak. Az elmúlt szocialista érában, amikor szellemi életünket olyan személyek irányították, akik a múlttal együtt Esterházy János emlékét is el akarták törölni, s úgy nyilatkoztak róla, miszerint „azt is ki kellene végezni” aki Esterházy gróf érdekében közbenjár (lásd: Fábry István írását *A Csemadok 25 éve* c. kötetben, Pozsony, 1974, 63. p.), bár nehezen érthető, de legalábbis megmagyarázható volt ez a magatartás. Bár csak borzongva tudok arra gondolni, hogy miközben irodalmunk valahányadik virágzásával együtt zajlott a szlovákiai magyar társadalom szocialista létformáinak – így irodalmi-kulturális életének – kialakítása, azonközben Esterházy János börtönről börtönre vetve, csöndes türelemmel viselt embertelen kínok között élte életét, tegyük hozzá, (szinte) mindenki által elfeledve. Vajon miért kellett ennek így történnie?

A szocialista korszak bukása óta eltelt húsz esztendő hallgatására azonban igen nehezen található magyarázat. Pedig az ún. szocializmus utáni történelmünk legújabb korszakát megnyitó fejezet nem ezzel a jelenséggel vette kezdetét. E sorok szerzője jól emlékszik arra a nekibuzdulásra, amely Esterházy kapcsán a rendszerváltás hajnalán áthatotta az „új szellemben” gondolkodó és cselekvési teret kereső szlovákiai magyar (irodalmi és politikai) értelmiségi progressziót. Feledhetetlen számára az Esterházyról szóló, Dél-Szlovákia-szerte megtartott előadás-sorozatok léghőre is, ahol a hallgatóság zsúfolásig megtöltve az előadótermet, szinte lélegzetvisszafojtva, s nem egyszer meghatottan hallgatta az Esterházy életéről, szenvedéseiről – hosszú idő után – hírt adó első előadásokat. Talán itt kell megörökíteni annak a járt alig tudó idős néninek az esetét, aki, amikor meghallotta a Szencen, a művelődési ház nagytermében tartandó Esterházy-émlék-est híret, Gömörből autóval hozta el magát gyermekeivel a helyszínre, és az előadás után könnyekkel a szemében mondta, most már nyugodtan halhat meg, mert megtapasztalta, hogy Esterházy János neve nem merül feledésbe a felvidéki magyarok körében...

Való igaz, a szlovákiai magyarság emlékezetében élénken jelen van Esterházy János emléke, legalábbis ezt mutatják a Csallóköztől Mátyusföldig (mi több, immár Magyarországon és Lengyelországban is) tiszteletére emelt szobrok és egyéb emlékhelyek, melyek száma hál’ Istennek lassan, de egyre inkább szaporodik. Nem lehet panaszunk a magyar képviselőcsoport által Esterházy emlékére alapított Pro Probitate díjkiosztó rendezvényeire, a Budapesten működő Esterhá-

zy Emlékbizottság, illetve a Rákóczi Szövetség e témakört felölelő, s bizonyos mértékben Kárpát-medencei (így szlovákiai) kisugárzású tevékenységére, illetve azon hazai egyházi kezdeményezésekre sem (lásd Pázmáneum Társulat, Esterházy János Zarándokközpont), melyek Esterházy János földi maradványainak alsóbodoki temetése óta mártíromságának érdemeit próbálják áttemelni a mai szlovákiai magyar köztudatba. Külön öröme ad okot a pozsonyi Art Galéria vezetőjének, a néhai Kalita Gábornak nemes kezdeményezése, melynek *Hommage á Esterházy* felhívására számos szlovákiai és magyarországi magyar képzőművész alkotása képezi az immár hónapok óta tartó, és számos helyen bemutatott vándorkiállítás tárlatanyagát. Az irodalmi műfajban nem mellőzhető az a két fontos dráma, melynek megalkotására Esterházy János kivételes életútja ösztönözte az alkotókat, Ébert Tibort és Siposhegyi Pétert. Mindkét drámai mű nagy sikerű színházi bemutatót eredményezett. Ébert Tibor *Esterházy* című drámáját Beke Sándor rendezésében a Komáromi Jókai Színház társulata mutatta be 1992/93-ban, míg Siposhegyi Péter *Hantjával sem takar (János Passió)* című monodramáját Tarics Péter rendezésében Boráros Imre szlovákiai magyar színművész mutatta be Esterházy János halálának 50. évfordulóján, 2007-ben. A dráma a királyhalmeci Lorántffy Zsuzsanna Polgári Társulás kiadásában megjelenő *Párhuzamok II. Rákóczi Ferenctől Esterházy Jánosig* című kötetben látott napvilágot 2008-ban. Feltétlenül említést érdemel még a komáromi Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület Esterházy János életpályájával kapcsolatos történelmi-irodalmi alkotói pályázata 2008-ban. Az Egyesület pályázatára több mint tíz irodalmi és történelmi pályamunka érkezett, melyek szövege a *Jókai-díj 2008.* című kötetben látott napvilágot 2008-ban a KT Könyv- és Lapkiadó Kft. gondozásában. Hasonló irodalmi pályázatot hirdetett meg a Szlovákiai Magyar Írók Társasága és a Pozsonyi Magyar Intézet Hajtman Béla pedagógus, prózaíró kezdeményezésére 2017-ben. Bár a beérkezett irodalmi alkotások között több figyelemre méltó írás is található, a pályázati alkotásokat elbíráló zsűritagok szerint az eredmény nem hozott igazi irodalmi áttörést, és a hazai alkotó körben lényegében visszhangtalan maradt. Mindehhez persze azt is hozzá kell tenni, hogy a pályázó szerzők többnyire ismeretlen vagy kevésbé ismert és jegyzett szerzői az irodalmi közéletnek, s többségükben magyarországi illetőségűek voltak. Szándékuk és a téma iránt mutatott alkotói elszántságuk annál inkább tiszteletre méltó.

Az Irodalmi Szemle 2010. júniusi számában irodalmi életünk egykori nesztora, a sajnós azóta már szintén végleg eltávozott Mács József író *Levél a mennyországba* címmel közölt saját elmélkedésével kibővített recenziót a *Kegyelem életfogytig* című, Esterházy szenvedéstörténetének dokumentumait bemutató kötetről. (Kiadója a szegedi (!) METEM Kiadó volt.) Mács József, ha érintőlegesen is, de kitér az általam felvetett témakörre is, amikor így ír:

„...mi a negyvenöt utáni tájékozatlan és felkészületlen, úgynevezett alapozó nemzedék tagjai évekig jóformán semmit nem tudtunk az Esterházy János éle-

tének megmentéséért és szabadulásáért folytatott küzdelemről. Pedig az ötvenes évek elején megnyílt Szlovák Pedagógiai Főiskola magyar tagozatán magam is vizsgáztam az Esterházy Jánoson segíteni akaró Balogh Dénes Árpádnál, aki a Prágai Tavasz bukása után Svájcba menekült a rehabilitált Husáktól félve, akinek halálos ítéletét kimondó, majd életfogytiglani börtönre változtatott perében tanúként jelen volt.” Mennyi ismeretlen adat rejlik csak ebben az egy mondatban. Hogy került a neves magyar jogász tanúként a „szlovák burzsoá nacionalisták” ellen indított egykori perbe? S milyen jó lenne tudni azt is, hogy az említett egykori „alapozó nemzedék” tagjai vajon mit tudtak Esterházy akkori sorsáról! Mennyire érezték magukénak az ügyét, vagy épp ellenkezőleg: mindennapi életüktől távolinak, idegennek. Miért hiányoznak ezek a témák az eddigi visszaemlékezések, a memoárirodalmunk és egyéb műfajú írói alkotásaink lapjairól?

Jóska bácsi fenti recenziójában említést tesz az Esterházy János mentésében részt vállaló Mayer Juditról, illetve (az Esterházy Mária feljegyzéseiben szereplő) más ismeretlen szlovák és magyar személyekről is, és persze mindenekelőtt Fábry Zoltánról, akinek érdeklődése és segítőkész lelkülete mélyen meghatotta a fivére kiszabadításáért küzdő Máriát, vagy ahogy a családban egykor őt becézték: Mariskát. Fábry a *Vádlott megszól* című memorandumában leírt, és többek között Esterházy János is védelmébe vevő bátor kiállítását, Mariska kérésére egy Viliam Širokýnak címzett levéllel toldotta meg 1949-ben, melyben leírta:

„Én úgy érzem, hogy kötelezve vagyok /Esterházy/ érdekében szót emelni. Kötelez engem a fenti memorandum, melynek hitelét rontanám, ha most és előtted fel nem emelném szavamat. Hidd el, ez az Esterházy, akit én védek, megérdemli a kegyelmet. Kegyelmezzetek neki! Ha másért nem, hát azért, hogy fölösleges mártírt ne gyártsunk, ami a mai helyzetben a már létrejött csehszlovák–magyar megbékélést megnehezítené. Jól tudod, hogy én mindig csak olyan ügyért álltam ki, melynek igazságáról meg voltam győződve. Ha most egy halálraítélt érdekében emelem fel szavam, akkor lelkiismeretem szavára hallgatok. Ha nem szólnék, magamat vetném meg. Szóltam. Kegyelmet kérek!”

Fábry Zoltánon (s az akkor már Magyarországon élő Szalatnai Rezsőn) kívül más csehszlovákiai magyar alkotó ember (a fent jelzett Mayer Juditot és családját kivéve) Esterházy melletti kiállításáról sajnos eddig nem szereztünk tudomást. Az adott kort elemezve érdemes lenne azon is eltöprengeni egyszer, vajon mi volt ennek az oka.

Fábry tisztességes kiállítását csöppet sem csorbítja az a tény, hogy a megszólított pártfőtitkár, Viliam Široký, vagy miként Fábry megszólította, a Kedves Vili elvtárs, illetve a csehszlovák párt és államvezetésben helyet foglaló „elv- és tettestársai” semmiféle hitelt nem adtak Fábry kérő szavának. Ők ugyanis bűnösnek, mi több, halálos ellenségüknek tartották Esterházyt, és ebből kiindulva nem kegyelmezték neki. Biztos vagyok benne, hogy döntésük meghozatalában, Fábry állításával ellentétben, semmilyen tekintettel nem voltak arra nézvést, hogy ezzel könnyítik

vagy épp megnehezítik-e a „csehszlovák–magyar megbékélést”. Ráadásul a magyar kommunista pártvezetést aligha érdekelte akkoriban Esterházy sorsa.

Mégis e ponton – némi kitérő után – úgy érzem, visszatérhetünk a korábban felvetett problémára, azaz a szlovákiai magyar szellemi elit hűvös távolságtartásának okaira. Melyek közül egynek nyitja érzésem szerint az Esterházyval szemben tapasztalható mai szlovák hivatalos (és nem hivatalos) elutasítottságban keresendő. Amint korábban a Fábry által említett csehszlovák–magyar megbékélés, úgy most egyesek talán a hőn áhított szlovák–magyar megbékélés érdekében gondolják azt, hogy mivel Esterházy János zavaró tényezőnek számít ebben a képletben, jobb nem beszélni róla. Pedig Mács József fentebb említett recenziójában azt is leírja, hogy a *Kegyelem életfogytig* lehangoló drámaiságán túl azért is szomorú olvasmány, mert Szlovákiában mindmáig késik az igazságtalanul elítélt néhai mártírpolitikus rehabilitálása:

/.../ „Hogy ez bekövetkezzen, ahhoz újra kell gombolni a szlovák–magyar viszony kabátját. Feje tetejéről a talpára kell állítani a dolgokat, s a teljes jogegyenlőség törvényes biztosításával, s számunkra a két legérzékenyebb területen (oktatás, kultúra) autonómiával olyan jogegyenlőséget kell teremteni, hogy a szlovákiai magyar valóban otthon érezze magát az anyaországtól elcsatolt szülőföldjén.”

Becsületes, súlyos szavak. Vajon eljutottak-e a címzetthez? Mert való igaz, hogy az otthonosság érzetének megléte (vagy épp hiánya) nemcsak Esterházy János rehabilitálásával, illetve a Mács József és mások által sürgetett jogegyenlőséggel függ össze elválaszthatatlanul, de véleményem szerint a statisztikai adatok által kimutatott egyre gyorsuló asszimilációs folyamatoknak is legfőbb gátja és akadálya lehetne. Az otthontalanság jelének vélem azt is, hogy egyre messzibb kerülünk az Esterházy által megálmodott „szlovákiai magyar család” eszméjétől, és egyre kevésbé vagyunk képesek egységes képbe vagy képletbe foglaltan látni saját múltunk, jelenünk összefüggéseit, s ebből kifolyólag a reánk váró jövő valóságát. E képbe (képletbe) ugyanis Esterházy János ügye kitéphetetlenül beletartozik, akár tudomást veszünk róla, akár nem. Erről és sok minden egyébről is beszélni lehetne, kellene Esterházy János születésének 120. évfordulója kapcsán, ha az érintettek megszólalnak egyszer...

Esterházy írókkal

Esterházy János erdélyi írókkal a budapesti könyvhét erdélyi könyvsátra előtt 1942-ben. Esterházy János mellett Kemény János és Bánffy Miklós

TÓTH LÁSZLÓ

„...annyi forró láz gyümölcse”

Fábry Zoltán és Forbáth Imre levelezése 1956–1967

Közép-európai kor- és kórtörténeti adalékok a 20. század ötvenes és hatvanas éveihöz 2.

Mikor a néma...

Fábry 1958. június 23-án küldte el Forbáthnak válogatott verseskötetéhez ígért előszavát: „...elkészült a nagy mű, és az alkotó nagyon is pihenni vágyik utána.” A költő „curriculumbát” azonban későn kapta meg, így abból már csak egyetlen adatot tudott beszúrni az írásába. Ám miután az induló Irodalmi Szemlének előre nem tud küldeni semmit, amennyiben a kiadó nem kifogásolná, ezt kínálná fel a lapnak (ellenkező esetben a Korunknak adná).¹

Forbáth következő, a Fábry-hagyatékban fellelhető, 1958. július 20-i keltezésű levelében viszont még egyetlen szót sem ejtett barátja előszaváról.² Helyette rózsásnak továbbra sem nevezhető egészségi állapotát ecsetelte, s hogy orvosa szerint nem kellene annyit dolgoznia, és óvakodnia kellene attól, hogy felizgassa magát. Ami teljes képtelenség, hiszen egyrészt most is át kellett vállalnia egy szabadságon levő kollégája feladatait, másrészt a családját is ő tartja el. Ráadásul a felesége és a kislánya is kórházban, így a fiával kénytelen „gazdálkodni”, ami azt jelenti, hogy naponta egyszer esznek („rántottát aludtтеjjelel”). Az „abszolút pénzhány miatt” valószínűleg a szeptemberre tervezett pesti útja is meghíúsul, ami írásai magyarországi „kiadását” is segíthetné, hisz tudvalevően „csak személyesen lehet dolgokat elintézni”. Ugyanekkor Pozsonyból sincs híre a verseskötetéről, sőt – „tudja a frász, hogy képzelik a dolgot” – szerződést sem kapott még. Végül azt kérdezte Fábrytól, hogy halad az *Ady igazával*, mellyel azért is jó lenne, ha mie-

¹ MTAK Ms 5381/43. – Fábry végül két írásával is szerepelt a folyóirat 1958. évi induló, I. számában. Ám mégsem a Forbáth-kötet előszavát, hanem a Szabó Béla *A család kedvence* című regénye kapcsán írt tanulmányát (*Embtertelenség kimondása*) adta a lapnak, melyet ugyancsak az ő „*Ideje már bizony*” című, nevezetes programadója vezetett be. Igaz, amint arról 1958. augusztus 9-i levele tanúskodik, az elején még az sem volt biztos, hogy egyáltalán engedélyezik-e ezen írásának megjelenését... MTAK Ms 5381/45.

² Azaz okkal feltételezhetjük, hogy e két levél között létezhetett egy harmadik is, melyben Forbáth kötete bevezetőjére (is) reflektálhatott. Erre utal, hogy Fábry július 24-én már azokat az „üdvös” javításokat is nyugtázta, melyeket Forbáth az előszavában „eszközölt”. MTAK Ms 5381/52.

lőbb elkészülne, mert amikor barátja könyveit olvassa, úgy érzi, hogy „itt ül vele szemben”, ami még a magányát is segít elfeledtetni vele (*Teplíce, 1958. július 20.*).

Itt feltehetően újabb Forbáth-levél hiányozhat (-levelek hiányozhatnak) a Fábry-hagyatékából, hiszen a legközelebbi levelet a stószí író már csak augusztus 14-i keltezéssel kapta barátjától, miközben ő július 24-én és augusztus 9-én is írt neki. Feltételezésünket az is erősíti, hogy ez utóbbiban Fábry barátja előttünk ismeretlen levelére reagál, miszerint mostani előszavában még egykori *Favágók*-kritikájánál is szigorúbb.³ Ezzel kapcsolatban ismeretes, hogy Fábry bár nem írt külön kritikát a *Favágókról*, *A költő és a valóság* című, a Korunk 1931-es évfolyamában megjelent, több verseskönyvet taglaló tanulmányában foglalkozott Forbáth kötetével is. E dolgozatát azonban a stószí kritikus a mindössze néhány évig tartó, szélsőségesen balos, rappista korszakában írta, amit az is jellemez, hogy abban az egyébként általa (is) „nagy költőnek” tartott Forbáth lírájából főleg a „koncentrált vöröst”, az „Osztályharc teljességét, világosságát, törvényes ritmusát” hiányolta, ami a jelek szerint maradandó sebet üthetett a költőn. Ezért Fábry említett, augusztus 9-i levelében magyarázatra kényszerült, mondván, hogy mostani írását a *Favágók* bírálatánál is „szigorúbbnak” minősíteni: „akusztikai tévedés”. Ugyanis, így a stószí író, „Amikor én Téged az egész tanulmányban mint költő-fenomént magyaráztlak, akkor ezzel megkaptad a legmagasabb mértéket és így, az adekvát értékelést. A *Favágó*-kritikát és ezt a mostanit nem is lehet egyszerre egy napon említeni: a mérték és az érték – és így a Te költészeted itt megnő és demonstrál. Ad valamit, mutat valamit: példázat és jelenség”. „Ezzel a legtöbbet mondtam” – összegezte Fábry, s még hozzátette: „Remélem, kiérzed az egész egységéből – e magyarázat után.”⁴

Forbáth elégedett is Fábry okfejtésével, meg nem is. Egyrészt barátja szeretetének jeleként fogja fel annak magyarázatát, ám – noha így, a vég közeledtével az „embert már nem noszogatja nagyravágyás” – továbbra is megmaradt a kívánsága, hogy olvasói megértsék és „helyes proporcióban” lássák. Ezért szerinte Fábry tanulmányából még hiányzik „néhány ecsetvonás” ahhoz, hogy „a portré teljes legyen”, vagyis „Talán még nem lenne késő”, hogy ezeket „a szöveg valamely alkalmas helyén” még hozzátegyje. De nem lelte örömét Forbáth a Korunkban sem, ahol Egon Erwin Kisch-tanulmányát „tönkrejavították”, „kb. a harmadát törölték”, és kihagytak belőle „lényeges, faktuális részeket”. És dühét, amiért „idegen kéz belemotoszkált” az írásába, Balogh Edgár hosszú levele sem tudta enyhíteni, aki szerint Forbáth írása „Nagy, erős tanulmány”, melyet azonban, akaratuk ellenére, „egy-két rövidítéssel” tudtak csak közölni (*Teplíce, 1958. augusztus 14.*).

³ MTA Ms 5381/45.

⁴ Uo. – Ebben a levelében Fábry arról is tájékoztatta barátját, hogy épp Louis Aragonnak az 1935-ös párizsi antifasiszta írókongresszuson elhangzott előadását olvasta, melyben a résztvevők között Forbáthot is megemlítette (a kongresszuson Csehszlovákiát a cseh Vítězslav Nezval, a szlovák Ján Poničan, a német Egon Erwin Kisch és a magyar Forbáth Imre képviselte).

A magyar főváros helyett,

ahova Forbáth annyira vágyott, végül csak Pozsonyba és Prágába jutott el néhány napra, amiről két levelében is beszámolt Fábrynak (szeptember 4-én, illetve szeptember 10-én). S bár Pozsonyból még Stószra is tenni akart egy kitérőt, hogy végre személyesen is találkozhassanak barátjával, mivel azonban a válogatott verseire „igen barátságosan” kiutalt előleget mégsem kapta meg, mert „nem volt pénz” a kiadóban, kénytelen volt hazafelé venni az útját.⁵

Pozsonyban egyébként Forbáthnak Lőrincz Gyulával, a kor egyik mérvadó szlovákiai magyar politikusával, a Csemadok országos elnökével volt egy hosszú beszélgetése, de találkozott kiadói szerkesztőjével, Tóth Tiborral és „néhány fiatal költőnkkel” is (levelében azonban, sajnos, nem említette a nevüket). S már az induló Irodalmi Szemle első számát is látta, melyben néhány „apró versével” szerepel, és olvasta benne Mártonvölgyi László róla írt, ám szerinte „dilettáns” tanulmányát is.⁶ Majd Fábry „*Ideje már bizony*” című lapindítóját, valamint Szabó Béla-tanulmányát dicsérte, „örömmel észlelve”, hogy „a magyar kultúrélet végre megint lendületes mozgásnak indult”. Ami szerinte nagyrészt Fábry érdeme, akinek „óriási” a tekintélye Pozsonyban, és úgy beszélnek róla, „mint egy már legendáris jelenségről”. És belekezdett „egy rövid áttekintésbe” is az első köztársaság magyar irodalmáról, mert szerinte „az embereknek [...] nincs sok fogalmuk” róla (*Teplíce, 1958. szeptember 10.*).

A következőkben Fábry két levelet is menesztett Teplícére (az egyiket még szeptember 18-án), a másikat pedig majd két hónappal később (november 13-án), melyben barátja egészségi állapota miatt aggódott („elnémultál: ami nem szokásod”). Egyúttal Forbáth születésnapjához is gratulált, kívánva neki „mindazt, amit meg akar csinálni és mindazt, amire vágyik, főképp egészséget és nyugalmat”. Emellett szerette volna, ha barátja születésnapja alkalmából a Korunk leközli a versválogatásához írt előszavát, amit azonban a lap – Balogh Edgár szerint – több okból sem tudott vállalni. „Hát – tette hozzá Fábry –: ez a Korunk nem a régi Korunk.”⁷

Forbáth hallgatását „legsötétebb depressziójával” magyarázta, melynek „részben nagyon reális oka” van: feleségét „megint vagdosták a sebészek”, ráadásul maga is komoly beteg, és gyógyulására „alig van kilátás” (*Teplíce, 1958. november 15.*). Ilyen körülmények között „ünnepelte” a hatvanadik születésnapját is, mely alkalmából számos levelet és táviratot kapott, és különböző cikkek jelentek meg róla, többek közt cseh lapokban is. S a magyar kulturális miniszter is meghívta

⁵ Mire Fábry, szeptember 18-i válaszlevelében arra biztatta őt, hogy máskor, „hasonló helyzetben”, nyugodtan induljon csak útnak az ő költségre: „Nekem nincs családom, csak könyveim!” – magyarázta. MTAK Ms 5381/56.

⁶ Lásd: Mártonvölgyi László: *Forbáth Imre hatvan éve elé*. Irodalmi Szemle, 1958. 1. sz., 52–56. p.

⁷ MTAK Ms 5381/46.

őt Magyarországra, mire azonnal be is adta az útlevelekérelmét, bízva abban, hogy januárban végre elutazhat – ha addig sikerülne „cipőt-nadrágot-ingekeket” vennie. „Ez, Zoltánom – nyugtázta Fábrynak – a rezüméje 40 éves írói és párt-emberi jubileumomnak. Nem panaszkodhatok, mindenki örömet akart szerezni az öregnek, [a] majdnem elfeledettnek s – hozzáteszem – annak, aki alig tud már alkotni s a múlt (kétes!) dicsőségének visszfényében próbál még sütkérezni.” Ám bizakodva hozzátette: „De talán a hűhó elősegíti könyvem eladhatóságát”, mire a kiadó talán hajlandó lesz vele tárgyalni egy próza-válogatásról is⁸ (*Teplíce*, 1958. december 5.).

Fábry 1959. január 14-én, újabb betegeskedések után írt ismét Forbáthnak, el-újságolva neki, hogy barátja verseskötete, mint arról egy „kiadói tisztviselőtől” értesült, már megjelent. Miközben neki is napvilágot látott egy szlovák válogatása *A béke igaza és A gondolat igaza* írásaiból (*Pravda myšlienky a mieru*, Milan Pišút válogatásában, Slovenský spisovateľ, Bratislava, 1958, 320 p.). Irodalmi Szemlebeli beköszöntője viszont akkora „port vert fel”, hogy az valóban „majdnem a lap életébe került”, de – „erdélyi kisebbségi vonatkozásai” miatt – a Balogh Edgár könyvéről írt recenziója sem jelenhetett meg, s helyette a Selma Lagerlöfről szóló írását közölték.⁹ Erdélyben ugyanekkor a Korunk „nem meri” megjelentetni az írásait (pedig Balogh Edgár szerint – jöllehet ő a lap főszerkesztője – inkább azoknak kellene jönniük a „sok fűrészpáros, száraz cikk” helyett), és Pestről is „dolgavégezetlen jött vissza” két cikke. Ilyen körülmények között nem csoda, ha „lassan elmegy az embernek a kedve az írástól”, írta Forbáthnak, és hozzátette: „Szép mesterség a miénk a szoba négy fala között, de mihelyst kirepül a szó: baj van és baj lesz veled! Botfúlóság mindenütt!”¹⁰

Két-három héttel később, február 6-án már ő is megkapta a *Mikor a néma beszélni kezd* tiszteletpéldányát, és épp azt lapozgatja „nagy örömmel” („csak a címlap borzasztó” – jegyezte meg zárójelben). Emellett némi büntudata is van, amiért tanulmányából kimaradt – s ezt csak most látja – „a versszépségekre való figyelmeztetés”. Vagyis „Túl komolyan” vette a dolgát, de úgy gondolta, a kötet értékeihez a tömör fogalmazás illik jobban, ezért el akarta kerülni az oldottabb beszédet. Elvégre „Az előszók baja mindig a túlzott áradozás”, ami szerinte majd „a felfedező, az élvező, a rácsodálkozó dolga lesz”. Egyébiránt változatlanul úgy gondolja, hogy Forbáthnak a róla – azaz Fábryról – írt verse a legjobb darabja, melyben a költő „embert, kort, küldetést megfelelő módon és – a helyzetnek és az okoknak megfelelően – hol lágy líraiságban”, hol kristálytiszt formában tár az

⁸ Forbáth esszéiből, tanulmányaiból azonban csak 1966-ban jelent meg egy válogatás (*Eszmék és arcok*. Tatran, Bratislava, 1966, 135 p.)

⁹ Az Irodalmi Szemle szóban forgó, 1958. 2. számában Fábry valóban a *Selma Lagerlöf emléke* című írásával szerepelt (120–128. p.), viszont a lap 1959. 4. számában a Balogh Edgár *Egyenes beszéd* című kötetéről írt recenziója is olvasható (*Szegényország ajándéka*, 623–628. p.).

¹⁰ MTA Ms 5381/55.

olvasó elé”, melyre minduntalan rálapoz, nemcsak mert róla szól, hanem mert izlelgetni akarja a „szépségét, igazát”.

Fábry természetesen frissen megjelent szlovák válogatását is elküldte a költőnek, remélve, hogy talán sikerül felhívnia rá és a munkáira cseh barátai figyelmét. Esetleg maga is írhatna róla, mert úgy látja, „Senki nem törődik azzal, hogy ez a fontos kultúrréteg, a cseh értelmiség” észrevegye őt. Ami akár „egy cseh válogatás” számára is előkészíthetné a talajt (mely „kiterjedhetne a *Hidak és árkok* cseh vonatkozásaira” is).¹¹ Igaz, tudja, „ez csak álom”, noha néhány éve még egy szlovák válogatásra se mert volna gondolni.¹²

Forbáth február 14-én, egy néhány soros képes levelezőlapon köszönte meg Fábry szlovák kötetét, s külön örömmel, amiért abba József Attila-tanulmányát is besorolta. Sőt már fel is hívta a könyvre néhány ismerőse figyelmét, és úgy tudja, a Rudé právo már meg is rendelt róla valamit, de szeretné, ha egy cseh Fábry-kiadás is napvilágot láthatna (*Teplíce, 1959. február 14.*). Ezzel szemben még március 13-án is arról panaszkodott Fábrynak, hogy könyvéről még mindig nem írtak a cseh lapok, aminek nem tudja az okát, holott több helyen is megígérték, hogy ismertetik. Számára ugyanis mindennél világosabb, hogy barátja kötetét „a cseh világban is propagálni kell”, mert annak „jelentősége messze” túlnő „a magyar glóbuszon”. Ugyanekkor nem sokat tehet, hisz maga is „farkasordító szellemi magányban” él, „elzárva a forrásoktól”, s tehetetlenségét az is bizonyítja, hogy egyelőre saját könyvének sincs visszhangja, melyből „alig adtak el néhány példányt”, „propaganda semmi”, és nem kapható Magyarországon sem. „Mi ez? – kérdezte. – Szabotázs? Talán csak közömbösség, érdektelenség. De akár az, akár nem, a hallgatás mindig üldöztetés, mint Pascal mondotta”. Ráadásul még az Új Szó sem írt róla (ahol csupán május 21-én recenzálta Rácz Olivér).¹³ Pedig azt remélte, hogy a hatvanadik születésnapja egy kicsit jobban ráirányítja majd a figyelmet, és több lehetőséget nyit neki az alkotómunkára. De: „Semmi, semmi”, nyugtázta csalódottan, ráadásul budapesti útja is megghiúsulni látszik, mivel már negyedik hónapja hiába várja Pozsonyból annak írószövetségi jóváhagyását. Azaz maradnak számára az „Öregség, betegség, munka, gondok”, mely körülmények között ahhoz sincs kedve, hogy tollat vegyen a kezébe, és „szellemileg csak vegetál” (*Teplíce, 1959. március 13.*). Ráadásul már harmadik hónapja Fábry sem válaszolt a leveleire; igaz, „dacára a konkrét ígéreteknek”, ő sem tudta barátja kívánságát teljesíteni, hogy a cseh lapok is írjanak szlovák nyelvű válogatásáról; Prágába készül, ott majd megpróbálja úgymond „kinyomozni ezt az obskúrus históriát”.

¹¹ Erre azonban csak 1967-ben kerülhetett sor Rákos Péter válogatásában; lásd: *Náše vlast Evropa. Československý spisovatel, Praha, 1967, 224 p.*

¹² MTAK Ms 5381/54.

¹³ Rácz Olivér: *Mikor a néma beszélni kezd.* Új Szó, 1959. május 21., 7. p. – A Forbáth-kötet ismertetésével a napilapot a Hét (Csanda Sándor a hetilap 1959. január 18-i számában) és az akkoriban csupán negyedévenként megjelenő Irodalmi Szemle is megelőzte (Sas Andor, a folyóirat az évi 1. számában).

Mindenesetre szégyelli magát Fábry előtt, önvád gyötri, és úgy érzi, benne a hiba, s hogy „ismeretlen okból újra valahogy fekete bárány” lett, amire sok jel mutat, például az is, hogy már ötödik hónapja hiába várja útlevele elintézését. Emellett az élete továbbra is „borzasztó”, a felesége ismét kórházban, azaz a háztartás gondja megint az ő nyakába szakadt, miközben maga is beteg, amit titkolnia kell a felettesei előtt, nehogy akarata ellenére nyugdíjazzák (*Teplíce, 1959. április 23.*).

Fábry csak ekkor eszmélt (ő írta így), hogy miután már hetek óta nem írt levelet senkinek, s így „ijedten nézi” maga előtt a megválaszolatlan „levél-csomót”, bizony, barátjának (is) elmaradt a válasszal. Forbáthot azonban „vén fejjel is naiv fiúnak” nevezte az általa írtak miatt, hiszen „Az irodalom – különösen nálunk: indolencia”, akik pedig „intézik: ebben élnek ki magukat”. Mert vele se bánnak jobban, ő is már vagy hatszor írt a „Könyvkiadónknak”, ahonnan válaszra se méltatták, noha ő, legalábbis a „közhiedelem” szerint, amolyan tekintélyféle lenne, még ha „semmi beleszólása és semmi praktikus súlya” sincs sehol. Ezért jobb hát nem törődni semmivel, mint ahogy ő sem tudja, hogy „írtak-e már valahol valamit” a szlovák könyvéről. Bár a hallgatás „mindenesetre feltűnő” és sokatmondó. A legfontosabb ebben a helyzetben a türelem, és ezt tanácsolja Forbáthnak is – „mindenképpen és mindenben”.¹⁴

Miközben ő is kapott egy levelezőlapot Forbáthtól, aki már harmadik hete kórházban van: „Te is fiam, Brútus?! – írta Teplícére Fábry –. Ezt megtehetem én, aki ezzel senkinek sem ártok. De Te?!” Mindazonáltal ő sincs teljesen rendben, s dőlt belőle a panasz a szlovákiai magyar irodalmi életre is, mellyel lassan neki is „egyre kevesebb érintkezési pontja” lesz. Azaz, „valahogy kezdünk kiesni belőle”, s még hozzátette: „Nélkülünk rendezkednek be.” Igazságtalan viszont Forbáth Sas Andorral szemben, aki összességében „szépen írt” róla, mindössze egyetlen bíráló megjegyzéssel illette a költő válogatott verseit az Irodalmi Szemle 1959. 1. számában megjelent, *Egy költő, aki harcos, hű fia korának* című recenziójában. Továbbá, ha Forbáth még nem tette volna meg, Fábry szívesen küldene egyet a *Mikor a néma beszélni kezd*ből Szilágyi Andrásnak is, mivel maradt még egy példánya (korábban Méliusz Józsefnek is postázott egyet a könyvből).¹⁵

A falnak fordított címerpajzs

Forbáth bő másfél hónappal később, július 20-án, néhány soros postai levelezőlapra tudatta Fábryval, hogy a változatosság kedvéért most az Ústí nad Labem-i kórházban fekszik, és az élet azon „furcsaságán” töpreng, hogy mire végre elintéződne régóta időszerű pesti útja, nem biztos, hogy egyáltalán el tud utaz-

¹⁴ MTAK Ms 5381/56.

¹⁵ MTAK Ms 5381/57.

ni (*Teplíce, 1959. július 20.*). Fábry szintén örül barátja utazási szándékának, amit tudomása szerint szlovákiai magyar részről akadályoztak eddig. Egyébként nincs jobb helyzetben ő sem, hisz például *Res poetica* című, alapvetésnek szánt Irodalmi Szemle-beli tanulmányának első részéből is „lényeges dolgokat kihagytak”, s már előre fél a „folytatástól”. De nem járt jobban az Új Szónál sem, ahová Írni! Olvasni! címmel kezdett felkérésre egy sorozatot az előző két év csehszlovákiai magyar könyvterméséről, melynek azonban csak a bevezetője és a mesekönyvekről szóló fejezete jelenhetett meg (igaz, azok is csak hosszabb várakoztatás után). A novelláskötetektől írtakat azonban nem közölték, mert – ahogy Forbáthnak magyarázta – „nagyon ráfeküdt” a műfaji oldalra, amivel a szocializmus kiépítésének ún. befejező szakaszát meghirdető XI. pártkongresszus azon határozatát negligálta, amely a kultúra és a művészetek ideológiai irányvonalának, eszmei színvonalának és pártosságának a megerősítését írta elő. „Ezt mind csak azért írom meg – így Forbáthnak –, hogy lásd, ha velem, aki az Ir. Szemle utolsó száma szerint az itteni irodalom »címerpajzsa« vagyok, így bánnak, akkor ne csodálkozz többé semmin. A címerpajzsot a falnak fordítják: a magunkfajta embereknek és irodalomnak így magja szakad, és akkor végre nincs többé semmi zavaró momentum, semmiféle szlovenszkói magyar irodalom, aki és ami voltunk negyven évig! Undor és utálat van bennem.” Olyannyira, hogy már két hete sem dolgozni, sem olvasni nem tud a feszültségtől, még jó – tette hozzá –, hogy „egy közbejött szerelem kitölti ezt az irtó űrt”.¹⁶

Barátja panaszára Forbáth is felháborodott: „Perverz világ ez! Hiszen már az csoda, hogy egy istenháta-mögötti [sic!] faluban él és hadakozik 40 év óta valaki, akit csak egy Barbusse[-szel], egy Rolland-val [sic!] lehet összehasonlítani. Ebben az esetben igenis a személyi kultusz híve vagyok s nincs az az elismerés és hódolat, amit túlzottnak tartanék egy Fábry számára! Micsoda liliputi törpék azok, akik bolhákra vadásznak írásaidban? S milyen badarság nem közölni, méghozzá megrendelt cikkeket! De érthetetlen is, hiszen az ágat fűrészelik maguk alatt...” Egyébként már hazakerült a kórházból, „12 kg-al könnyebben, súlyos depressziókkal, álmatlansággal”, dolgozni most sem tud, s szinte már csak egyetlen „foglalkozása” maradt: „prolongálni inproductív létezésemet a földön”. Ellenben háromnegyed évi várakozás után végre megkapta a turistaútlevelet, azaz hazai részről egyszerűen „negligálták” hivatalos magyarországi meghívását, és nem adtak neki szolgálati útlevelet. S bár többen is nagyon várják már a magyar fővárosban (Bölöni György, Pór Bertalan és mások „dolgoznak az érdekében”), ilyen előzmények után nem nagyon van kedve utazni, új meghívásra vár, mert „Kompromisszum lenne belenyugodni az ilyen elintézésbe, kapitulálni”, amiért éppen ő nem találhatott méltónak arra, hogy hivatalos útra mehessen Magyarországra. És hát ka-

¹⁶ MTAK Ms 5381/58. (1959. augusztus 4.) Lásd ezzel kapcsolatban: Batta György: *Színek Fábry Zoltán portréjához*. Madách Könyvkiadó, Bratislava, 1990, 132 p.

tasztrófális anyagi helyzete miatt az útiköltséget is gond lenne előteremtenie. Ráadásul a hosszas huzavona „az ottani illetékeseket” is elbizonytalanította, és most nem tudják, mi az oka a körülötte keletkezett „különös zűrzavarnak”. Úgy sejti, az egész feketelistára kerülése sógora koncepció perével, illetve bebörtönzésével lehet összefüggésben, de hogy már nyolcadik éve sújtják őt emiatt, azt „nem könnyű normális ésszel” felfognia. Miként azt sem, hogy *Az éjszaka félelme ellen* címmel már három hónapja leadott új kéziratára: „válogatott groteszkjeire” a kiadótól egyelőre választ sem kapott. Azt azonban, hogy gondok lehetnek vele, abból sejti, hogy tudomása szerint a Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó magyar szerkesztőségének új vezetője, Ján Poničan, aki maga is költő volt, „nincs megkötve” a verseitől, s kéziratát – „a műfaj problematikus” volta miatt – biztos, ami biztos, három lektornak is kiadták véleményezésre (Dobos Lászlónak, az Irodalmi Szemle főszerkesztőjének, Ctibor Štítnický műfordítónak és Andrej Mráz akadémikusnak). És elégedetlen válogatott verseskötete magyarországi fogadtatásával is, mivel úgy tűnik, ottani barátai lelkesedése sem volt elegendő ahhoz, hogy akár egyetlen kritika is megjelenjen róla, amire azért is nagy szükség volna, mert „a könyvet senki sem vásárolja”. Mi több, egyelőre még a Korunk sem vett tudomást „a beszélni kezdő némáról”, miként Fábry előszaváról sem, pedig „tőlük igazán megérdemelték volna”, hiszen – még Gaál Gábor idejében – mindketten „szorgalmas munkatársai” voltak a lapnak. Ami pedig Fábry új szerelmét illeti, nagyon örül neki, s az agg Kossuth és az öreg Ibsen jutott róla eszébe, meg Zola *Pascal orvosa*, hisz, mint írta, „Nincs nagyszerűbb természeti tünemény, mint látszólag kialvóban levő vulkánok váratlan kitörése...” (*Teplíce, 1959. augusztus 17.*)

„Izolációban élünk...”

1959 szeptemberében költőnk végül mégis eljutott a magyar fővárosba – tudósítja barátját egy, Halászbástyát ábrázoló képes levelezőlapon –, ahol „Sok régi-jó baráttal, elvtárossal” sikerült találkozni, akik Fábrynak is mind nagy tisztelői. A Bölöni Györggyel tervezett fontos megbeszélésére viszont nem kerülhetett sor, aki aznap reggel, szeptember 11-én halt meg, amikor találkozniuk kellett volna. Egyébként voltak, akik Forbáth Magyarországra költözésének ötletét is felvetették, de hát – így ő – „mi hasznuk lenne egy nyavalyás, vén kutyából, aki már ugatni is alig tud”. Hisz most is kórházból ír, ahova hazatérte után rögtön be kellett vonulnia (*Budapest, 1959. szeptember 14., ill. Ústí nad Labem, 1959. október 15.*). Fábry azonban még október 19-i kurta levelében is amiatt méltatlankodott, barátja nem számolt be neki a magyar főváros-beli napjairól, s „rövid lapja” olyan, mintha ki sem mozdult volna. És még ő vár tőle „kimerítő levelet”, meg aztán úgymint csak „keserűségekről” tudna írni, majd megismételte, hogy előtte is kezde-

nek „a sorompók lecsapódni”.¹⁷ Forbáth Fábry e levelére adott válaszát (egyelőre?) nem ismer(het)jük, mert a stószai hagyatékban csupán a november 10-én feladott levelének a borítékja van meg, maga a levél egyelőre ismeretlen számunkra. Igaz, erre Fábry sem válaszolt, mondván, hogy azt Forbáth sem sürgette, írta Teplicére december 11-én, bár az elmúlt hetekben ő sem volt valami jól, aminek fő oka „az a támadás”, mely egy hónapja érte a Szlovák Írószövetség magyar „szakosztályának” (tagozatának) a csehszlovákiai magyar költészetéről rendezett vitáján, ahol többen is kifogásolták a *Fiatall szlovákiai magyar költők* antológiájáról alkotott nézeteit kifejtő, Irodalmi Szemle-beli tanulmányát, a *Res poeticát*.¹⁸ „A senkik – írta Forbáth Imrének Fábry –: a Bojsza-Barsi Imrék – és sajnos Babi is (aki a Brútus-szerepet vállalta) kimondották, hogy én az én vox humánámmal meghaladott álláspont vagyok, sőt – ellenség.” Amin, ha – Fábry szerint – az egész „nem lenne része egy [...] szervezett kampánynak”, nevetni is lehetne, s nem volna több közönséges „huligán-támadásnál”. Emellett a kiadó legújabb könyvével, a *Palackpostával* is „kétkulacsos politikát folytat”, mivel, mint hírlík, olyan „externistákat” (is) foglalkoztat, akiknek „az a feladatuk, hogy vétót mondjanak” egy-egy kézirat fölött, s akik, mint hallja, az ő kötetét is „komoly kifogásokkal” illették. Vagyis, írta Forbáth legutóbbi, a pozsonyi magyar kiadóval kapcsolatos kifakadásaira célozva: „most már mindketten egy közös sorsra jutunk” – az elhallgatására. Aminek az ő esetében – „aki itt mégiscsak cím- és névadója voltam az itteni magyar irodalomnak” – nem lehet más célja, mint annak „lezüllesztése” és „likvidálása”, ami úgy érhető el legkönnyebben, ha őt „kirekesztik” és „likvidálják”, vagyis az út rajta keresztül „vezet át”. És az a bűnük Forbáthtal: „hogy még nem dögöltünk meg!” – amihez még hozzátette: „Bár ezek a támadások és fúrások – mert tudják, hogy hatnak a szívre – végeredményben ezt a célt is szolgálják”.¹⁹

Az ezúttal egy prágai klinikáról Teplicére – bár gyógyulatlan – hazatérő Forbáthot „szörnyen felizgatta” Fábry levele, és egy prágai képeslapon azzal vizsgasztalta, hogy úgy tudja, „nagyon sokan a Te pártodon vannak és visszautasítják a törpék üzelmeit”, ezért az író ne törődjön velük, hiszen azok „jelentéktelen

¹⁷ MTAK Ms 5381/59. – Forbáth, 1959. december 26-i levelében mégis visszatért szerinte sikertelen budapesti útjára, hiszen amellett, hogy Bölönivel már nem találkozhatott, egész idő alatt maga is beteg volt, s csak néhány napig bírta ki „úgy-ahogy”, majd gyorsan hazautazott. Egy-szersmind két kézírata elhelyezésével is kudarcot vallott (az egyikhez Illés Béla ígért előszót), de egyikhez sem talált kiadót. De Pozsonyban – illetve, ahogy írta, Bratislavában – sem járt jobban, ahonnan, „udvarias levél kíséretében”, „válogatott groteszkjeit” küldték vissza, s ahol nem akarnak hallani válogatott versei második kiadásáról sem. Szóval, írta Fábrynak, „leégtem minden vonalon”. Lásd: Forbáth Imre: *Bábel tornyában lifiboy. Versek, aforizmák, esszék, tanulmányok, levelek*. Válogatta és szerkesztette: Tóth László. Szlovákiai Magyar Írók Társasága, Dunaszerdahely, 2017, 173. p.

¹⁸ Fábry tanulmányát lásd: *Res poetica. Fiatall költőink antológiájáról*. Irodalmi Szemle, 1959. 2. sz., 298–314. p. és 1959. 3. sz., 463–478., a vitához pedig Turczel Lajos bevezetőjét (*Költészetünk helyzete és problémái*. Irodalmi Szemle, 1959. 4. sz., 565–581. p., az eszmecsere összefoglalását pedig: *Szocialista irodalmunkért*. Uo., 581–585. p.).

¹⁹ MTAK Ms 5381/60.

epizódusok” csupán „egy olyan igazán nagy életben”, amilyen az övé (*Teplíce, 1959. december 17.*) Fábryt aggasztja, hogy barátja továbbra sem érzi jól magát, s „hosszú levél helyett” csupán egy kurta képeslapszöveget írt neki: „Betegség, mindig betegség”, morfondírozott december 22-i levelében, holott fordítva kellene lennie, s nem úgy, hogy mire az embernek „benő a feje lágya” és „szellemileg is megéri”, romló fizikai állapota már nem nyújthatja azt, amire képes lenne. Jó hír viszont, hogy a budapesti Kortárs decemberi számában „nagyon szép írás” jelent meg Nádass Józseftől Forbáth kötetéről. Ami pedig az ellene indított támadást illeti, már Pesten is tudnak róla, s ahonnan többen is szintén a szolidaritásukat fejezték ki, ami igencsak jólesett neki.²⁰ Mire a költő a Nádass-recenzióhoz – december 26-i levelében – fanyar (ön)íroniával fűzte hozzá, hogy ezek szerint talán mégiscsak kap ő is némi „helyecskét irodalmunk történetében, valahogy úgy, mint ahogy most kiássák a multból pl. a századvég kisebb költőit”. Majd Turczel Lajosnak a Szlovák Írószövetség magyar tagozata költészeti vitáját összefoglaló előadását említette, azzal, hogy maga is szükségesnek látja „nyíltan feltárni fejlődésünk fény- és árnyoldalait [Forbáth Imre kiemelése – T. L.]”, hiszen: „Izolációban élünk s ennek egyik következménye az irodalmi termelés eléggé alacsony nívója. Ösnemzéssel nem lehet néhány év alatt kitermelni mennyiséget és minőséget.” S abban, hogy a folyamatok kedvező irányt vettek, szerinte az „éber, meg nem alkuvó, harcosan humanista” Fábrynak is nagy szerepe van, amit „nem lehet elégszer hangoztatni”. Mert bizonyos, hogy „akit támadnak és védenek” – mint őt – és „ilyen dühvel és szenvedéllyel, az nem a múlté, hanem élő erő, állandó energiaforrás” (*Teplíce, 1959. december 26.*)²¹

Közben a Petőfi Rádióban Pándi Pál foglalkozott Forbáth kötetével, mire a költő egy, a prágai zsidótemetőt ábrázoló képeslapján kérte Fábryt, hogy megírhatná, mi is hangzott el róla a műsorban. De érdekelné továbbá, hogy „Mi újság a szlov. magy. berkekben”, hiszen már sem a Hetet, sem az Irodalmi Szemlét nem kapja, azaz: tökéletesen ignorálják őt (*Teplíce, 1960. január 18.*). Pedig, írta Fábry négy nappal később, január 22-én, tehát postafordultával Forbáthnak, sajnálhatja, hogy nem tudta meghallgatni Pándi „komoly értékelő – és nagyraértékelő” rádióelőadását a *Mikor a néma beszélni kezd*ről, aki „többet mondott”, mint addig bárki, ami kétségtelenül „nagyon jó jel”. Pándi írása – amit a „legjobb verselők” [értsd: előadóművészek – T. L.]: Horváth Ferenc és Keres Emil egészítették ki a költő verseivel – valószínűleg az Élet és Irodalomban is megjelenik majd, mint legutóbb a *Fiatal szlovákiai magyar költők* antológiájáról szóló értékelése, ám ha mégsem, Fábry megírja neki, hogy küldje el a szöveget Forbáthnak is. További jó hír, hogy úgy tudja, Szalatnai Rezső is „nagyon szépen” írt a Magyar Nemzetben

²⁰ MTA Ms 5381/62. – Nádass József írását lásd: *Forbáth Imre: Mikor a néma beszélni kezd*. Kortárs, 1959. december, 12. sz., 943–945. p.

²¹ Lásd a 17. sz. jegyzetben!

– az ő szlovák nyelvű kötetével együtt – a Forbáth-válogatásról.²² „Ne féj, öreg fiú – összegzi a stószí író –, minket már nem lehet eltemetni.” És szerinte az is jó jel, hogy „A Hét huligánjainak” – Barsi-Bojsza Imrének és Bábi Tibornak – ellene indított támadását ellensúlyozni tudta az Új Szóban megjelent háromrészes cikksorozatával,²³ melyet a Magyar Nemzet is átvett. Végül hosszas halogatás után a *Palackposta* körül is „megindult a zajgás”, s bár „bizonyos kiigazításokat” is várnak tőle, a kiadóban úgy sürgetik, „mintha ettől a könyvtől függne az üdvösségük”. Ha pedig az ő könyve körül helyükre kerülnek a dolgok – „Mert eddig nagyon foghegyről beszéltek” vele –, akkor Forbáth könyve „miatt és érdekében” is szót emelhet majd. Ellenben ha barátja kapcsolatot találna a cseh Plamen felé, miután Fábrytól nemrég megrendeltek egy ismertetőt az „itteni magyar irodalomról”, melyben persze magáról nem írhatott, talán most „hajlandók lennének” az ő könyvét is ismertetni, ezért Forbáth ismét megpróbálhatná, „ami tavaly nem sikerült”.²⁴

A költő következő, illetve Fábry e levele elkerülte egymást, mivel mindkettő ugyanazon a napon íródott. Forbáthnak ugyanis közben eszébe jutott, hogy még a múlt év augusztus 15-én a prágai Literárni noviny Břetislav Truhlártól *Harcos esztétika* címmel mégis közölt egy ismertetőt Fábry szlovák válogatásáról, vagyis, írta Stószra, „mégiscsak létezünk, bár ha vannak, akik már csak nekrológusainkat kívánnák olvasni”. Sajnálatos viszont, hogy – noha Magyarországon már rég nem kapni a könyvét – a pozsonyi kiadó hallani sem akar annak második kiadásáról, márpedig „Mit ér egy költő, ha praktikusán olvashatatlan” [értsd: nem olvasható – T. L.]? (*Teplíce, 1960. január 22.*) Miután azonban Forbáth stószí barátja január 22-i levelére már nem válaszolt, Fábry március 1-jén aggódva kérdezte egészségi állapotáról, s azzal vigasztalta, hogy úgy tűnik, „Pesten kivilágosodott körötted”, hisz több más, a kötetéről szóló írás mellett, a Népszabadság is közölte róla Pándi Pál rádióelőadását.²⁵ De leveleik most is elkerül(het)ték egymást, mivel Forbáth március 3-i levelében elismerte, hogy a cseh folyóiratokkal kudarcot vallott, hiszen egyiknél sem járt sikerrel a szlovák Fábry-válogatás ismertetése ügyében (a Literárni noviny kerek-perec visszautasította őt; a Plamen még csak nem is válaszolt a levelére; prágai barátjuk, Tilkovszky Béla pedig „hihetetlenül megbízhatatlan ügyek elintézésében”. Közben azonban Pándi Páltól is levelet kapott (aki mindkettőjük elnézését kérte, amiért a Népszabadság-beli írásából kimaradt a Fábry előszavára vonatkozó passzusa), illetve a Petőfi Rádió is elküldte neki a ver-

²² Lásd: Szalatnai Rezső: *Forbáth Imre – Fábry Zoltán*. Magyar Nemzet, 1960. január 13., 4. p.

²³ Fábry Zoltán: *Fülemülék nyomában. A német fasizmus természetrajzához*. Új Szó, 1959. december 12., 6. p.; 1959. december 17., 7. p.; 1959. december 19., 8. p. – Amint azonban egy későbbi, 1960. március 7-i, Forbáthnak írt levelében megjegyezte, e sorozatából is „sok dolgot kihagytak”. MTAK Ms 5381/63.

²⁴ MTAK Ms 5381/65.

²⁵ MTAK Ms 5381/64. (1960. március 1.) – Lásd ezzel kapcsolatban: Pándi Pál: *Mikor a néma beszélni kezd. Forbáth Imre verseiről*. Népszabadság, 1960. január 30., 8. p.

seskötetéről készült műsorát. Amúgy változatlanul kétségbeejtő helyzetben van, mert újból kénytelen munkába állni, pedig még mindig nagyon beteg. „De nem tudunk megélni így”, írja, anyagi helyzetük szörnyű, nyakig ülnek az adósságban, a krónikus ekcémája miatti viszketegsége örületbe kergeti, álmatlanságtól szenved, s gyakoriak „angina pectoris rohamai” is: „Dögrováson vagyok – panaszkoltam –, és unom is így az életemet, de a nagyon csábító öngyilkosság nem megoldás, ahol egy beteg feleség és két gyermek van, akikről gondoskodni kell.” S még hozzátette: „Jaj, pedig már mennék, elegendő volt. Ha egy ember néha nem alszik heteken át többet 2–3 óránál, úgy keresné a nirvánát 1–2 tucat bevált tablettával [sic].” De a legutóbbi kórházi kezelése is maga volt a pokol. Különbösen is, Pozsony számára már halott, a leveleire nem válaszolnak, s az Irodalmi Alap is elutasította az ösztöndíjkérelmét. „Embertelen magányosságában” legalább Fábry gyakrabban írhatna neki (*Teplíce, 1960. március 3.*).

Utolsó mohikánok

Fábry sincs jól, nem tud dolgozni, a kiadó azonban újabb pótlást kér régóta készülő könyvéhez, a *Palackpostához* („Ez már egy külön regény, hogy két év óta mit csinálnak ezzel a kézirattal”). Írt viszont Balogh Edgárnak, s megkérdezte tőle, nem szégyelli-e magát a Korunk, hogy „máig sem írt” Forbáth könyvéről (s az ő előszavát sem akarták lehozni).²⁶ Miután pedig kerek egy hónapig erre a levelére sem kapott választ Forbáthtól, április 8-án újból egészségi állapotáról kérdezte. „Lassan úgy egymásra vagyunk utalva, mintha már csak mi ketten lennénk utolsó mohikánok – foglalta össze helyzetüket. – És azok is vagyunk, és úgy is bánnak velünk.” Bár *Palackpostája* lassan sínre kerül (azaz „egy utolsó kozmetikai beavatkozás után kegyeskednek kiadni”), most attól retteg, „mi lesz benne, illetve mi marad majd az eredetiből”.²⁷ Forbáth egy április 12-én, postafordultával küldött levelezőlapon mentegette magát, amiért hosszabb ideje nem válaszolt a barátjának: továbbra is súlyos gondok „nyomorgatják”, betegen is munkába kell járnia stb. A *Fülemülék alkonya* azonban „mestermű” és kora „fontos dokumentuma”, s „csak Barbusse és Rolland legjobb publicisztikájához” tudja mérni. S türelmetlenül várja a *Palackpostát* is, remélve, hogy „mégsem fogják megnyomorítani”. Ám a Korunkat továbbra sem érti, s „amit Edgár ír, nem kifogás” (*Teplíce, 1960. április 12.*). A rákövetkező hónapban ellenben már hosszabb levéllel jelentkezett

²⁶ MTAK Ms 5381/63. (1960. március 7.) – Közben kiderült, hogy a Korunk azért nem tudott íratni Forbáth könyvéről, mert nem kapták meg, így következő levelében Fábry számon kérte a költőt, hogy ő vagy a Kiadó miért nem küldött példányt a lapnak. MTAK Ms 5381/67. (1960. április 8.)

²⁷ MTAK Ms 5381/67. – „Utolsó mohikán”-metaforájához Fábry később is visszatért, például amikor a következőképpen zárta 1962. március 15-i levelét: „Írj. Hisz csak ketten vagyunk és maradtunk itt utolsó mohikánok”, s még hozzátette: „Kár lenne értünk.” MTAK Ms 5381/81. – Amire Forbáth is sietve rábólintott: „Igen. Igen, Zoltánom, szomorú história...” (*Teplíce, 1962. március 19.*)

Fábrynál, ám ez is tele volt panasszal. Márciustól résznyugdíjasként dolgozott tovább, amit azonban a hivatal két hónap után megszüntetett, mert „valamivel többet keresett a megengedettnél”. Nem történt előrelépés versei cseh kiadása terén sem, hiába tárgyalt ez ügyben Tilkovszky Béla egy cseh kiadóval, mert az egy idő után lemondott a szándékáról, ami már meg sem lepte Forbáthot – inkább az volna új, írta, ha sikere lenne „körömszakadásos harcok nélkül”.²⁸ Ezzel szemben elkezdte írni az emlékezéseit, s most ezzel tölti ki „álmatlan éjszakáit” (*Teplíce, 1960. május 16.*). Forbáth levelére Fábry május 30-án válaszolt röviden, mivel épp Kassára készült kivizsgálásra. Az Új Szóval maga is elégedetlen, ahol most ismét nem hozzák az írásait, hiába dolgozik. Emellett a szerkesztőségben – hogy „megszégyenítse” őket – saját honoráriumára terhére előfizette Forbáthnak az Irodalmi Szemlét, s most arra kíváncsi, hogy küldik-e már neki a lapot.²⁹

A következő Fábry-levél a Forbáth-hagyatékban november 8-i keltezésű, miközben a kettő közti időszakban a somorjai Fábry-hagyatékban nyolc (!) Forbáth-levél és -levelezőlap található (július 7., augusztus 1., augusztus 14., augusztus 27., szeptember 10., szeptember 22., október 22. és november 6.). Forbáth ezekben legtöbbször Fábry egészségi állapota, illetve – mint orvos – betegsége és orvosi leletei felől érdeklődött. Úgy tervezte továbbá, szeptemberben kiveszi évi szabadságát, hogy – mint azt 1958-ban is szeretne volna³⁰ – végre Stószra is elmehessen barátjához (*Teplíce, 1960. július 7., ill. uo., 1960. augusztus 1.*). Szeptember 22-i, pozsonyi levelezőlapja szerint azonban innen mégsem Stósz felé indult, hanem haza, mert a harmadik napon megint súlyos szívrohamra volt (*Teplíce, 1960. szeptember 22., ill. uo. október 22.*). Kurtára sikeredett pozsonyi útjáról kicsit később, november 6-án számolt be barátjának, ahol többek között Bábi Tiborral is beszélt, „jól leszidva” őt, ahogy Fábryval „viselkedett”, és figyelmeztette, hogy sürgősen „tegye jóvá” a dolgot. Amúgy „Hihetetlenül hiú”, akinek miután megjegyezte, hogy „nem ártana neki és kollégáinak kissé művelődni és még tanulni a költői mesterséget”, egy félórás „szózuhataggal” válaszolt neki, mire Forbáth „Elnémulva retirált”. S dührohamot kapott a kiadóban is, ahogyan bántak vele. A pozsonyi magyar irodalmárok közt szerinte Tóth Tibor a „legkvalitásosabb”, ám ő most „Visszavonulva és telítve keserűségekkel, otthon fordítgat”. És megint találkozott Lőrincz Gyulával, akit ezúttal sem sikerült „rábeszélnie”, hogy „tegyen érte végre valamit”. Kassára hirtelen rosszullete miatt nem jutott el, bár szeretett volna előzetes „bejelentés nélkül megjelenni” Fábry betegszobájában, „Hiszen – magyarázta levelében – 40 év után talán mégis jogom lenne az egyetlen embert, akit fenntartás nélkül szeretek és becsülök, végre személyesen is megismerni” (*Teplíce, 1960. november 6.*).

²⁸ Forbáth verseinek cseh nyelvű kiadására végül 1964-ben került sor; lásd: *Až němý promluví*. Ford.: Jestřáb, Vojtech. Československý spisovatel, Praha, 1964, 87 p.

²⁹ MTAK Ms 5381/68.

³⁰ Lásd az 5. sz. jegyzetet!

Fábry, e Forbáth-levél után két nappal, november 8-án írt barátjának hosszabb hallgatása okáról: „...nem tudtam jobb lábamra állni... Mozogni csak kapaszkodva tudtam... Két hétig feküdtem...”, ami teljesen visszavetette a munkában. Majd a *Palackposta*-beli kiadói beavatkozások miatt bosszankodott, mely „olyan csonkításokkal, kihagyásokkal fog megjelenni”, hogy a legszívesebben – ha még lehetne – megtiltaná a kiadását (Ady-tanulmányából például kihagyták a középső fejezetet, Ady-idézeteket töröltek ki belőle stb.). Ugyanitt a kéziratát (kéziratait) támadó „barbarizmust” is ostorozta, aminek következtében „az Ügy szenved végeredményben sérelmet és törpül a törpítőkhöz”, azaz „a *Palackpostát* útközben foghíjasra rágták az ellenőrzők”, aminek summázata: „Kicsinyes bürokratizmus itt is, mint mindenütt!” Szinte már írnia sincs kedve, nehogy úgy meghúzzák az írásait, hogy végül rájuk sem ismer: „Sokra vittük! – írta Forbáthnak. – Mi lett a szárnyalásainkból? Miért kell mindig nyesegetni a szárnyakat?”³¹

Forbáth december 31-i postai levelezőlapja alapján feltételezhető, hogy Fábry barátja november 6-i levelére is válaszolt, illetve november 8-i levelén kívül még egyet írt neki, ezek azonban szintén hiányoznak a Forbáth-hagyatékból. A költő pedig még az esztendő utolsó napján is arra biztatta Fábryt, hogy ne törődjön a támadóival, illetve a „fajankók pletykáival”, hiszen „törpéinket két dolog ingerli leginkább: az, hogy Te még beszélsz és az, hogy én már hallgatok” (*Teplíce, 1960. december 31.*). Ami pedig a *Palackpostát* illeti, melyet Fábry időközben elküldött neki, nem ismer „megrázóbb, személyesebb, lelkekbemarkolóbb dokumentumot” barátja írásainál, élükön *Az idő igazával*, és messzebbre kell nyúlnia, hogy „hasonlóra találjon”, ami talán Andreas Gryphius szonettje, *A haza könnyei. Anno 1636* lehetne (*Teplíce, 1961. február 9.*).

(Befejezés a következő számban)

³¹ MTAK Ms 5381/72.

Kilátó – 10 x 10 cm, zománc, 2020

Z. Németh István: *Tejfehér kód* című kötetéről

Z. Németh István *Tejfehér kód* című keményfedelű kötete mutatós, kifogástalan borítót kapott kiadójától, a Vámbéry Polgári Társulástól, pontosabban a kötet tervezőjétől, Rácz Évától. Ha a szerző korábbi köteteivel kapcsolatba került és megbarátkozott olvasó megveszi, elégedetten helyezheti el könyvespolcán a szerző korábbi munkái közé, melyekből azért hál' Istennek van pár. Már felsorolásuk is sokat mond: nyolc verseskötet, nyolc gyermekverses kötet, négy novellákat és elbeszéléseket tartalmazó kötet, két regény, két humoreszkekkel teli kötet, egy gyermekszínmű és három meseregény alkotja az eddigi életművet. Z. Németh nem tétlenkedett az elmúlt években.

A legutóbbi kötetének a címe azonban minden bizonnyal meglepetés az olvasó számára. A *Tejfehér kód* cím ugyanis nem vall Z. Németh Istvánra. Legalábbis a kötetben szereplő írások szerkesztése alapján nem. Mert ugye milyen színű lehet a kód? Fehér. Esetleg szürke. (Más színekben csak elvetemült szürrealisták, impresszionisták és futuristák gondolkodhatnak.) Z. Németh esetében azonban a felkészült olvasó „tudni véli” és joggal elvárja, hogy a Z. Némethi-i kód minden lehet, csak fehér nem. És azt, hogy milyen színű, azt persze mindig – és ezt hangsúlyozzuk! – mindig csak az utolsó bekezdésből tudhatjuk meg.

Ez alól egyetlen kivétel lehetséges, és ez pedig – paradox módon – a *Tejfehér kód* című írás, amelyben az élethelyzetek örökös körforgásának vattapuha bélelése kapja ezt a „nem várt” színt. Az ismeretlen erdőt(?) elborító, mindent magában rejtő hatalmas kód, mely itt van mellettünk, sőt mi több, ezt az ismeretlen kódot ráadásul őrzik is valakik – persze csak úgy tessék-lássék, hiszen egy gyermeki ésszel bíró lény is játszva behatolhat a titkokat rejtő valamibe –, szóval ez a kód ebben az esetben megbocsáthatóan fehér maradhat, itt válik értelmezhetővé a színválasztás. A *Tejfehér kód* – miként Z. Németh írásainak nagy része – mint-ha akváriumban játszódna. Sehol-ország lakóiról semmi közelebbit nem tudunk meg, csak annyit, amennyi a történet, pontosabban a poén (!) feltétlen megértéséhez szükséges. A *Tejfehér kód*ben fantázianeveken szereplő gyerekek vezetik el az olvasót az élet olykor értelmezhetetlen körforgásába. Z. Németh nem fogalmaz meg kérdéseket, és válaszait sem hagyományos módon fejt ki. A hatalmas, ijesztő ismeretlen szomszédságában élőket nem foglalkoztatja, mi ez a kód, honnan került ide, miért őrzik? Az akvárium öntörvényűsége nem tűr kérdéseket, mind-

azonálat a figyelmes olvasó felfedezi az analógiát. Mi vajon nem állunk éppoly értetlenül a „mellettünk” gomolygó tudományos felfedezések és az élet legalapvetőbb kérdéseinek ködével szemben? Vajon mi képesek vagyunk a mellettünk zajló, életünk folyását meghatározó, befolyásoló ismeretlen gazdasági, tudományos és kulturális erővonalak körülírására, meghatározására és megválaszolására? Nos, a válasz, amit Z. Németh nem mond ki: nem. Miként a címadó történetben, az életben is sokszor Drümő érthetetlen beszédével szembesülünk.

Ez a drümői attitűd – tehát a váratlan, csattanóra kihegyezett befejezés – egyébként az írások nagy többségének jellemzője. Z. Németh István szellemi rokonaként – bár sokukat említhetnénk – elsősorban William Sydney Portert, legismertebb írói álnevéen O. Henryt említhetném, hiszen írásaik nagy részében – azok végszavaként – mindkettőjüknel visszaköszön a meglepetésnek szánt fordulat. Az író hétköznapi életünk hétköznapi hőseit állítja kivételes, meghökkenítő próbák elé, és kivétel nélkül az utolsó percre, bekezdésre tartogatja a meglepő felismerést rejtő megoldást.

A tizenhét hasonló módon megszerkesztett írás tartalmát felesleges felsorolni – váratlan, az olvasói igényt színvonalasan kielégítő történetek ezek –, s miképp a krimiregény végét, úgy ezeknek a történeteknek a poénjait sem illő elárulni. A felfedezés, felismerés és meglepődés örömét hagyjuk az olvasóra!

Afféle „egypercesek” kategóriába sorolhatjuk a *Tíz bolha* „bolhacsípését”, hiszen ezek a rövid írások odatehetők Örkény egypercesei mellé. Szellemes, ötletgazdag, szórakoztató írások, látszik, hogy a szerző szívesen lubickol bennük, otthon érzi magát ebben a műfajban.

A *Tíz bolha* ellenpontjaként értelmezhetőek a *Fecnik és pacák*. Ezt a nyolc írást szívem szerint kihagytam volna a kötetből, és inkább egy más összeállításban, más kötetben szerepeltettem volna. Az alapiskolai élmények ilyesfajta „feldolgozása” nem képes különösebb irodalmi élményt generálni az olvasóban, az egy-szeri történetekből igazi poénokra sem futja, s éppen ezért a legkevésbé alkalmasak arra, hogy a többi, ötletgazdag fordulatossal írással egy kötetben szerepeljenek.

Mondom mindezt annak tudatában, hogy elolvastam a kötet záró írásait, „*A verskedvelő anyajegyűzér*” három „beismerését” is. Ezekben az írásokban bontakozik ki igazán Z. Németh tehetsége, sziporkázó gondolatvezetése, szójátékokban való jártassága. (Már csak eme három írásra való tekintettel sem alkalmas a „fecniket és pacákat” ugyanebben a kötetben közölni!) Az említett írások ötletzuhatagában „*egy olyat sem tudnék kiemelni, amelyikre undorral bekent ujjal kéne mutogatni*”. A kötet legértékesebb írásait olvashatja az olvasó, s folyamatosan jut el a felismeréshez: (a szerző) „*megettől tartalommal hátrahagyott, a talajba jócskán belemélyedt lábnyomait*”.

A magával ragadó olvasmány még arra is képes, hogy elfeledtessen velünk egy kis történelmi hamisítást, nevezetesen, hogy kavicsot nem Diogenész, hanem Démoszthenész rakott a nyelve alá, hogy a szónoklásban való jártasságát ilyképp is erősítse, és fogyatékoságát eltüntesse.

Z. Németh István irodalomban való jártasságához nem fér kétség, s reméljük, hogy hamarosan újabb értékes kötetekkel szórakoztatja olvasóit!

(Z. Németh István: *Tejfehér köd, Vámbéry Polgári Társulás, 2020*)

VÉGH ZSOLDOS PÉTER

Guillermo Arriaga: Menteni a tüzet – *Salvar el fuego*

„Ha a házam leégne, mit mentenék meg? A tüzet menteném meg.”

Jean Cocteau

Guillermo Arriaga mexikói író a magyar nézők jobban ismerik, mint a magyar olvasók. Nevéhez fűződik a *Korcs szerelmek* (eredeti címe *Amores perros*), egy 2000-ben bemutatott filmdráma forgatókönyve és két további világsikert aratott filmdráma forgatókönyve is: a 2003-as *21 gramm* (eredeti címén *21 grams*) és a 2006-os, Golden Globe- és Oscar-díjnyertes *Bábel c.* amerikai–mexikói–francia mozi. E filmtrilógia minden egyes darabja nemlineáris narratív szerkezettel elmélkedik az életről és a halálról.

Tavaly Arriaga nyerte a hispán világ nívós irodalmi elismerését, az Alfaguara-díjat, mellyel 175 000 dollár és Martín Chirino szobra jár. A zsűri véleménye szerint „a *Salvar el fuego* polifonikus regény, amely intenzíven és rendkívüli dinamizmussal mutatja be az erőszak történetét a mai Mexikóban, ahol a szeretet és a megváltás továbbra is lehetséges. A szerző a vizuális erőt, valamint a köznyelv újjászületését használja fel ahhoz, hogy bemutassa a nyugtalanító valóságot”.

A regény 659 oldalon meséli el annak a lebilincselő történetét, hogyan képes a két főhős áthágni az örület, a vágy és a bosszú határait. Marina koreográfus, vállalkozó férjével és három gyermekével kényelmes jólétben él. José Cuauhtémoc a társadalom legalsó rétegéből, a nyomor legalsó bugyrából származik. Egy gyilkos, akit ötven év szabadságvesztésre ítétek, egy vérszomjas, mindenre elszánt fenevad. A két ember között egy valószínűtlen kapcsolat alakul ki. A nő fokozatosan merül el egy ismeretlen és brutális világban, mígnem leszáll az izzás legmélyebb pontjára.

A regényre mély shakespeare-i tónusok, szédületes iram és érzelmi magasfeszültség jellemző, mely hitelesen képezi le a mai mexikói társadalom ellentmondásait. Ízelítőül, íme a mű első oldala:

Kiáltvány

Ez az ország két részre szakadt: azokra, akik félnek és azokra, akik tele vannak dühhel...

Ti, polgárok, ti vagytok azok, akik félnek.

Féltek, hogy elveszítitek az ékszereiteket, a drága karórátokat, a mobiltelefonjaitokat.

Féltek, hogy megerősokolják a lányaitokat.

Féltek, hogy elrabolják a fiaitokat.

Féltek, hogy megölnek benneteket.

A félelem rabjai vagytok.

Be vagytok zárva páncélautóitokba, éttermeitekbe, mulatóitokba, hülye plázáitokba.

Beástátok magatokat a fedezékbe.

Be vagytok temetve.

Mi a dühhel élünk.

Bósz dühhel, örökre.

Nincs semmink.

A lányaink megerősokolva születnek.

Fiaink elrabolva.

Élet nélkül, jövő nélkül, semmi nélkül születünk.

De szabadok vagyunk, mert nem félünk.

Teszünk rá, hogy a sárban nővünk fel szar között, nem érdekel, hogy eltemetettek a börtöneitekben, hogy hullaházaitokban végezzük, mint névtelen tetemek.

Szabadok vagyunk.

Képesek vagyunk megélni a szemétdombon, nyeljük a szennyvízcsatornák rohadt páráit, brunyát iszunk, fertőzött vizekbe merülünk, fosástól, vérhastól, has-tífusztól és szifilisz-től szenvedünk, mocsokban alszunk, nem fürdünk, izzadságtól és kosztól bűzlünk, meg a haláltól, nem érdekes, ellenállunk.

Petyhüdt húsotok, tunya agyatok egy percet sem viselne el a félelem kötelékein kívül.

Bármennyire is igyekeznek a rendőreitek és a hadseregeitek halomra ölni bennünket, kitarunk. Legyőzhetetlenek vagyunk. Úgy szaporodunk, mint a patkányok. Ha egyet eltávolítanak közülünk, több ezer lép a helyébe. Életben maradunk a romok között. Meghúzzuk magunkat a bűvőhelyeken.

Benneteket elemészt a fájdalom, ha csak egy valakit elveszítetek. Összeszarjátok magatokat, ha csak meghalljátok azt a szót: halál. Mi nem. Szabadok vagyunk. Nem félünk. A düh éltet. Szabadok.

José Cuauhtémoc Huiztilo

Az elítélt száma: 29846-8

Az ítélet: ötven év szabadságvesztés többszörös gyilkosság elkövetése miatt.

(Guillermo Arriaga: Salvar el fuego, Premio ALFAGUARA de Novela, 2020)

TAMÁSI OROSZ JÁNOS

„...játékszer lesz pár élő nemzedék...”

Egy romantikus költő: Nyilasy Balázs

A múlt század hetvenes évei, írom-próbálgatom Nyilasy Balázs új könyvének (*Egy romantikus költő verseiből, Cédrus, 2020*) kapcsán születő mondandóm kezdetén, és kissé alább hagy lendületem. Még mindig szokatlan. Gyakran kapom azon magam, beszélgetések közben, vagy csak azok hallgatójaként, hogy a „századforduló” említése után pillanatra elveszítem a fonalat. Mi történt? Egyesekben fölébredtek a monarchikus nosztalgiák, mások egyenesen valamiféle egyesült európa-ít álmodtak, hallom s én bután tűnődöm: a századfordulót követő években? Hát épp, hogy átadták az Országházat, két hónappal a tervező halála után, épp, hogy megalakult a labdarúgószövetségünk, az első meccsen ki is kaptunk öt-nullra a sógoroktól. Belpolitika vö. Monarchia? Az ellenzék a híres obstrukcióval és az alig belakott ülésterem szétverésével verbális konfrontációba keveredett Ferenc Józseffel (a heveskedés már odáig ment, hogy „játsszuk le újra” a kiegyezést, avagy talpra, magyar, meg akarnak támadni bennünket...) – ja, eszméltem rá ekkor, hogy itt a legutóbbi lett említve, ami inkább ezredforduló. Én meg száz évvel korábbra asszociáltam; nü, ha odafigyel az ember, esélyes, hogy figyelmetlenné válik... S még inkább, ha írás előtt természetesen elolvassa a szóban forgó könyvet, és ilyen Nyilasy-sorok tapadnak meg a fülében: „*Most majd megint / játékszer lesz*

pár élő nemzedék. / A történelem kirakja portékáit. / Ki-ki választ / a szomorú tapogatások / és a cinizmus között.” (1568, Hungária).

Íme az első asszociációra, avagy áthallásra alkalmas mozzanat; valóban azon melázom lapozgatás közben, hogy hát a múlt század hetvenes éveiben, na tényleg, kire hogyan hatott a Cassandra-levél kontra a kiegyezés-kínálta konszolidáció, illetve, hogyan simult össze az egykori forradalmároknak a csak szöveg nélkül dúdolgatott Kossuth-nóta kontra polgárosodás jóléti lehetősége... De miket beszélek már megint, esetünkben persze hogy száz évvel későbbre datálódunk, mikoron a *Talált szavak megtisztítása* azt jelentette: „*nem dimenziók foglyaként / csattogó igékkel kavargó határozószókkal / nem minden hétre és nem minden évre / nem kifeszítve nem fölcsavarva lengve // nem használatra hanem emlékeztetőül / mindig csak emlékeztetőül // ó nem // lendület magasan úszó lobogója / csak egy mindenholnan sarokba szorított / lény kétségbeesett válasza / egyetlen méltó válasza a létre*”

E két idézet (eddig) igyekeztem szerint egyszerre vázolta föl azt a kort, ami Nyilasy Balázs pályakezdését jellemezte, kicsit talán megelőlegezve az ő portréját, s leginkább ráutalt arra a közelítő távolságra, ahonnan most szemléljük kötetét, őt, s a kort, azt a furcsa tükröződést, ahogyan – mint megkopott családi tükörjátéka az előszobában – egy verscím évszámát természetes módon kezeljük metaforaként, rejtett üzenetként, s egy romantikus sorból inkább annak hiánya szól ki, s ha kell, a ráutalás megerősítést nyer: „*Szél fojtogatja az eleven kerteket. Ősz van. Elkezdünk mindenért fizetni. // Ősz van, drágám, megint ősz. Engedelmesen hullik Pest a délutánok sötét keréknyomába.*” (Egy romantikus költő verseiből). S a tükörből, amelybe indulás előtt sietve belepillantunk, apák, nagyapák, dédapák arca villan ki, tekintetük már egyforma, a tapasztalat azonossága teszi ezt s az elmúlt ifjúság; fiatal arcokat nem őriz a tükör, ők csak átsuhannak előtte, sietteti őket a lobogás, a tűz, a bizonyosság – hogy ők, hogy most, hogy vagy soha. „*Mert megbocsát az ifjú tűz / orvul jött záporoknak, // és Magyarország megbocsát / ráhullott századoknak;*” (Sentimental songok).

Ideje, persze, szétszálazni azt, ami eddig kor- és hangulatfestés volt. Kortárs léven piciny elfogódottsággal – az elszállt évtizedekre gondolva. Bizony, a múlt század hetvenes évei egyszerre jelenthettek valamiféle – ha nem is arany, de – ezüstkort (akadt, kinek abból pont harmincat, s akadt, kinek csak vashatost); ami – a merítés viszonylagos bősege – távolabbról nézve segíthette a költők pályakezdését; sorra szerkesztődnek az antológiák, három-négy kiadó sorozatba illesztve jelentette meg az első önálló köteteket (amely önállóság persze gondos és szigorú lektorok véleményezésén vajúdta át magát), de a lényeg: Nyilasy Balázs ’76-ban megszerezte bölcsészdiplomáját, egy évvel később megjelent első kötete (A fiatalember mindennapjai), nyolc évig dolgozott a másodikon (Rés és kaland, 1985), s íme, alig telt el – szinte elröppent – harmincöt esztendő, máris a harmadikban lapozgathatunk. Egy átlagos terjedelmű, válogatott és újabb verseket tartalmazó opusban. Ironikus, mondhatnám s írom, ha szándékosan megfelelne az

érem másik oldaláról: a szerző kiváló irodalomtörténeti munkásságáról. (S hát talán innen szemlélve elsősorban tanári-professzori tevékenységéről, annak száz és száz fiatal ember életindulására gyakorolt pozitív hatásáról.) Korántsem nevezhetjük tehát a versszeretők szempontjából haszontalannak eme három és fél évtizedet, ugyanakkor az értékes-ígéretes kezdeteket nézve joggal hiányolhatjuk a kor költői lekövetését, további ábrázolását.

Vagy nem? Vagy nem. Hisz, ha jobban megnézzük, minden eljövendőt ábrázolt akkor, amikor saját jelenét történelmi patina mögé rejtve mutatta meg. Ráadásul egy – mondhatni – igencsak merész hangot ütött meg: a kánonok rendjéhez (mint a vasreszelékek útját) mi is vonzotta? Utolsó köreit futotta, de még erősen a belső körben, a szocialista realizmus, a képversek kezdeti poétikai játékból kezdett izmosodni a neoavantgárd, és – semmiképp sem *vagy* – a posztmodern, de honosodni kezdett a közéleti költészet többnyire szabadvers vagy verspróza kontösét magára borító szókimondása; s a palettán még számos, valóban egymást át-fedő színvilág található – de Nyilasy unikális egyediséggel vagy ötvözte mindezt, vagy s leginkább a régi dalformát, a romantika, az idealizmus, a bölcs szenvedély elégikus hangjait kereste – nem csupán illúziók nélkül, de azokba azok elutasításával kapaszkodva. Mondhatni, a „három T” akkor alkalmazott kultúramegosztásában a szinte legveszélyesebbet – a besorolhatatlanságot – választotta. Ámbár meglehet, hogy későbbi tudósi munkásságát meghatározó poétikai olvasmányélményei vezették erre a fölfogásra. Ami persze csak hangulatában, a sorok mélységében érzékelhető, a formák változatosak, a költői szerep, a rálátáshoz szükséges – ama teljes perspektívát feltakaró – nézőpont keresése még sokrétű, ám az a fránya mélység mégis egyre makacsabb üzeneteket küld a világ valóságáról: eljött a „*Vacokrakások ideje, / mondom, legjobb, ha hallgatunk - -*” (Chanson). Ami persze nem az elhallgatást, hanem az általa értékesebbnek ítélt-gondolt munka akarását jelenti, a szellemiségében már benne jelenvaló kor elmélyedt tanulmányozását, kutatását; a lelki közelség hiszen adott, verseiben a veszteség utáni talpra állás, kilábalás, a remény realizálásának lehetőségei jelentek, és – furcsa, de korántsem kirívó módon – jelennek meg ma is. Hiszen, már szóltunk erről, egy évszám mindig egy másikra mutat, mai olvasatban ugyanígy; egy hiány metaforájában sok-sok hasonló kapaszkodik össze, s ad valamiféle bátorítást; a bukás mindig lehetőség egy új próbatételre, sugallják költőink legsötétebb, leggyászosabb sorai is.

Amire mégis személyes választ kell keresnünk, vagy legalábbis megrajzolnunk a költő vonásait, s így legalább a megfelelő kérdésig talán eljutnunk: tartogatnak-e eme versek, az új kötet, a ma olvasójának is különleges meglepetést, vagy amolyan emléktűznek kezeljük, elheveredünk mellette estébe hajló életünk alkonyán, és emlékeket tűzködünk a bennünket forgató nyársra? Nos, én mindenképp az első változat mellett vagyok, arra voksolok: korunk versolvasói bizvást csodálkoznak rá a régi sorokra, olvasás közben ki-ki pillantva az ablakon, vagy rá a friss – és azonnal elavuló – hírekre. Ezt a költészetet is naggyá teszi annak komolyan

vétele; a sorok illesztése, az a titok, ami talán egyetlenként maradt meg – vagy emelkedett – ama műveletek közé, amit alkotásnak nevezünk. Miként a toronyrakás, a harangtorony építése, ami egyben posztamens a lélek zenéjének. Itt: szavakból épített posztamens a költészetnek.

Az első ciklus – nem lehet más a kezdet – a felnőtté válás lehelete: a szerelem. A leborulás az ismeretlen-várt („Merre vagy?”) érzés előtt. Amikor a féltésben is táncra perdül a szív, s szinte kiapadhatatlan a verszene csengő-bongó áradása. Majd a párkeresésben jelentkező feszültségek képei sorjáznak, koccanás, vagy roppanás, számunkra a folyamat átadása és ábrázolása fontos, nem a konkrét történet; a ciklusban a finom utalások, az összeérő képek egyszerre szépek és ironikusak; „*még mindig nem tudom megünni / a halántékkodat*” (Egyrészt-másrészt), olvassuk előbb, hogy felbukkanjon néhány oldallal később ez a kép: „*a már nem számít / semmilyen ár csak fölmorzsolni egy / ellenállást kicsikarni az odadörzsölt / halántékkot ajtóstul rontani / befele*” (Mozaikok), s lám, e két kép kárpit-mögöttése szinte komplett kisnovella az együttélés olykori kálváriájáról. S visszatérő metaforikus kép az ősz érkezése, jelenléte, el nem múlása; mert ez az ősz a felnőtté, férfivá válás, a kiteljesedés és immár majdani elvégeztettség ideje; a sok-sok apró bizonytalanságot összerendező bizonyosság. „*Az ősz sötétlő dögevői is / nyugodtan, pátosztalanul / róják körénk a szűkülő / köröket.*” (Akárhogy is...) Bele- és átérzéssel olvassuk-fogadjuk az ősz sorjázó képeit, asszociációit, már-már ironikus irigységet érezve Apollinaire iránt, aki sommásan mintegy elintézte („már tudhatod az ősz halott”) ezt a félelmet, mert hát nem, nagyon is él, elterpeszkedik bennünk s körülöttünk, „*Eljön az ősz Budapestre, s én már megint nem tudom összetartani / a nyelvet. // Ropog a város az ősz kezében, nincs mire várni.*” (November). Majd ismét egy a két képbe zárt kisnovella-játék: „*...a te szalmaszáladon másztam ki a vízből*” (Egyrészt-másrészt), s az ellenmotívuma „*ó ostoba banális szalmaszál / hogy épülünk-rombolódunk egymásban / ha nem akarod akkor is*” (Concrete poetry). És kapunk még néhány akvarell-dalocskát, dúdolgatás a (szinte eldugva jelzetten) krisztusi korba lépő-érő Robinról, akiért „*bolydult fűzfák hántják kérgük, / állanak husángnak.*” (Igazság). És jön a szürlet, a tapasztalat, a bölcsesség kora, „*mikor a régen szétesett szavak / összebáméskodnak egy pillanatra // mikor nem az a fontos hogy van-e remény / hanem hogy nemet kell mondani bármi áron*” (Pathétique) Mert „*ostoba korokban / sem válni szétmosott eszűvé, / készséges elmemorzsalékká; a pöttömnyi, piros zszaru- / pinocchióktól és a prokurációk / diszkrét bájától majdnem egyformán fintorogni.*” (Magyarnak lenni).

Érkezik egy tizennégy sorosokból álló ciklus, ha tetszik, olvashatjuk úgy, mint alig szemérmes önkítárulkozást, de fölismerhetjük benne magunk, nemzedékünk életét, személyes sorsát, vagy épp a dacolni próbálást azzal, amivel sem így, sem úgy nem lehet. Ha nagyon akarjuk, személyes sorsnaplóként olvashatjuk ezeket, föltárulnak a főntebbi versek szemérmes magánélményei, titkai, de hát a költő nem celeb – önmagát mesélve bennünket fest le, rajzol meg; ahogyan az a tükör megőrzi az egymást követő nemzedékek arcainak azonosságait, a

ránckok pontosságát, épp úgy változatlan a történelem, ezért tűnik egyszerűnek megértenünk az évszámok metaforikus jelentéshalmazát. Magánbűnök, avagy élni, vagy nem élni két nő között? Közerkölcsök, avagy közelíteni, vagy távolodni Ady hazafeltésének erejétől, lángjától? Sorskérdések és sorsnaplók spleen-sorozata, netán egy várost járó fotográfus majdnem kortalan, de azért antikolt albuma városa lelkéről; egyfajta leltárív, amelyről azonban mindig hiányozni fog néhány mosodában elkallódott álomhuzat. S legvégül ismét dalok, de már majdnem öregesen, dúdolóan, az esti tábortűz mellett, a tűz szikráiban pixelekre törnek az emlékek, a fölsorolás jóformán végtelen, peregnek, lankadatlanul, mint a homokszemek...

Kész a leltár. Akár tudatos, előre megfontolt szerkesztésnek köszönhetően – kénytelenek vagyunk erre gondolni. Ami nem baj, inkább szakmai – akár irodalomtörténeti – hiba, bár nem akként nézem. De mégis gondocskát jelent az, hogy a kötet két korábbi-régebbi kötetből és azóta íródott versekből szőtt-szerkesztett válogatás, nem tartalmazva sem születési idejüket, sem korábbi versszöveg-környezetüket az egyes kötetekben. Így egy markánsabb, élethűbb, de hát mégis csak „photoshopolt” portrét látunk-olvasunk, arról nem tudván eldönteni: valóban markánsabb-e? Útkeresés közben nem születtek-e erősebb, pogányabb-magyarosabb vagy épp zsoldárosabb dallamok? Ugyanakkor meglehet, s némi-képp hajlok efelé, hogy sok poéta akár követhetné ezt a példát. Valóban nem biztos, hogy törekedni kell minden esetben az összegyűjtött versek bemutatására, a hiányzónak vélt darabok esetenkénti föl kutatására, itt tényleg csak zárójelbe való gondolatként merül föl bennem a legutóbbi fiasco egy „ismeretlen” „József Attila” „vers” kapcsán; számomra abban is nem az volt elsődleges, hogy eredeti, vagy hamisított a kézirat, hanem az, hogy de hát nem beszélhettünk versről, legfeljebb ha tréfáról, vidámkodásról; ismerünk-láttunk anekdotákat arról, a költő – szoros baráti társaságban, a zárt kör bizalmas légkörében – két szónak is címet ad, datálja s aláírja; no, zárójel bezárva, a lényeghez visszatérve: új, erős karaktert sugárzó, a csönd poéziseit megéneklő magyar költőt ismerhetünk meg, mint újszülöttek, s egy a kortársak között talán már elmosódottabb arcélt, mint korszaktársak, Nyilasy Balázs kötetében. Lágy és kemény, de mindenképp szép sorokkal, versfelépítésekkel, kiemelve azt a poétikai lelkületet, amit elméleti munkásságával – az én- és létköltészet, a romantika, a románc, az elégia vizsgálata, fölfejtése – hasonló mód támaszt alá. A kettőt összevetve értjük meg igazán Nyilasyt: verseiben mintegy „beutazza” a lázadó, heves, indulatokra építő líra tartományait is, mérlegre téve annak hasznát, önkifejezési lehetőségeit, a konstrukció konstruktív lehet-e, kérdi, melléteve az „apollói” elv életfilozófiáját. A mindennapi emberség, az arányos, rendezett személyiség önépítését tudatosan választó költőt ismerünk meg – aki szimpatikus iróniával arról is vall, esetenként: választani jóval könnyebb, mint vállalni s bölcsen oldani meg az olykori kettős attitűd ütközéseit.

Talán ebben a legmegkapóbb ez a kötet; a költői magatartás személyes pillé-
reit majdhogynem elrejtve, belesimulva az egyes ciklusok belső szerkezetébe
találjuk meg. A már idézett Sentimental songok-ban rajzolódik elsőként élénk
– „*mint bolond szívnek józan ész, / mint szent a kispapoknak, / úgy bocsáss, bocsáss meg
nekem, / ahogy a jók a rossznak.*” A versek sorra beszámolnak az apróbb-nagyobb
szorongásokról, hiányról, az eltűnő-elfoszló lehetőségekről, a szerelmet is szinte
összepréselik a hétköznapi apróságai, lehetne – legyen-e – a személyiség dep-
resszív, elfogadjon-e lét- vagy vershelyzetnek minden válságot, vagy – lehet: és/
vagy – mondja ki, határozottan: „*a hit mindenütt megterem // elrontjuk sorban életünk
/ legalább ez igaz legyen*” (Az ember nem veheti magát...). S az iménti (Sentimental
songok) mellé rajzolódik, akárha második pilléreként, a Mormogások-ba foglalt
elfogadások felsorolása, „*még nem adom ki a kezemből // a lyukacsos képű házakat el-
döglő mécseseket // kipergett formákat becsavarodott zászlókat könnyvízű befuccsolt hite-
ket // s a verseket a patetikus hangosan motyogott verseket*”. A verseket, amelyekben –
mintha a hiányok, hiátusok patakzó bőségszarujának s egyben ellentettjének – a
veszteség utáni talpra állás, kilábalás, a remény realizálásának lehetőségei jelen-
tek, és – furcsa, de korántsem kirívó módon – jelennek meg ma is; írtam fentebb,
s zárzóként ismétlem, kiemelve a *korántsem kirívó módon* szóhasználat meglehet
tévedését.

Hiszen, miért is tagadnánk, Nyilasy Balázs versei bizony szolgálhatnak megle-
petéssel abban a korban, amely – alig különbözve ebben elődei korától – a válság
kimondását, a lét sivárságát, a távlatok elvesztését, a remény elpusztulását tartja
elsődleges alkotói célnak, eszköznek. Ehhez képest kirívó az a lehetőség, amit
Nyilasy kínál s tart következetesen követendőnek: a belenyugvás nélküli elfoga-
dás, s az érték megtartásának és gyarapításának szolgálata. Akár *Versdarabok* révén.
„*egyszer az életben végre / reményt mosni ki a szavakból*” Ahogy lehet.

(*Nyilasy Balázs : Egy romantikus költő verseiből, Cédrus Művészeti Alapítvány, 2020*)

Hágcsón – 15 x 15 cm, zománc 2020

Ha már nem vagy itt

Sokszor eszembe jut,
vajon gondoltál-e arra,
milyen lesz nélküled a világ?
És milyen lesz, ha már nem vagy itt?
Hogy ki ölel majd helyetted
és tölti ki az ürességet,
tartja viszály alatt a falakat,
és mondja ki szükség idején
a biztató szavakat?
De most már messze jársz,
én pedig tudom,
milyen nélküled a világ –
mégis, az üres szobák, de még
a végtelennek tűnő csendes éjszakák
sem képesek kifejezni ezt az állapotot.
Mert ezek csak szavak, és
végső soron csakis az számít,
ami utánad maradt.
Mindaz, amit adtál,
és magadból itt hagytál –
mert az idő halad,
és már az ingem sem hasad tovább,
nincs olyan nap, hogy eszembe ne jutna
az utolsó alkalom...
...s a búcsú bár elmaradt,
tudom, hogy a kötelék köztünk
meg nem szakadt.
És ha lehunyom a szemem,
most is magam előtt látlak –
mert még mindig a szereteted éltet,
és amit most is érzek:
hogy mögöttem állsz
minden percben.

Az utolsó órában

egy nem létező frekvencián kommunikálni
azokkal, akik már rég nem,
vagy sosem léteztek.
várni a völgy mélyén
és nézni, ahogy a rakéták
átszelik felettünk az égboltot,
mielőtt még lángba borulnának
a réten a margaréták,
utoljára még megérinteném az arcom,
vörösbe borulna minden felhő,
és hazáig üldöznének
az orkánerejű szellőkések.
mondd, kire is gondolnék akkor,
ha nem rád?
uralni a felettünk lévőket,
amikor a forró levegő
mindenkit padlóra küld.
együtt hagyni el
a bánat ódon palotáját
és a félelem börtönét,
hogyan az erdő mélyén
a fejedásvadászok fogságában
meglásd bennem a férfit,
aki puszta kezével fojtja meg
a rajta élőködő melankóliát.
betévedni egy bárba,
egy kétes hírű utca végén,
a városnak egy olyan részén,
ahol sosem kel fel a nap.
belefeledkezni a nyárba,
miközben a füst és a hanghullámok
körülölelik
lelked azon részét,
melynek legfőbb vágya volt,
hogyan végre teljesnek érezze magát.

A vonaton

Felszálltam a vonatra és leültem az ablak mellé. Egy ideig néztem a tömeget, ahogy föl-le járkálnak, mint méhkasban a méhek. A vonat halk és gyors volt. Vártam a jegyszédőt. Miután megmutattam a diákkártyámat, magamra hagyott és ment tovább. Elővettem a könyvem, és olvasni kezdtem. De nem olvashattam sokáig, mert egy kedves hang szólt hozzám.

– Szabad ez a hely?

Felnéztem, és egy huszonéves srácot pillantottam meg. Kávébarna haja és igéző kék szeme volt. Barátságosan mosolygott rám.

– Igen – nyögtem ki rövid habozás után.

Félre akartam dobni a táskám, de ő gyengéden eltolta a kezem, és könnyedén felrakta a poggyásztartóra a csomagom. Olyan lazán tette, mintha ez mindennapi dolog lenne. Helyet foglalt és kíváncsian nézett a könyvemre.

– Mit olvasol?

– Csak egyet a sok könyvem közül.

Furcsa érzést keltett bennem, ahogy nézett rám. Mintha már ezer éve ismer-nénk egymást.

– Na és te? – próbáltam témát váltani – Hova mész?

– Ahova küld a sors – mosolyodott el sejtelmesen. – Szabad világban élünk, de ha a főnököm kioszt nekem egy feladatot, azt végig kell csinálnom.

– Ki lehet ennyire szigorú főnök?

Felkacagott, majd félresimított egy hajtincset az arcomból, és a fülem mögé simította.

– Az maradjon az én titkom!

Furcsa volt a srác, igazán rejtélyes. De ha valaki azt mondja, hogy valami nem tartozik rám, akkor én azt elfogadom és nem faggatózom.

A vonat váratlanul fékezni kezdett. A hirtelen sebességváltásra megrázkódott a szerelvény, meg kellett kapaszkodnom. Voltak, akik nem reagáltak elég gyorsan, és elesetek. A vonat végül megállt. Bambán néztünk egymásra, senki sem tudta, mi történt. Kérdő tekintettel fordultam ismeretlen társamhoz, de ő csak intett, hogy őrizzem meg a nyugalmam.

Megérkezett a kalauz. Sapkáját kezében fogta és egy kendővel törölgette erősen verítékező homlokát.

– Kedves utasaink – kezdte el remegő hangon –, elnézésüket kérjük, de egy nagy fa állja el az utunkat. Bizonyára a viharban döntötte ki a szél, és hanyatlott a sínekre. Már hívtuk a tűzoltókat. Remélem, senki nem sérült meg – nézett körbe idegesen, de mivel senki nem adta jelét bajnak, megkönnyebbülten sóhajtott fel.

– Hála Istennek, még időben vettük észre a síneken a fát. Már figyelmeztettük az állomást, hogy a járat legalább két órát késni fog.

Az idő alatt, míg a tűzoltók eltávolították a hatalmas fát, és a vonat újra elindulhatott, volt idő megnyugodni. Senki sem pánikolt, viszont voltak olyanok, akik bár idegesen nézegették az óráikat, mégsem szóltak semmit. Mások pedig telefonon ecsetelték ismerőseiknek és családtagjaiknak a történeteket. Mivel én nem siettem, örültem, hogy nem történt semmi komoly dolog. Hogy elüssük az időt, mindenféle témáról beszélgettünk a szimpatikus fiúval.

Mikor aztán végre beérkeztünk a pályaudvarra, búcsúzásnál még megkérdeztem:

– Ugye, találkozunk még?

– Ne aggódj, én mindig melletted vagyok. Nem hagylak el, és örökké óvlak, miközben néma vagyok, mint az árnyék.

Erre már nem tudtam mit felelni, csak biccentettem. Amikor leszálltunk a vonatról, akárhova is néztem, nem láttam sehol, se a vonaton, se a tömegben nem volt. Eltűnt, mintha csak egy délibáb lett volna. Egy furcsa készletének engedve a földre pillantottam, és a lábam előtt egy tollat vettem észre. Hófehér és selymesen puha volt. De ekkora tolla egyetlen madárnak sincs...

Átutazó – 30 x 15 cm, zománc, 2020

Striák

Porcelán mellén
mutatóujja suhan.
Lila patakok.

Csipkézett medrek,
szétfeszített bőrében
évek lomjai.

Tükrére ordít,
felületébe mégis
gyöngyház fénye ég.

Porcelán mellén,
szétfeszített bőrében
gyöngyház fénye ég.

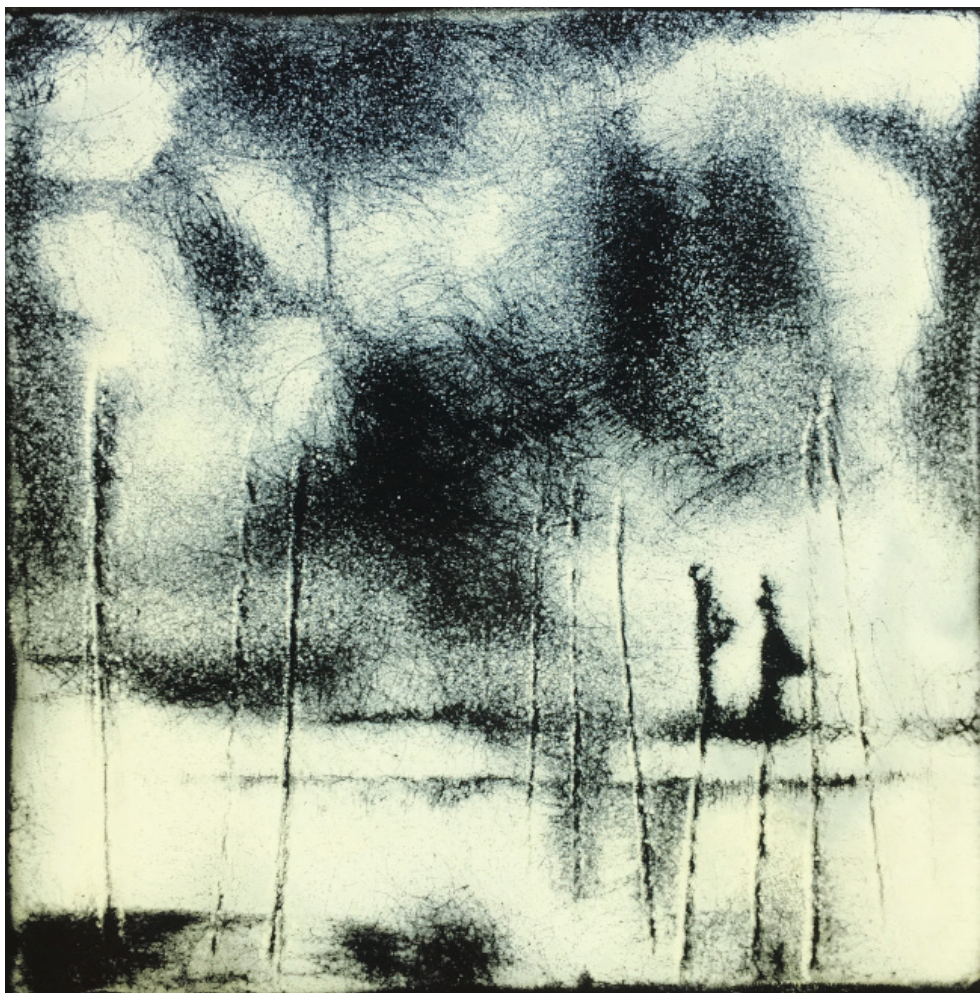
Mellkasröntgen

Hörgőcsokrokból
szedik a földelt csöndet.
Lebenyműterem

Légvirág nyílik.
A mellkaspó szegletén
néma gyászmenet.

Szájpálca végen,
táblán vibráló parázs,
neonfényjáték.

Hörgőcsokrokból
a mellkaspó szegletén
neonfényjáték.

Visz az út – 15 x 15 cm, zománc, 2020

Hordozott mintáim – 15 x 15 cm, zománc, 2020

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

A Szlovákiai Magyar Írók Társasága egy videóösszeállítással emlékezett meg a magyar széppróza napjáról. Közreműködnek: Tóth László író, költő; Hogya György író; Rajczi Adrienn író; Aich Péter író. A videó megtekinthető a Magyar Írószövetség youtube-csatornáján.

*

A Szlovákiai Magyar Írók Társasága egy összeállítással készült a költészet napja alkalmából, melyben Bolemant László, Hodossy Gyula, Tóth László, Z. Németh István, Ravasz József és Zalaba Zsuzsa olvassák fel verseiket. Mátyás Hudák Katalin pedig József Attila egyik versét adja elő, amelyet ő maga zenésített meg. A videó megtekinthető a Szlovákiai Magyar Írók Társasága youtube-csatornáján.

*

Megjelent:

Hodossy Gyula: *Minden addig, hatvanig*

Lampl Zsuzsanna: *A szlovákiai magyarok politikai identitása 1989–1990-ben*

Nagy Judit: Pár gondolat a zománcról

A tűzzománcre mint egyfajta alkímiára tekintek. 850-900 Celsius-fokos kemencében égnek, izzanak át fázisról fázisra a képek, ebből merítik sajátos, időtálló konstrukciójukat, belső erejüket. A kemencében a kép felépítettsége, a hőfok, az égetési idő és a kémia törvényei szabják meg, milyen metamorfózison megy át többszörösen, míg végül késznek mondhatom. Azzal a lelkülettel dolgozom, hogy a fémlemez egy érintkezési határfelület a fizikai és a magasabb valóságok között; a fátyolszerű vékonysággal, rétegről rétegre felfestett áttetsző felületekbe többnyire természetelemű és emberi kifejeződések íródnak. Egy áthallgatózás, egy a fátyol mögé látni akarás ez...

E SZÁMUNK SZERZŐI

- Belinszki Zoltán** (Tatabánya, 1972): költő, drámaíró, szerkesztő. Tatán él. Legutóbbi kötete: *A régi park* (Dallos István fotóival; versek, 2017); legutóbbi színházi munkái: *Charles Dickens: Twist Olivér* (adaptáció és dalszövegek), 2020. *Szépítő szivárvány*, 2021.
- Jana Bodnárová** (Jakubovany, 1950): szlovák író. Elbeszéléseit, verseit, színdarabjait, rádiójátékait számos európai nyelvre lefordították, továbbá arab, japán, hindu, perzsa fordításban is olvashatók művei. Magyarul eddig két kötete jelent meg, s hamarosan napvilágot lát a harmadik is, *Nyakék/Nyakörv címmel*.
- Csikós Attila** (Szombathely, 1969): magyar író, publicista, dramaturg. Budapesten él. Legutóbbi kötete: *Vidámpark* (2018).
- Dobosy Tímea** (Budapest, 1999): költő, egyetemi hallgató. Budapesten él. Műszaki vénája a szíve felé, művészeti artériája a szívtől húzódik. Fényképeket fest, grafikákat ír, verseket exponál.
- Ferdinandy György** (Budapest, 1935): József Attila-, Prima Pirimissima és Magyarország Babérkoszorúja díjas író, költő, kritikus, irodalomtörténész. Legutóbbi kötetei: *Szíget a víz alatt* (2019), *Különös boldogság* (2019), *Könyv a világ végén* (2020).
- Gyürky Katalin** (Balmazújváros, 1976): irodalomtörténész, színikritikus, műfordító. Debrecenben él. Dosztojevskij művészetéből doktorált, fő kutatási területe a klasszikus és kortárs orosz próza.
- H. Nagy Péter** (Budapest, 1967): irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő, egyetemi oktató. Érsekújváron él. Legutóbbi kötetei: *Karanténkultúra és járványvilág* (2020), *Mikromechanizmusok. Kétperces írások sf-művekről* (2020).
- Niels Hav** (1949) dán költő és elbeszélő, hat verseskötetét és három elbeszéléskötetét több mint tíz nyelvre fordították le. Koppenhágában él, utolsó kötete *A boldogság pillanatai* 2020-ban jelent meg.
- Hogya György** (Királyhalmec, 1956): Talamondíjas író. Szülővárosában él. Legutóbbi kötete: *Daszvant árnya* (elbeszélések, 2019).
- Vlagyiszlav Kondratyev**: orosz költő, prózaíró. Krasznodarban él.
- Kövesdi Károly** (Melléte, 1953): költő, szerkesztő, műfordító, publicista. A Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozatának kitüntetettje.
- Mlčúch Brenda Nicole** (Dunaszerdahely, 1999): író, egyetemi hallgató. Dunaszerdahelyen él.
- Molnár Imre** (Ipolyság, 1956): szociológus, történész, diplomata. Érden él.
- Mórotz Krisztina** (Kapuvár, 1967): író, költő. Dénesfán él. Legutóbbi kötete: *Krisztina, hol a te utad?* (2017).
- Ollé Tamás** (Dunaszerdahely, 1996): író, költő, szenvedélyes dobos. Ekecsen él.
- Pál Dániel Levente** (Budapest, 1982): költő, prózaíró, műfordító, szerkesztő, a Fővárosi Nagycirkusz dramaturgja. Budapesten él. Legutolsó kötete: *Az ember nyolcadik kerülete* (regény).
- Sárközi Máttyás** (Budapest, 1937): Kossuth- és József Attila-díjas író, kritikus, műfordító, szerkesztő. Londonban él. Legutóbbi kötetei: *Hampstead* (2020), *Margit* (2019), *Levelek Zugligetből* (2019)
- Szabó Dárió** (Bonyhád, 1996): író, költő, filmkritikus, szerkesztő. Pécsen él. Az Új Bekezdés és a Filmválasz online kulturális felületek társalapítója. Jelenleg épp kötetén dolgozik, amelynek tervezett címe: *A fák bent eltévednek*.
- Százdi Sztakó Zsolt** (Ipolyság, 1967): író, költő, újságíró. Somorján él.
- Tamási Orosz János** (Budapest, 1953): író, költő, kritikus, újságíró. Budapesten él. Legutóbbi kötete: *Ezerkilencszáználcvanegy* (verskompozíció, 2019).
- Tóth László** (Budapest, 1949): költő, író, szerkesztő. Dunaszerdahelyen él. József Attila-díjas. Legutóbbi kötete: *Megkötni az időt* (válogatott interjúk, 2019).
- Tóth Ozsvald Zsuzsanna** (Pozsony, 1967): szerkesztő, műfordító. Dunaszerdahelyen él. Legújabb műfordításkötete megjelenés előtt áll a Gondolat Kiadónál: *Jana Bodnárová: Nyakék/Nyakörv*.
- Végh Zsoldos Péter** (Érsekújvár, 1952): A Portugál Köztársaság Érdemrendjének Nagykeresztjével kitüntetett műfordító. Angol, spanyol és portugál költőket, írókat fordít magyar és szlovák nyelvre. Pozsonyban él. Legutóbbi kötete: *A tenger sós kenete, Kanári-szigeteki költők antológiája* (versfordítások, 2020).
- Z. Németh István** (Komárom, 1969): költő, író. Csicsón él. Simkó Tibor-díjas. Legutóbbi kötete: *Csipetnyi fény* (versek, 2019), *Téjféhér kód* (novellák, 2020).